

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Ο περιηγητής W. M. LEAKE στή Νάουσα

«Φυλακισμένος Ηλιος» του Γ. Μπαδόλα

Κ. ΚΟΥΛΗΣ

ο αετός της Νάουσας

Το μονοτονικό
σύστημα

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἔτους 1981

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΕΙ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΟ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση Βασιλέως Κων)ντίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη Πέμπτη 6-9 ἀπόγευμα.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

“ΝΙΛΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Έτος ΣΤ' ΤΟΜΟΣ Γ' Τεύχη 20 — 21

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Οδ. Ντινόπουλος, Έλένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρ. Μουχάγιερ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης Γεωπόνος ΔΕΗ τηλ. 22557

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Μακέττα «Φυλακισμένος Ηλιος» του Γ. Μπαδόλα

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

«Τυπογραφία» Άντωνη Μαυρογένη
Άντωνίου Καμάρα 3 τηλ. 260-140 και 226-924
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ίστορικά — Λαογραφικά

ΣΠΟΡΕΛΛΑ Κ.: 'Ο W.M. LAEKE στη Νάουσα	92
ΠΑΠΟΥΛΙΔΗ Κ.: Μνήμη στον Δημ. Τσάμη Καρατάσι	95
ΜΗΤΣΑΛΑ ΖΕΓΓΙΝΗ ΕΛΕΝΗ: 'Η εκπαίδευση στη Νάουσα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας	96
ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ ΝΙΚΟΥ: 'Ιωάννης Κωτσούνιος	99
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΕΦ.: Οι Έλληνικοί Φίλες-πο δευτικοί σύλλογοι της 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας	102
ΜΟΥΤΙΜΤΖΗ ΜΙΧ.: «Δημήτρια» Θεσσαλονίκης	106
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ.: «Τότι και τώρα»	109
ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛΕΝΗ: Κριτική της 'Ιστορίας Ε. Σπουγιονάκη	111
ΤΑΚΗ ΜΠΑΤΣΗ: 'Η 'Απελευθέρωση της Νάουσας — Κ. Κωλύς ο άετος της Νάουσας	121

Κοινωνικά — Λογοτεχνικά — Χαρακτικά

ΞΗΡΟΥΤΥΡΗ ΙΩΑΝΝΟΥ: 'Η έλεη των δύο φύλων	112
ΣΙΑ ΜΙΜΗΣ: 'Ο εαυτός μου τό έτος 2000	115
ΜΟΥΜΤΖΙΔΟΥ ΚΙΚΗΣ: Σκηνές της επαχής	117
ΤΣΙΩΜΗ ΚΩΝ.: Τα δύο φύλα	118
ΣΙΟΥΓΓΑΡΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗ	123
ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ ΑΛΚΗ: Είσαγωγή στη χαρακτική	124
ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΑ: 'Οκτώ ποιήματα	128
ΜΑΝΙΟΥ — ΒΑΚΑΛΗ — ΜΑΡΚΟΥΛΗ Δ. — ΧΑΡΙΤΙΔΗ Α.: Το μονοτονικό σύστημα	129

Επιστημονικά Ίατρικά

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓ.: 'Η ανθεκτικότητα των εντόμων στα έντομοκτόνα	131
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚΟΥ: 'Η δικαιοδική άξία των λαχανικών	138
ΤΖΑΝΑΚΑΚΗ Μ.: Οι ψείρες του ανθρώπου	138
ΞΑΝΤΙΔΗ ΙΩΑΝΝ.: Διατροφή των Άγελών	140

Γεωργικά Δενδροκομικά

ΚΟΡΟΞΕΝΙΔΗ Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: 'Ασθένωση έδαφών	142
ΣΑΖΑΚΛΙΔΗ Η. — ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ.: Μούτσου Τζουνγκάλντ	144
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔ.: 'Η μέλισσα και οι έπικονιστές Βορδигаλλείας Πολτός	145

Διάφορα

Ευρωπαϊαία — Δραστηριότητες Συλλόγων	149
--------------------------------------	-----

Η «ΝΙΛΟΥΣΤΑ»

Εΰχεται

στούς συνεργάτες και
τούς αναγνώστες

**ΚΑΛΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ
ΚΑΙ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ 1983**

Άγαπητέ φίλε

‘Η «Νίλουστα» βρίσκεται και πάλι κοντά σου Στο τεύχος αυτό δημοσιεύουμε ενδιαφέροντα άρθρα και συνεργασίες που έχουν σχέση με την νεότερη Ίστορία του Τόπου. Δημοσιεύουμε επίσης απόσπασμα από το νέο βιβλίο του Κ. Παπουλίδη «Μνήμη Δημητρίου Τσάμη Καρατάσιου».

Άγαπητέ φίλε,

Ύστερα από την καθιέρωση του μονοτονικού συστήματος από την πολιτεία, δημοσιεύουμε μερικά άρθρα και συνεργασίες με το νέο σύστημα. Επίσης και ειδική μελέτη για τα πλεονεκτήματα του νέου συστήματος.

Άγαπητέ φίλε

Στο τεύχος αυτό δημοσιεύουμε άρθρα γενικού ενδιαφέροντος και άρθρα που αφορούν την υγεία και διατροφή του ανθρώπου. Επίσης όπως πάντοτε άρθρα επίκαιρα δενδροκομικής φύσης. Στις σελίδες του περιοδικού δημοσιεύουμε ειδήσεις γύρω από την δράση των πολιτιστικών Συλλόγων της πόλης που ανέπτυξαν μέσα και έξω από την χώρα μας.

Αυτά για τώρα θα είμαστε και πάλι κοντά σας σε τρεις μήνες.

Γειά σας
Ο Ντίβ

Ετήσια συνδρομή Ίδικτών δρχ.	350
Δήμοι Κοινότητες Συν)μοι	800
Εξωτερικού Δολάρια	15

Γιγνητής W. M. LEAKE στ

Νάουσα

έν έπαψε
της τουρ-
πόλο έλ-
πτες από
ίλα: από
ρχαιοκα-
έπιστημο-
ρική και
ευση. Ρο-
όν λειψά-
ξας οδοι-
σκόπους
υχοδιω-

ρευση της
ίας και ό
σμός των
κ κυριαρ-
όγιο κα-
λεόντειων
αν τις ά-
παλλήλων
λων - μυ-
του σκοπό
ν τή συλ-
ηροφοριών
ταση στις
ες, προκει-
ους νά χα-
ική και ά-
κή πολιτι-
λοκο άνα-
αίσιςια τοῦ
ά τήν κλη-
έντάσσον-
ύ πραγμα-
ή στις έλ-
γηγντές κα-
τιό σημαν-

τικούς — FELIX BEAUJOUR, FR.
POUQUEVILLE για λογαριασμό
της Γαλλίας, W. M. LEAKE για
τή Μεγάλη Βρεταννία κ.ά.

Ο WILLIAM MARTIN LEAKE
γεννήθηκε στο Λονδίνο στά 1777
και πέθανε στο Μπράιτον στά
1860. Οί διάφοροι έρευνητές, ά-
νάλογα με τό είδος των στοιχεί-
ων που δανείζονται από τις ση-
μειώσεις του, τον αναφέρουν ως
τοπογράφο, άρχαιολόγο, νομισμα-
τολόγο, γλωσσολόγο, γεωγράφο

Ανατολή κατά τά τέλη του
αιώνα, είχε καταθορυβήσει
Βρετανία που άπειλούνταν
ποκοπεί από τις ζωτικής γ
τήν σημασίας άποικίες της
Ινδία και τήν ανάγκασαν
τιδράσει με κάθε προσοχή.
από τά προληπτικά μέτρα
πρόκειτο νά πάρει ήταν και
γάνωση της άμυνας στις π
ες της έλληνικής χερσονήσα
νά άποτρέψει μιá ένδεχόμε
πόβαση των Γάλλων σ' αύτη
τοῦτο, έπειδή ή Έλλάδα
νέα διαμόρφωση της κατάσ

Παρουσίαση — Μετάφραση Κ. ΣΠΟΡΕΛΑ φιλόλογου

ή λαογράφο. Άληθινά, ύπηρεξε μιá
πολυδιάστατη φυσιογνωμία, ένα
άνησυχο και έρευνητικό πνεῦμα,
που κάλυψε τον πλοῦτο των ένδια-
φερόντων του καταγράφοντας με
σχολαστικότητα κάθε λεπτομέ-
ρεια από τις περιηγήσεις του στις
χώρες της Άνατολικής Μεσογείου.
Πέρα όμως από τό προσωπικό
του ένδιαφέρον, ή περιέργεια και
ή φιλομάθειά του ικανοποιούσαν
τις άπαιτήσεις της κύριας ιδιότη-
τάς του ως έντεταλμένου στρατιω-
τικού συμβούλου και διπλωμάτη
της Μ. Βρετανίας στην όθωμανι-
κή αυτοκρατορία.

Η εύκολη έπικράτηση του Να-
πολέοντα στην Αίγυπτο και Μέση

άποκτοῦσε ξεχωριστή σημα-
τή στρατιωτική και οίκονομ
πόπτευση της Ανατολικής
γείου.

Τήν έκτέλεση του σχεδίου
αυτοῦ οί Άγγλοι άνέθεσαν
W. M. LEAKE, που παρά τή
του ήλικία συνδύαζε τόλμη
φασιστικότητα, φυσική
γνώσεις και διπλωματική
χνία. "Ετσι για πέντε σχ
λόκληρα χρόνια, από τό Φε-
ριο του 1804 έως τό Μάρ-
1810 ό LEAKE, λοχαγός τ
πυροβολικοῦ θά διασχίζει
ληνικά έδάφη και παράλλ
τή βοήθεια που θά πρ
στοῦς Τούρκους διοικητές

βελτίωση τῶν φρουρίων τους, θά γεμίζει καὶ τὸ σημειωματόριό του μὲ πολύτιμες πληροφορίες σχετικές μὲ τὴν κατάσταση στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ξαφνικὴ διακοπὴ τῶν σχέσεων Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας πτὶς ἀρχὲς τοῦ 1807 καὶ οἱ μεταξὺ τους ἐχθροπραξίες στάθηκαν ἀφορμὴ νὰ τὸν συλλάβουν οἱ τουρκικὲς ἀρχὲς καὶ νὰ γνωρίσει γιὰ μερικoὺς μῆνες τὰ μπουντρούμια τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὅταν ὁ ἀγγλογαλλικὸς ἀνταγωνισμὸς ξαπλώθηκε μέχρι τὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ποὺ ἀνήσυχος ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες τῶν Γάλλων στὴ Δαλματία, ἄρχισε νὰ ἐρωτοτροπεῖ μὲ τοὺς Ἀγγλους, ὁ LEAKE ξαναφανερώνεται στὸ προσκηνιο καὶ γίνεται ὁ σύνδεσμος ἀνάμεσα στὸ δυνάστη τῆς Ἡπείρου καὶ τὴν κυβέρνησή του. Οἱ Γάλλοι δὲν ἔμειναν μὲ σταυρωμένα χέρια. Γιὰ νὰ μὴ χαλαρώσει ἡ ἐπιρροή τους πάνω στὸν Ἀλῆ, ἔστειλαν σὲ παρόμοια ἀποστολὴ στὰ Γιάννενα τὸν ἐπίσης γνωστὸ μας Γάλλο περιηγητὴ καὶ ιστορικὸ τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης ROUQUEVILLE. Ὅμως ὁ LEAKE ἔπαιξε τὸ ρόλο του πιὸ σωστά. Κατάφερε γιὰ χρόνια νὰ ὑπηρετεῖ τὰ ἀγγλικά συμφέροντα μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία. Παράλληλα, τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσει ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Ἀλβανία.

Στὰ 1813 πῆρε τέλος καὶ αὐτὴ ἡ ἀποστολὴ του καὶ τοῦ ἔδωσαν τὸ βαθμὸ τοῦ συνταγματάρχου. Στὰ 1815 μετὰ ἀπὸ σύντομη παραμονὴ του στὴν Ἑλβετία, ἐπέστρεψε ὀριστικὰ στὴν πατρίδα του καὶ ζήτησε νὰ τὸν ἀποστρατεύσουν, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀφιερωθεῖ ἀπερίσπαστος στὴν ἐπεξεργασία καὶ δημοσίευση τῶν ἐντυπώσεών του ἀπὸ τὰ πολλὰ ταξίδια ποὺ εἶχε πραγματοποιήσει.

WILLIAM MARTIN
LEAKE

JK

Τὰ ἔργα του στὸ μεγαλύτερο μέρος τους ἀναφέρονται στὴν Ἑλλάδα. Ἡ δημοσίευσή τους ἔγινε σταδιακὰ ἀπὸ τὸ 1815 ἕως τὸ 1857. Τὰ πιὸ σπουδαῖα: «Περιήγηση στὴ Βόρεια Ἑλλάδα» (Λονδίνο, 1835), «Περιήγηση στὴν Πελοπόννησο» (Λονδίνο, 1830), «Πε-

ρήγηση στὴ Μικρὰ Ἀσία» (Λονδίνο, 1824), «Ἱστορικὸ διάγραμμα τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης» (1830) κ.ἄ. γνώρισαν πλατεῖα κυκλοφορία καὶ — πέρα ἀπὸ τὴν ὠφέλεια ποὺ πρόσφεραν στὴν ἀγγλικὴ διπλωματία — ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία στὸ εὐρωπαϊκὸ κοινὸ

θεϊ με περισσότερη ύ-
κ πάνω στη σύγχρονη
πραγματικότητα. 'Ο LE-
παρίγνωστος και άνα-
τό σημαντικότερο πε-
προεπαναστατικής ει-
στόν ελληνικό χώρο.

ωτικές του έντυπώσεις
υν και σήμερα να πα-
άναντικατάστατη πηγή
λέτη τών τελευταίων
ς τουρκοκρατίας στον
ώρο. 'Η φωτοαντύπω-
Περιήγηση στη Βόρεια
από τόν οίκο HAKERT
ERDAM στα 1967 έπιβε-
διαπίστωση αυτή.

KE είναι ο παλιότερος
αί ένας από τούς πρώ-
παίους που πέρασαν ά-
σα και έγραψαν γι' αυ-
ρία ταξίδια πραγματο-
η Βόρεια 'Ελλάδα. Τή
ην έπισκέφτηκε στο τε-
ου κράτησε από τις 9
ου ως τις 22 Δεκεμβρί-
6.

με ένα Ιστιοφόρο από
ρα και με ένδιήμεσους
τά νησιά του 'Ιονίου
υκλάδες άγκυροβόλησε
Εηροποτάμου, στο "Άγιο
δρομολόγιό του στο
λινικό χώρο κάλυπτε
αντικότερους σταθμούς

καθώς: Σέρρες, Λαγκαδά, Θεσσα-
λονίκη, Γιαννιτσά, "Εδεσσα, Νάου
σα, Βέροια, Κοζάνη, Τύρναβο, Λά-
ρισα, 'Αμπελάκια, Λιτόχωρο, Κα-
τερίνη για να καταλήξει ξανά στη
Θεσσαλονίκη. 'Εκεί πιθανότατα
τόν έπιασαν οι τουρκικές άρχές
(Φεβρ. 1807)2.

Στή Νάουσα ήρθε την 1η Δε-
κεμβρίου του 1806 και έφυγε την
έπομένη. Κι άμέσως γεννιέται ή
άπορία: γιατί κάθησε τόσο λίγο
και τότε πρόλαβε να συλλέξει τις
πληροφορίες που μās άφησε για
τήν πόλη; Καθώς αναφέραμε πα-
ραπάνω, ή περιήγησή του ήταν ά-
ποστολή στρατιωτική - κατασκο-
πευτική, που έπρεπε να τελειώσει
μέσα σε τακτό χρόνο και να έκ-
πληρώσει τόν σκοπό της στό μεγα-
λύτερο δυνατό βαθμό. Γι' αυτό τις
κινήσεις του τις είχε ο ίδιος αύ-
στηρά προκαθορίσει. Φτάνει σε ση-
μείο να αναφέρει με άκρίβεια τις
ώρες εισόδου και έξόδου από κά-
θε σταθμό, και άν κάπου χρονο-
τριβήσσει, τὰ λεπτά που έχασε.
Μιά, δυο τόν πολύ μέρες του άρ-
κοῦσαν για να γνωρίσει τόν κάθε
τόπο. 'Εξαίρεση έκανε για τὰ με-
γαλύτερα άστικά κέντρα (Θεσσα-
λονίκη, Λάρισα), στα όποια έμει-
νε περισσότερο ή τὰ έπισκεπτόταν
και για δεύτερη φορά. Πουθενά
δέν άναπαυόταν. 'Η κούραση δέν
τόν τρώμαζε, ούτε οι κακουχίες
τόν κατέβαλλαν. 'Αψηφοῦσε τόν
κρύο και τις άρρώστιες. Βέβαια
είχε και εύκολίες πολλές. Τὰ

χρήματα δέν του έλειπαν και
σουλτανικό φερμάνι μαζί με
συστατικές έπιστολές που κρα-
σε στα χέρια του του άνοιγαν
πόρτες στα καλύτερα σπίτια,
που κι άν σταματοῦσε. 'Ο προ-
κός του μάγειρας φρόντιζε άν-
λιπώς για τὰ γεύματά του.

Διέθετε άκόμα τόν χάρισμα μ-
σπάνιας παρατηρικότητας και
χε όργανωμένο σύστημα συλ-
γής πληροφοριών. Μπορούμε
υποθέσουμε θάσιμα ότι σε γ-
κές γραμμές φρόντιζε να πλη-
φορείται από πριν για τόν έ-
μενο σταθμό του ταξιδιου
Σ' αυτό τόν βοηθοῦσαν και οί
φήγησεις περιηγητῶν που προ-
θηκαν από αυτόν και που είχ-
πόψη του ο LEAKE (Ε. BE-
JOUR κ.ά.). "Ετσι, μόλις έφ-
κάπου —άφοῦ γνώριζε τὰ έλλ-
κά— δέν έκανε τίποτα άλλο
τό να ρωτᾷ και να σημειώνει
παρατηρεῖ και να καταγράφ-
Γνωρίζουμε, έξάλλου, ότι τόν
κό του τόν δούλεψε με προσ-
προτοῦ τόν δημοσιεύσει.

'Η αφήγησή του είναι γενικ-
χρωμη και δέν συναρπάζει. 'Ω-
σο μέσα στο μωσαϊκό τῶν πλ-
φοριακῶν στοιχείων έπιχειρεῖ
χνά σωστές συγκρίσεις, θάσ-
υποθέσεις, πετυχημένες άναφ-
στο παρελθόν, καταλήγει σε
γικά προσωπικά συμπεράσμ-
πάντα με πνεῦμα άντικειμενικ-
τας και άκριβολογίας.

(Συνέχεια στο έπόμενο τεῦχ-

Μνήμη Δημ. Τσάμη Καρατάσου

Σημ. ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ:

Απόσπασμα

ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Ν. Παν/α-
λέοντος ποὺ περιέχεται στὸ νέο
βιβλίο τοῦ κ. Κ. Κ. Παπουλίδη,
τὸ ὁποῖο θὰ κυκλοφορήσει στίς
γιορτές ὁ Σύλλογός μας.

ΕΞ ἄρκτου κατὰ τὸ 1854 ἡκού-
σθη φωνὴ προσκαλοῦσα ἐν ὀνό-
ματι τῆς ὀρθοδοξίας τοὺς ὑποδου-
λωμένους λαοὺς εἰς τὴν ἐλευθε-
ρίαν ὑπῆρχε τότε ἰδέα ὅτι εἰς
τὸν ἐπικείμενον διαμελισμὸν τῆς
πνεύσεως τὰ λοιπὰ Ὁθωμανι-
κῆς Αὐτοκρατορίας ἢ Ἑλλάς ἔ-
μελλε νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλ-
πους τῆς τὰς δύο ὀρφανὰς θυγα-
τέρας τῆς, τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἡ-
πειρον, ἐξαιρουμένης τῆς Μακε-
δονίας καὶ Θράκης.

Πολλοὶ συνεβούλευσαν τὸν Κα-
ρατάσον νὰ τρέξῃ εἰς τὴν Θεσσα-
λίαν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἀκούει εἰμὴ
τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας του
καὶ ἐπιχειρεῖ τὴν κινδυνεστέραν
ἐκστρατείαν εἰς Μακεδονίαν ἐν
καιρῷ θαρυτάτου χειμῶνος, μέ μι-
κρά μέσα συλλέγει περὶ τοὺς χι-
λίους ἀνδρείους, ὀπλίζει αὐτοὺς
ὅπως ἡδυνήθη, παρασκευάζει στό-
λον, διαφεύγει τὴν προσοχὴν το-
σούτων συμμαχικῶν Ἀγγλογαλ-
λικῶν καὶ Τουρκικῶν πλοίων, φθά-
νει εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μακε-
δονίας ὅπου ἀποβιβάζεται μετὰ
τοῦ στρατοῦ του κατὰ τὴν Χαλ-
κιδικὴν Χερσόνησον, ἱερεῖς, μονα-
χοί, καὶ πολῖται πάσης τάξεως
καὶ ἡλικίας τὸν προϋπάντησαν ὡς
σωτήρα μὲ ἀγκάλας ἀνοικτὰς ἐ-
πειδὴ τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου προη-
γεῖτο ὁ σταυρὸς τῆς ὀρθοδοξίας,
τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν τοῦτο σύμβολον
τῆς ἐνώσεως καὶ ἐλπίδος ἀποθὰς

εἰς τὴν παραλίαν Μακεδονίας ὁ
Τζάμης, ἐπαναστάτης τολμηρὸς,
ἀφίνει νὰ πυρποληθῇ ὁ ἀποβιβά-
σας τὸν στρατὸν τοῦ στολίσκος
συγκείμενος ἐκ μικρῶν πλοίων διὰ
ν' ἀφοσιώσῃ τοὺς στρατιώτας του
εἰς τὴν νίκην ἢ εἰς τὸν εὐκλεῆ ὑ-
πέρ πατρίδος θάνατον, προβαίνει
εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας,
δὲν χάνει οὔτε στιγμήν, ἐπιτίπτει
κατὰ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ Συκιᾷ φρου-

τοῦ κ. Κ. Παπουλίδη

ρᾶς ἐκ 200 περίπου ἐμπειροπολέ-
μων Τούρκων. τοὺς πολιορκεῖ, τοὺς
προτείνει φιλανθρώπους συνθήκας,
νὰ παρδώσουν ἐντὸς 24 ὥρῶν τὰ
ὄπλα των ν' ἀπέλθωσιν ἐλεύθεροι·
αὗτοι δὲν παραδέχονται, ὁ Τζά-
μης ἐφορμᾷ μετὰ τῶν στρατιω-
τῶν του καὶ παραδίδει τοὺς πο-
λιορκουμένους ἐχθροὺς ὀλοκαύτω-
μα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρί-
δος, τρέχει διὰ ξηρᾶς εἰς τὰ χω-

ρία τῆς Μακεδονίας, ὅπου συγκρο-
τεῖ διαφόρους πεισματῶδεις μάχας
πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, ὁδηγεῖ παν-
τοῦ καὶ ἐμψυχώνει τοὺς στρατιώ-
τας του, διατρέχει τὸν ἔσχατον
τῶν κινδύνων καὶ διατηρεῖται ἐπὶ
τρεῖς μῆνας ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὀ-
θωμανικῆς δυνάμεως, παλαίων
πρὸς παντοδαπὰς στερήσεις, ἐπα-
ναστάτης ἐπίφοβος. Ἀνίκανος δὲ
ἡ Τουρκία νὰ τὸν ἐξώσῃ ἐκ τῶν ὀ-
χυρωμάτων του ἐπικαλεῖται τὴν
μεσολάβησιν τῶν τότε συμμάχων
τῆς Ἀγγλογάλλων, ἐνῷ δὲ ὁ Τσά-
μης μάχεται πρὸς τοὺς Τούρκους
καὶ κινδυνεύει, παρουσιάζονται
συμμαχικὰ πλοῖα καὶ τὸν ἀναγκά-
ζουν νὰ κόψῃ τὸ γλυκύτατον ἐ-
κείνο στάδιον τῆς ζωῆς του, νὰ
ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διότι
οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς ἀντέστησαν
εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκείνο τῶν Ἑλλή-
νων, παρεξηγήσαντες ἔνεκα ὀλί-
γων τ' ἀκραίφνῃ τῶν πλειοτέρων
αἰσθήματα.

1922. Οἰκογένειες ναυοσαίων πρωτεργατῶν τῆς βαρβακουρ-
γίας Τσίτση, Κύρτση, Κόκκινου, Πλιατσούκα, Σεφερτζή κ.ἄ.
(Ἡ φωτογραφία ἀνήκει στὸν κ. Γρ. Βαρβαρέσο).

Ἡ ἐκπαίδευση καὶ ἡ κοινωνικὴ δραστηριότητα στὴ Νάουσα στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας

Προσπάθειά μας εἶναι νὰ συγκεντρώσουμε στὶς σελίδες τῆς «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» οτιδήποτε ἔχει δημοσιευθεῖ κατὰ καιροὺς ἀπὸ ιστορικοὺς ερευνητὲς καὶ ἔχει σχέση με τὴν πόλιν μας. Με τὸν τρόπο αὐτὸ αἰσιοδοξοῦμε νὰ δώσουμε σὲ κάθε Ναουσαῖο μιὰ ολοκληρωμένη εἰκόνα τῆς Νάουσας τοῦ παρελθόντος καὶ στὸν εἰδικὸ ἓνα κέντρισμα γιὰ περαιτέρω ἔρευνα.

Κοντὰ στὶς ἄλλες ἐργασίες ποὺ ἔχουν δημοσιευθεῖ σὲ προηγούμενα τεύχη ἀπὸ πολλοὺς αξιολογοῦς συνεργάτες θὰ προσθέσουμε στὸ περιοδικό αὐτό, ὅσα στοιχεῖα θρήκαμε γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν κοινωνικὴ δραστηριότητα τῆς πόλης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Οσίου Θεοφάνη μέχρι τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

Παραθέτουμε πῶς κάτω κατὰ χρονολογικὴ σειρά δημοσίευσης τὰ σχετικὰ κείμενα.

Α. Ευσταθίου Στουγιαννάκη

«Ἱστορία τῆς πόλεως Ναούσης»¹

Παιδεία καὶ λόγιοι τῆς Ναούσης σελ. 49—51.²

Απολαμβάνοντας οἱ Ναουσαῖοι τὰ αγαθὰ τῆς μακροχρονίου εἰρήνης γρήγορα ἐπιδόθηκαν σὲ ωφέλιμα ἔργα μέσα στὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Επιδόθηκαν στὴν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ τὴν

διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ τους μόρφωση. Σ' αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ συνετέλεσαν καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Οσίου Θεοφάνους καὶ σαν δάσκαλοι καὶ σαν θρησκευτικοὶ λειτουργοί, ἄξιοι γενικά τοῦ προσρισμοῦ στὸν ὁποῖο ἐκλήθησαν. (Υπῆρξαν βέβαια καὶ μερικοὶ α-

Ἐπιμέλεια Ἑλένη Μήτσαλα - Ζεγκίνη Δασκάλα

πὸ αὐτοὺς ἀνάξιοι τῆς ιερωσύνης, ἐκμεταλλευθέντες τὸ ἀξίωμα τους κατὰ τὸν χειρότερο τρόπο, ἀλλὰ αὐτοὶ με παραδειγματικὴ τιμωρία πλήρωσαν ἀκριβὰ τὶς παρεκτροπές τους.).

Επειδὴ ὅμως παραμελήθηκε ἡ ἐγκαιρὴ συλλογὴ πληροφοριῶν ἀναφερομένων στὴν παιδεία καὶ γενικά στὴν ἱστορία τῆς πόλης δὲν μποροῦμε νὰ πούμε κατὰ περισσότερο γιὰ τὴν παιδεία παρὰ μόνον ὅτι ἡ κατάστασή της μέχρι τὸ τέλος τοῦ 18οῦ αἰῶνα ἦταν ἀνθηρὴ, τὰ δὲ εκπαιδευτήρια τῆς Ναούσης καθόλου δὲν υστειροῦσαν ἀπὸ τὶς γύρω πόλεις. Στὰ μέσα τοῦ 18οῦ αἰῶν. (1750) δίδασκε σ' αὐτὰ ὁ Θεοφάνης ὁ Ναουσαῖος, μοναχός. Αὐτὸς ἔγραψε «Μεγαλυνάρια εἰς τὸν αγ. Θεοφάνην συνεκδοθέντα μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ἐν Βενετίᾳ τῷ 1764 παρὰ Νικ. Γλυκεῖ εἰς 4ον». Σ' αὐτὸν ἀναφέρεται καὶ μίᾳ σημείωση ποὺ ὑπάρχει σὲ κώδικα

τῆς Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκης. Ἔως δώδεκα χρόνια θρῖσκουμε, νὰ δάσκει στὴ Νάουσα, τὸ Δημήτριον Ἀνασώτη, μαθητὴ τοῦ Γ. Σαββῆ, πούλου, ὁ ὁποῖος κλήθηκε ἀπὸ τὴν Κοζάνη ὅπου δίδασκε ἀπὸ τὸ 1760. Στὰ χρόνια 1765—1775 δίδασκε στὴ Νάουσα εἰς τὸν ἱερόν φιλόχιο Παρῖου οὗτος ὁ σὺν κατὰγεται ἀπὸ τὰ Γιάννενα ὁ πρὸς τὸν διαδέχθηκε ὁ Ναουσαῖος ναστάσιος Καμπίτης (1775) ὁποῖος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Κωνσταντίνου Μπαρκόζη, τοῦ Πεζάρου τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου Θεσσαλονικῆ, ὅπου ἀργότερ. δίδασκε καὶ ὁ Καμπίτης πῆρε τὴν θέσιν τοῦ σκάλου τοῦ Παρίου.

Αὐτὸς πιθανῶς δίδασκε καὶ ἐν Καστορίᾳ καὶ ἀπὸ κει στὸν ἱερόν γράδι ὅπου δίδασκε τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Κατὰ τὸν Ζαβίρα (ὁ ὁποῖος ἔγραψε πραγματεία κατὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἦταν γνώστης τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς εβραϊκῆς γλῶσσας) ἀναφέρονται δὲ σ' αὐτὸν τρεῖς ἐπιγράμματα με στίχους ἡρώδους, ἱαμβικοὺς καὶ σάπφους εἰς τὸν Καμπανίαν Θεόφιλον.

Ὅταν μετατέθηκε ὁ Καμπίτης ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ τῇ σχολῇ τῆς Νάουσας ἀνέλαβε ὁ Νικ. Αγγελάκης καὶ ὁ Εμμανουὴλ τιάδης, καταγόμενοι καὶ ἀπὸ τὴν ἀπὸ αὐτὴν. Ἀργότερα δίδασκε ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ. Τὸ 1817 δίδασκε κάποιος Βαρλάντας καὶ ὁ Ἰωάννης Παναγιώτου κατὰ

καταστροφή της πόλης το 1822. Ναουσάιος υπήρξε και ο Αγγελάκης που δίδασκε στη Βέροια το 1817. Εκτός από τους παραπάνω θλαστούς της Νάουσας και τροφίμους των σχολείων της έχουμε και τους εξής δασκάλους και λόγιους: Τον Μανουήλ Αντωνιάδη, τον Δημ. Μπαρλαούταν που αποκεφαλίσθηκε το 1822 στη Νάουσα, τον Αναστασίου Ζιντζιον Ζαφείριον Θεοδοσίου Λογοθέτη, Γρηγ. Πρωτοσύγγελον Παπαγεωργίου από την Κουτσούφλιανη, Παπαδημήτριον, Αναστ. Τσαρλιάρη, Ζαφειρ. Γ. Μπόγιου, Δημ. Θωμά Πατητιάν, δύο γιούς του γιατρού Αντωνίου Περδικάρη Γρηγόριον και Αναστάσιον και τον Αναστ. Αγγελάκην.

Σπουδαιότερος όμως και αρχαιότερος απ' όλους είναι ο Αναστάσιος Μιχαήλ⁴.

Β. Στεφάνου Πσπαδόπουλου.

«Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας» σελ. 88—90.

«Δεύτερο, μετά τη Βέροια, μεγάλο κέντρο του καζά ήταν η Νάουσα, που αν και καταστράφηκε ολοκληρωτικά κατά την επανάσταση του 1821, δεν άργησε να ανασυγκροτηθεί και να γίνει μία από τις πιο ανθηρές οικονομικά πόλεις της Μακεδονίας, χάρη στην αναπτυγμένη γεωργία και δενδροκομία της, καθώς και στο εμπόριο και στη βιομηχανία των βαμβακοκλωστηρίων της.. Στις αρχές του 20ου αιώνα ο πληθυσμός της πόλης αυτής έφθνε τους 9.000 κατοίκους, από τους οποίους 1.500 περίπου ήταν μουσουλμάνοι και οι υπόλοιποι Έλ-

ληνες. Από τους τελευταίους λίγοι ήταν θλαχοφωνοί, κυρίως νομάδες στο επάγγελμα, και μερικοί σλαβόφωνοι.

Πριν ακόμη από την καταστροφή της πόλης, ήδη κατά τα μέσα του 18ου αιώνα, είχε ιδρυθεί στη Νάουσα σχολείο, που λειτούργησε κανονικά ως την επανάσταση του 1821. Μάλιστα κατά τα έτη 1765—1775 σχολάρχης σε αυτό ήταν ο γνωστός ιερομοναχός Αμφιλόχιος Παρασκευάς. Μετά τον ανασυνοικισμό της πόλης φαίνεται πως ξανάρχισε και η λειτουργία του σχολείου της, και ιδρύθηκαν εκεί και άλλα εκπαιδευτήρια. Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, στα 1898, υπήρχαν ήδη στη Νάουσα ένα διτάξιο «ελληνικόν σχολείον» με 40 μαθητές, εξατάξιο αρρεναγωγείο με 450 μαθητές, τετρατάξιο παρθεναγωγείο με 80 μαθήτριες και διτάξιο νηπιαγωγείο με 120 νήπια. Τέλος, στις αρχές του αιώνα μας στη Νάουσα λειτουργούσαν τα εξής ελληνικά σχολεία: οκτατάξιο αρρεναγωγείο με 10 δασκάλους και 540 μαθητές, πεντατάξιο παρθεναγωγείο με 4 δασκάλες και 135 μαθήτριες και δύο νηπιαγωγεία με 4 νηπιαγωγούς και 320 νήπια. Τα δύο πρώτα ιδρύματα στεγαζόνταν σε οικήματα που ανήκαν στην κοινότητα, γενικά όμως, παρά την οικονομική ευρωστία του τόπου, η λειτουργία των σχολείων δεν ήταν απόλυτα ικανοποιητική, ιδιαίτερα από την άποψη διδακτικού προσωπικού και εποπτικών μέσων, γιατί οι Ναουσαίοι δεν έδειχναν και μεγάλο ενδιαφέρον για την οικονομική ενίσχυση των σχολείων.

Το 1875 είχε ιδρυθεί και στη Νάουσα ένας φιλεκπαιδευτικός σύλλογος με την επωνυμία «παιρία» που συγκέντρωσε αμέσως

90 μέλη και καταπιάστηκε με την ίδρυση παρθεναγωγείου. Επίσης, στις αρχές του 20ου αιώνα δρούσαν εκεί και τα εξής άλλα σωματεία: 1) Η «Φιλόπτωχος Αδελφότης», που είχε ιδρυθεί πριν από δύο περίπου δεκαετίες. Αυτή διέθετε αρκετούς πόρους, δικό της φαρμακείο και ενισχυόταν καμιά φορά και από απόδημους Ναουσαίους. Με τα έσοδα της φρόντιζε για την ιατρική περίθαλψη των απόρων, μοίραζε δωρεάν φάρμακα και επιδόματα, και επί πλέον διέθετε κάθε χρόνο και ένα χρηματικό ποσό για τα σχολεία. 2) Ο «Προοδευτικός Σύνδεσμος Αναμόρφωσης», που ίδρυσε γυμναστήριο και διοργάνωσε και διαλέξεις για την επιμόρφωση του κοινού. 3) Η «Φιλοπρόδος των Κυριών Αδελφότης», που είχε ως σκοπό τη βελτίωση της λειτουργίας του παρθεναγωγείου, και 4) Ο «Λαϊκός Σύνδεσμος»⁵ για τη δράση του οποίου δεν έχουμε πληροφορίες.

Γ. Έγγραφο του Μητροπολίτου Βεροίας - Ναούσης Κων)νου Ισαακίδη «Προς αξιότιμον Προεδρείον της Φιλεκπαιδευτικής και Φιλανθρωπικής αδελφότητος «Αγαπάτε αλλήλους» εν Κων)πόλει.»

Το έγγραφο εστάλη το 1869 και αναφέρει ότι κατά τα δύο προηγούμενα έτη οι μαθητές των σχολείων της Ναούσης ανήλθαν σε 2.000. και συνεχίζει.

«... Αξιοσημείωτον είναι ακόμη ότι η πόλις Νάουσα καίτι πολύ μικροτέρα της γειτονός της είχε μόνον 50 ολιγωτέρους μαθητάς και μαθητριάς των εν Βεροία αν και οι κάτοικοι είναι σχετικώς

πτωχοί.»

Όπως βλέπουμε η εκπαίδευση στη Νάουσα, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας παρουσιάζει αξιόλογη άνθηση, αλλά και η κοινωνική δραστηριότητα έχει βαθειές τις ρίζες της αφού στον τελευταίο αιώνα της Τουρκικής κατοχής, όπως μας λέει στο βιβλίο που προαναφέραμε ο καθηγητής Στεφ. Παπαδόπουλος, υπήρχαν και δρούσαν στη μικρή αυτή πόλη των 9.000 κατοίκων 8 σωματεία (2 φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι, 2 φιλανθρωπικοί, 1 πολιτικός, 1 γυμναστικός, 1 αναγνωστήριο και 1 κοινωνικό φαρμακείο). Ο αριθμός αυτός δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητος, αν λάβουμε υπόψη ότι σ' ολόκληρη τη Μακεδονία μόνο η Θεσσαλονίκη, οι Σέρρες και η Κοζάνη έχουν να επιδείξουν μεγαλύτερη κοινωφελή δράση η πρώτη με 20 σωματεία, η δεύτερη με 12 και η τρίτη με 9.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Το κείμενο του Ευστ. Στουγιαννάκη έχει αποδοθεί στη δημοτική.
2. Πολλές από τις πληροφορίες αυτές αναφέρονται και από τον καθηγητή Απόστολο Βακαλόπουλο στο βιβλίο του «Ιστορία της Μακεδονίας 1354 — 1833» σελ. 332—333.
3. Κατά τον Αποστ. Βακαλόπουλο «Ιστορία της Μακεδονίας 1354—1833» ο Αναστάσιος Καμπίτης διδάσκει στη Νάουσα από το 1790 και διαδέχεται τον Αθανάσιο Πάριο στο Ελληνομουσείο της Θεσσαλονίκης το 1806—1821.
4. Περισσότερα στοιχεία για τη

ζωή και το έργο του Αναστασίου Μιχαήλ υπάρχουν στην «Ιστορία της πόλεως Ναούσης» του Ευστ. Στουγιαννάκη σελ. 51—53.

5. Πρόκειται για το Λαϊκό Σύνδεσμο «Ο Άγιος Δημήτριος» που ιδρύθηκε στη Νάουσα το 1908. Περισσότερες πληροφορίες για το Λαϊκό Σύνδεσμο υπάρχουν στο τεύχος 10 της «ΝΙΑΟΥ-

ΣΤΑΣ»: Εμ. Βαλσαμίδα «Κανονισμός του εν Ναούση Λαϊκού Συνδέσμου Ο Άγιος Δημήτριος» και Χρ. Μουχάγιερ «Τρία ντοκουμέντα από τη δράση του Πούπουλου». Τεύχος 12 Στ. Δάδη «Η λαϊκή ποίηση για το Πούπουλο».

6. «Τα σχολεία Βεροίας και Ναούσης» Γ. Χιονίδη, Μακεδονικό Ημερολόγιο Σφενδόνη 1963 σελ. 139—142.

Μία φωτογραφία του 1920. Είναι μαθητές της Δ' τάξης του σχολείου Χ' Καρκάτα με το δάσκαλο Σταύρο Χωνό στο κέντρο. Τη φωτογραφία μας παραχώρησε ο κ. Φίλιππος Φτεργιώτης.

Μερικοί από τους εικονιζόμενους είναι:

1η σειρά (καθισμένοι) 2ος Γκέσιος Θ., 3ος Κασίδας Α., 4ος (άπεβίωσε) Καζαντζής Α., 5ος Χ' Δημητρίου Ε., 6ος Φειδάντης Β., 7ος Αντιφάκος, 8ος (άπεβ.) Πέιος Δ., 9ος Φραγκόσης, 10ος Ανδρέου Χρ. (άπεβ.), 11ος Τζιώνας Γ.,

2η σειρά 1ος (άπεβ.) Γουρλομάτης Θ., 3ος Τζίμπας Δ., 5ος Άγγελάκης Β., 8ος Νταλανάς Α., 9ος Μήκας Δ., 10ος Μήτσας Γ.

3η σειρά 1ος (άπεβ.) Χ' Δημητρίου Δ., 4ος Γιόκαλας Κ., 6ος (άπεβ.) Μέσκος Κ., 7ος Γκόνγκας Στ., 9ος Φτεργιώτης Φ.

4η σειρά 1ος (άπεβ.) Βάνκας, 2ος Δήμπαλας, 9ος Παπαετρή, 10ος Χωνός Άλ., 11ος Γούναρης Θ., 14ος (άπεβ.) Γουσόπουλος Κ.

5η σειρά 1ος (άπεβ.) Λίτης Γ., 2ος Μήκας Π., 3ος (άπεβ.) Τζιώνας Κ., 7ος Κατσιώκαλης Μ., 8ος (άπεβ.) Ουλιανίτης Α., 10ος (άπεβ.) Ρούκαλης, 11ος Μητακολάβας, 12ος (άπεβ.) Σαρ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΣ

(1572 - 1657)

Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Η Βέροια τίμησε την Παρασκευή 9-4-82 το σοφό μεγάλο πρόγονό της Ι. Κωττούνιο, που πέθανε πριν περισσότερα από (300) τριακόσια χρόνια, αποκαλύπτωντας την προτομή του στην τοποθεσία ΕΛΙΑ. Ο άνδριάντας του δωρήθηκε από τον συμπολίτη μας κ. Δημήτριο Πολυζωΐδη και φιλοτεχνήθηκε από τον γλύπτη κ. Θ. Μινόπουλο.

Με πολλή γλαφυρότητα και ενδιαφέρον ο πρόεδρος της Έταιρείας Μακεδονικών Σπουδών κ. Κ. Βαβούσκος αναφέρθηκε στην τελειή των αποκαλυπτηρίων στα βασικά στοιχεία της σταδιοδρομίας του Κωττούνιου και στις προσπάθειές του να προβάλλει την ελληνική γνώση στα μεγάλα και αρχαιότερα πανεπιστήμια της Ιταλίας και του κόσμου στην εποχή εκείνη, καθώς και στην έμπιστη και τον πατριωτισμό του να εργασθεί για την ελευθερία της Ελλάδας από το βαρύ ζυγό των Οθωμανών και να ελευθερώσει τους υπόδουλους αδελφούς του με το κληροδοτήριό που άφησε για να σπουδάζουν Ελληνόπουλα στο πανεπιστήμιο της Πάδοβας.

Γεννήθηκε στη Βέροια το 1572 όπου πήρε και την πρώτη μόρφωσή του. Καταγότανε από ευγενική οικογένεια. Ο πατέρας Δημήτριος Κωττούνιος, εγκατεστημένος μόνιμα στη Βέροια, ασχολούνταν με το εμπόριο. Η κατα-

Τελετή αποκαλυπτηρίων της προτομής.

Από αριστερά προς τα δεξιά: Ο ομιλητής Καθηγητής κ. Κ. Βαβούσκος, ο Δήμαρχος Βέροιας κ. Κ. Ταμπούνης, ο Νομάρχης κ. Ν. Πινακίδης, ο Δ)τής του Β' Σ' Σ' κ. Παπανικολάου και ο βουλευτής Ήμαθίας κ. Δ. Χατζηδημητρίου.

Του Νίκου Άδαλόγλου Λογωτέχνη

γονή του ήταν από τα Κύθηρα.

Η οικογένειά του είχε δικό της σκόνημα. Είχε δυο αδέρφια, τον Άγγελο και τον Λάμπρο και μια αδελφή, την Θεολύγα. Ο Γιάννης έφυγε από τη Βέροια που ήταν τουρκοκρατούμενη. Σε μια περιπέτεια του στη Ρουμανία, όπου πρωτοπήγε για εμπορικές υποθέσεις του πατέρα του τον έπιασαν αιχμάλωτο οι Τάταροι. Στο διάστημα της αιχμαλωσίας του αυτής μπόρεσε να μάθει τα Ρουμανικά, που τον βοήθησαν πολύ στην εκμάθηση της Λατινικής αρ-

γότερα όταν ύστερα από σκληρές ταλαιπωρίες δραπέτευσε από την αιχμαλωσία του. Τράβηξε για την Τυβίγγη (1605). Από την Τυβίγγη πήγε στη Ρώμη με το πόθο να ζήσει καλύτερα να δουλέψει και να δημιουργήσει. Για να μορφωθεί μπαίνει στο Ελληνικό Κολλέγιο του Άγ. Άθανασίου Ρώμης, όπου σπουδάζει Ελληνικά, Φιλοσοφία, Θεολογία και Ιατρική. Στο κολλέγιο αυτό ο Κωττούνιος παρέμεινε σαν μαθητής από τις 3 Δεκ. του 1605 ως τον Ιούνιο του 1608 και έγινε ιακτικό μέλος της Αδελφότητας.

Το 1613 που εκλέχτηκε για τρίτη φορά πρόεδρος της Αδελφότητας φεύγει οριστικά αφού είχε καταλάβει όλα τα αξιώματα της

Σχολῆς καί εἶχε ἀναγορευθεῖ διδάκτορας τῆς Φιλοσοφίας. Ἀπὸ τὸ Φυτῶριο αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου βγήκαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς διασημότερους φιλενωτικούς ἀνθρωπιστὲς ποὺ κατεῖχαν τιμητικὴ θέση σιὸς πνευματικὸς κύκλους τῆς Ἰταλίας, ποὺ βοήθησαν μὲ διάφορους τρόπους σιὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ... Ἀπὸ τὴ Ρώμη ἔφυγε τότε καὶ ἦρθε σιὴν Πάδοβα.

Τὸ πέρασμά του καὶ ἀπὸ τὴν Πάδοβα εἶναι καρποφόρο. Ὑστερα ἀπὸ 3 χρόνια σπουδῶν παίρνει καὶ τὸ πτυχίό τῆς Ἰατρικῆς. Στὸ πανεπιστήμιό αὐτὸ δίδαξε ἀργότερα, 25 χρόνια ὀλάκερα φιλοσοφία μεχρι τὸν θάνατό του.

Στις 18 Νοέμβρη τοῦ 1657, σὲ ἡλικία 85 χρονῶν, ὁ ἀξιολογότερος αὐτὸς ἄνθρωπος ποὺ ἀνέδειξε ἡ Βέροια πέθανε καὶ τάφηκε μὲ πολλὰς τιμὰς στὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου, πολιοῦχου τῆς Πάδοβας, ὅπου τὴν ἐπιτύμβια στήλη του ἔγραψε ὁ φίλος του Ἰάκωβος Κάιμος. Στὴν εἰσοδο τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας σῴζεται ἀκόμη ἐντειχισμένη ἡ μαρμάρινη πλάκα, σιὴν ὁποία διαβάσει κανεὶς τὰ ἐξῆς κολακευτικὰ γιὰ τὸν Κωτσούνιο

«Ἰωάννης Κωτσούνιος, εὐπατρίδης ἐκ Βεροίας, Ἑλλήνας τὴν ἐθνικότητα, διδάκτορας τῆς Φιλοσοφίας, τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς ἀγίας Θεολογίας καὶ ἱππότης, ὁ ὁποῖος συνέχισεν 13 χρόνια ἐπιμήσει μὲ ἀπίστευτὴ εὐγλωττία τὴν πρῶν ἔδρα τῆς ἑλληνικῆς Φιλολογίας, ἀνεδείχθηκε σιὴν ἔδρα τῆς Φιλοσοφίας μὲ τὴν ἐξαίρετη φροντίδα τῆς Βολωνικῆς Γερουσίας γιὰ τὸ κοινὸ συμφέρον, τὴν ἔδρα δὲ αὐτὴ διεκόσμησε καὶ ἐδίδασκε καὶ γι αὐτὸ τὸ Πανεπιστήμιό ἐνετείχισε αὐτὸ τὸ μνημεῖο

Μία εἰκόνα τοῦ Ἰωάννη Κωτσούνιου τοῦ Κολλεγίου τῆς Πάντοβας Ἰταλίας

μὲ τίς δικές του δαπάνες...»...

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ὁ Κωτσούνιος ὑπῆρξε συγγραφεὺς ἐνὸς μεγάλου σημαντικοῦ φιλοσοφικοῦ ἔργου ἐπιδιδόμενος ὁλοκληρωτικὰ σιὴ συγγραφὴ μὲ ὑπομνήματα καὶ σχόλια, προπάντων σιὸ ἔργο τοῦ Ἀριστοτέλη, ποὺ θὰ πρέπει τὰ σχόλιά του νὰ ἀποδίνουσι τόσο πιστὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀριστοτέλη, ὥστε σ' ἓνα χαρακτηριστικὸ ἐπίγραμμα ποὺ τοῦ ἀφορῶνουν ἐπισημαίνεται, σὲ μετάφραση: «Βέροια σὲ γέννησε ποὺ ἀπὸ τὰ Στάγειρα χίλια βήματα ἐσὺ ὅμως σιὸ πνεῦμα οὔτε ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη».

Τὸ 1653 ἐκδίδει σ' ἓνα ἱερογλυφητικὸ ἐπίγραμμα σὲ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ λατινικὴ μετάφραση τὰ «Ἑλληνικὰ Ἐπιγράμματα σὲ δύο βόλια» καὶ ποὺ ἀποδεκνύεται ὁ καλύτερος ἑλληνας ἐπιγραμματιστὴς τὸν αἰῶνα του. Τὸ ἴδιο χρόνο συγκέντρωσε μεγά-

λο ἀριθμὸν ἐπιγράμματα σὲ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ λατινικὴ μετάφραση τὰ «Ἑλληνικὰ Ἐπιγράμματα σὲ δύο βόλια» καὶ ποὺ ἀποδεκνύεται ὁ καλύτερος ἑλληνας ἐπιγραμματιστὴς τὸν αἰῶνα του. Τὸ ἴδιο χρόνο συγκέντρωσε μεγά-

περιουσία καὶ ἵδρυσε ἓνα δικό του γυμνάσιο — Ἑλληνομουσεῖο σὴν Πάδοβα σὰν παράρτημα τοῦ Πανεπιστημίου της, γιὰ τὰ ἑλληνόπουλα τὸ «Κωττούνιο», ὅπου περιθάλφθηκαν καὶ πῆραν τὴν ἑλληνορθόδοξη μόρφωση τυραννισμένα ἑλληνόπουλα ἀπὸ κάθε γωνιά τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Μέχρι τὸ τέλος τοῦ θανάτου του συγγράφει καὶ ἐκδίδει τὰ ἔργα του ποὺ γνωρίζουν μεγάλη ἐκδοικὴ ἐπιτυχία. Ἔχουν τοὺς τίτλους τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλη, Λατινικοῦς. Τὰ μαθήματα ποὺ παρέδιδε ἐκδίδονταν σὲ ὀγκώδεις τόμους. Ὁ Κωττούνιος ἦταν ὄχι μόνο συγγραφέας ἐνὸς πολὺ σημαντικοῦ φιλοσοφικοῦ ἔργου, ὄχι μόνο ἄξιος συνεχιστῆς ἐπιγραμμάτων, ὄχι κορυφαῖος Πανεπιστημιακὸς Δάσκαλος ἀλλὰ καὶ μέγας Ἑθνικὸς Εὐεργέτης, γιὰτὶ μὲ τοὺς πολλοὺς ὑποτρόφους τοῦ Κολλεγίου, βοήθησε σὴν πνευματικὴ ἠναγέννηση τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Βεροιώτης φιλόσοφος γνώριζε 6 γλῶσσες. Ἐγράψε 17 ἔργα τὰ περισσότερα σὴν Λατινικῇ μὲ πρὸ μεσιτὰ σχόλια γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη, τὰ ὅποια κοσμοῦν τίς βιβλιοθήκες τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων...

Ὁ Κωττούνιος δὲν ὑπῆρξε μόνο ἓνας ἀνιδιστελὴς κι ἀφοσιωμένος ὑπηρετῆς τῆς Ἐπιστήμης. Μὲ τὸ φιλολογικὸ καὶ λογοτεχνικὸ τοῦ ἔργο πρόβαλε σὲ εὐρωπαϊκὴ κλίμακα τὴν πατρίδα του καὶ συνέβαλε σὴν ἀνάπτυξη τοῦ Φιλελληνισμοῦ... Τέλος ἀνέβασε πολλὰ ψηλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλληνιστοῦ Δάσκαλου σὴν Δύση μὲ τὰ ἀσύγκριτα πνευματικὰ του καὶ ἄλλα χαρίσματα. Εἶναι γνωστὸ ὅτι σὶα παλιότερα καὶ νεώτερα χρόνια πολλοὶ διανοούμενοι ἔγραψαν βιβλία, ἔκαναν διαλέξεις καὶ δημοτυεύσεις καθὼς καὶ ἡ Ἐταιρεία Μα

Ἡ προτομὴ τοῦ Ἰωάννη Κωττούνιου σὴ τοποθεσίᾳ «Ἐληά» Βέροιας ἔργο τοῦ γλύπτη Θαν. Μινόπουλου

κεδονικῶν Σπουδῶν γιὰ νὰ παρουσιάσουν τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ Κωττούνιου σὶο κοινὸ τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας γιὰ μιὰ καλύτερη γνωριμία καὶ γνώση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΩΑΝ. ΚΩΤΤΟΤΝΙΟΥ

1) Βασδραβέλλη Ι.Κ. Ἰωάννης Κωττούνιος, ὁ ἐκ Βεροίας σοφός. Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη ἀριθμ. 4 δημοσιεύματα τῆς Ε.Μ.Σ. Θεσ)νίκη 1943.

2) Βασδραβέλλη Ι.Κ. Συμπληρωματικὰ διὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, Μακεδονικά, τόμος 90ς Θεσ)νίκη 1869. σελ. 339 - 347.

3) Καραθανάση Ἀθ. Νεώτερες εἰδήσεις γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττούνιο (1572 - 1657). Μακεδονικά τόμος

130ς σελ. 267 - 273.

4) Στεργέλλη Ἀριστ. Νέα διογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττούνιο (1572 - 1657) «Θησαύρισμα» τόμος 50ς 1968, Βενετία σελ. 249 - 254.

5) Τσιρπανλῆ Ζαχ. Οἱ Μακεδόνες σπουδαστῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου Ρώμης καὶ ἡ δράσις τους σὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλία. Θεσ)νίκη 1971. Δημοσίευμα τῆς Ε.Μ.Σ

6) Χιονίδης Γιώργος Ἱστορία τῆς Βέροιας, τόμος 2ος Θεσ)νίκη 1970, σελ. 58 - 73.

7) Χριστοδούλου Ἀναστ. Ἱστορία τῆς Βέροιας, Βέροια 1960. σελ. 70 - 75.

8) Τριανταφυλλίδη Ἡλία Ἰωάννης Κωττούνιος ἓνας φιλόσοφος ἀπὸ τὴν πόλιν μας ἐλάχιστα γνωστός. Βέροια 1981.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^ο ΚΑΙ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Α'

Ἀπὸ τὸ τεῦχος αὐτὸ ἀρχίζει ἡ δημοσίευσίς ἐνὸς σχετικῶς ἀγνωστοῦ κειμένου τοῦ Στέφ. Παπαδόπουλου, ποὺ δημοσιεύτηκε τὸ 1962 στὸ Περ. «Παρνασσός» (περ. Β, τόμ. Δ, σ. 247 - 258). Τὸ κείμενο αὐτό, πέρα ἀπὸ τὸ γενικότερο ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει, δίνει μιὰ σχετικὰ πλήρη εἰκόνα γιὰ τὰ αἷτια τῆς ἰδρύσεως τῶν Ἑλληνικῶν Φιλεκπαιδευτικῶν Συλλόγων στὶς περιοχὲς τοῦ ἀλύτρωτου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ 19^ο καὶ 20^ο αἰ. Οἱ σύλλογοι αὐτοί, ὅπως εἶναι γνωστό, μὲ τὴν πολὺπλευρὴ (μορφωτικὴ καὶ ἐθνικὴ) δράση τους στήριξαν τὸ σκληρὰ δοκιμασμένο ἑλληνισμὸ καὶ ἔβαλαν τὶς βάσεις γὰ τὴν τόνωση τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ ἐνίσχυσαν τὶς ἐλπίδες γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ τουρκοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ἔνωση μὲ τὴν ἐλεύθερὴ Ἑλλάδα.

Χ.Μ.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ «χάτι — χουμαγιούν» τῆς 18ης Φεβρουαρίου 1856, ποὺ ἀνακοινώθηκε ἐπίσημα ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς πληρεξουσίου κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Συνεδρίου τῶν Παρισίων καὶ ποὺ ἐξασφάλισε θεωρητικὰ τὴν ἰσότητά ὅλων τῶν ὑπάρχοντων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας χωρὶς διάκριση φυλῆς ἢ θρησκευήματος, ἐγκαινίασε τὴ δεύτερη περίοδο τῶν μεταρρυθμίσεων (ταυζιμάτ) στὴν Τουρκία καὶ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα κάποια προσωρινὴ ἀναδιοργάνωση

καὶ πρόοδο τοῦ παρηκμασμένου κράτους τῶν σουλτάνων.¹ Τὸ γενικὸ πνεῦμα τῆς προόδου κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἐννόησε ἐπίσης καὶ τὴν πολιτιστικὴ κίνησις τῶν μὴ μουσουλμάνων ὑπάρχοντων τοῦ σουλτάνου καὶ ἰδιαίτερα τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ πῶ ἀνεπτυγμένο ἀπὸ κάθε ἀποψη χριστιανικὸ στοιχεῖο. Ἔτσι, μερικὰ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸν Κριμαϊκὸ πόλεμο, βλέπουμε νὰ παρατηρεῖται στὴν Ἀνατολὴ μιὰ μεγάλῃ πνευματικὴ κίνησις, ποὺ χαρα-

προέβλεπαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ρύθμιση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, καὶ ἓνα ὁμοίωμα ὅσον πρὸς τὸ διοικητικὸς ὡς τῶν κοινοτήτων, καθὼς καὶ καθήκοντα καὶ τὴ δικαιοδοσίαν τῶν δημογεροντιῶν, ποὺ θὰ καθυρτίζαν ἀπὸ καπαστατικά, τὰ ὅποια συντάσσονταν ἀπὸ τὰ μέλη τῆς κοινότητος καὶ θὰ ἐπικυρώνονταν ὁμοθυμαδὸν κατὰ τόπους μητροπολίτες. Ἡ ὑπαρξὴ λοιπὸν τῶν ὁργανισμῶν αὐτῶν εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι ἀπέτελε ἀφορμὴ καὶ ταυτόχρονα ὑ-

Τοῦ Στέφ. Ἰ. Παπαδόπουλου
Καθηγητῆ Φιλοσοφικῆς Σχολῆς
Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων

κτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἰδρύσιν διαφόρων ἑλληνικῶν συλλόγων στὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ σὰ ἄλλα κέντρα τοῦ ἀλύτρωτου ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἴδια κίνησις παρατηρεῖται παρὰ ἅλλα καὶ στὴν πρωτεύουσα τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ βασιλείου ἢ, θὰ μπορούσε καλύτερα νὰ πῇ κανεῖς, ἔχει τὴν ἀφορμὴ τῆς στὴν Ἀθήνα².

Μὲ τὴν κίνησις αὐτὴ ἐπίσης δὲν εἶναι ἴσως ἀσχετὸ καὶ οἱ «ἐθνικοὶ Κανονισμοί», ποὺ συνέταξε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (Ἀύγουστος 1858 — Φεβρουάριος 1860) ἐφαρμόζοντας τὶς διατάξεις τοῦ «χάτι — χουμαγιούν». Οἱ «Κανονισμοί» αὐτοί, ποὺ ἐπικυρώθηκαν μὲ σουλτανικὸ κρεβάτι τὸ 1860 καὶ ἴσχυσαν ὡς τὴ συνθήκη τῆς Λωζάνης (1925)³.

δειγμὰ καὶ γιὰ τὴν ἰδρύσιν ἑλληνικῶν συλλόγων καὶ σωματείων.

Ἡ δράσις τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν συλλόγων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους περισσότεροι ἔχουν χαρακτηρῆσαι ἑκπαιδευτικὴ — αὐτὴ ἐξ ἄλλων ναι καὶ ἡ συνηθισμένη ἐπωνυμία τους — ἢ φιλανθρωπικὴ, εἶναι ποικίλη καὶ ἀξιόλογη καὶ ἀξίζει νὰ μελετηθῇ. Ὡς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἡ παιδεία τοῦ ὑποδοῦλου ἑλληνισμοῦ ἀποτελοῦσε ἀντικείμενον φροντίδος τῶν τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινωτικῶν ἀρχῶν καὶ καμμιὰ ἰδίαν, τῶν ἐπαγγελματικῶν συντεχνιῶν ἢ καὶ μερικῶν ἀτόμων. Τώρα μὲν στοὺς παράγοντες αὐτοὺς προστίθεται καὶ ἓνας νέος, ἡ συμβ-

της καλύτερης κοινωνικής τάξεως με τη μορφή συλλόγων, και το βάρος της φροντίδας για την παιδεία άρχιζε σιγά — σιγά να μετατοπίζεται προς τα εκεί. Στους πολλούς αυτούς οφειλέται σχεδόν άπωλειστικά ή διατήρηση και ή ένίσχυση της παιδείας στις Τουρκοκρατούμενες ακόμη ελληνικές περιοχές κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου και τις αρχές του 20ου αϊ. Η δραστηριότητα, ό ζήλος και ή άρροση, με την οποία εργάζονται για το σκοπό τους, προκαλούν πολύ καλή έντύπωση στην Εύρώπη και προμηνούν μια πνευματική άναγέννηση του ελληνικού έθνους⁵, πράγμα που θα έπηρεάσει άργότερα εθνικά ένα μέρος της ευρωπαϊκής διπλωματίας στην ρύθμιση των ελληνικών ζητημάτων.

Οι ίδιοι επίσης σύλλογοι μπορούν να χαρακτηρισθούν και ως τό πρώτο βήμα με το οποίο ό ελληνισμός θά άμυνθώ έναντίον του πανσλαβισμού⁶, άρστος ό τσάρος, έπειτ' από τον Κριμαϊκό πόλεμο, εγκαταλείπει τό ρόλο του προστάτη των ορθόδοξων γενικά χριστιανών και μεταβιβάλλεται σε προστάτη των Σλάβων, άγκαλιάζοντας και ένισχύοντας ένα νέο έθνος, τους Βουλγάρους⁷.

Άρετηρία στην Ιστορία της δράσεως των ελληνικών συλλόγων, ιδίως των φιλελευθευτικών, αποτελεί ή ίδρυση στην Αθήνα του «Συλλόγου προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων» (17 Απριλίου 1869). Ό σύλλογος αυτός, ό πιο δραστήριος απ' όλους, έκτός από την τεράστια εκπαιδευτική δράση που ανέπτυξε, υπήρξε ταυτόχρονα και τό κυριώτερο όργανο της ελληνικής προπαγάνδας στις ευρωπαϊκές έπαρχίες της οθωμανικής αυτοκρατορίας, καθώς και ό πιο στενός συνεργάτης της ελληνικής κυβέρνησεως στον άγώνα της έναντίον του πανσλαβισμού.

Ός την εποχή εκείνη τόσο ή κυβέρνηση όσο και ό λαός ήταν άπασχολημένοι με την Κρητική επανά-

σταση του 1866-1869 και δέν μπορούσαν ν' αντιληφθούν τον κίνδυνο που προερχόταν από Βαρσα με την έξάπλωση της πανσλαβιστικής κινήσεως. Παρ' όλο μάλιστα που από τό 1865 άκόμη ό Έλληνας προσθευτής στην Κωνσταντινούπολη είχε ύποδείξει και τονίσει τη σημασία του σλαβικού κινδύνου⁸, οι κατά καιρούς κυβερνήσεις δέν έδωσαν την προσοχή που έπρεπε, ίσως γιατί βασιζόνταν ύπερβολικά στην πνευματική ύπεροχή του ελληνισμού απέναντι στις άλλες βαλκανικές εθνότητες, καθώς και στην αντίσταση του Οικουμενικού Πατριαρχείου έναντίον των βουλγαρικών απαιτήσεων για δημιουργία ανεξάρτητης Έκκλησίας. Στην παρωπλήνιση αυτή συνετέλεσε άκόμη πολύ και ή εθνική, ίσως από σκοπιμότητα, στάση της Ρωσίας στο ζήτημα της Κρήτης, που κράτησε τους Έλληνες με τό μάτια διαρκώς στραμμένα προς τό Νότο⁹.

Η διένεξη μεταξύ Πατριαρχείου και Βουλγάρων, που ζητούσαν ν' άπωλαγούν από την εξάρτησή του και νά δημιουργήσουν αυτόνομη Έκκλησία, αποτελεί την πρώτη κίνηση για επίσημη άναγνώριση του βουλγαρικού έθνους, την οποία ύποστήριξε και ή Ρωσία μέσω του Υγνάτεφ, πρεσβευτού της στην Κωνσταντινούπολη. Με τον τρόπο αυτό οι Ρώσοι ήθελαν νά κρατήσουν τους Βουλγάρους μακριά από την έπίδραση της προπαγάνδας του καθολικισμού¹⁰ και νά έξυτηρητήσουν τό γενικότερα πανσλαβιστικά σχέδιά τους, για τό οποία τό θρησκευτικό αυτό φαινόμενο αίτημα των Βουλγάρων χρησίμευε ως προκάλλυμα. Από τό δύο μάλιστα βουλγαρικά σχέδια γι αυτή λύση της διαφοράς των με τό Πατριαρχείο (του 1861 και κυρίως του 1866)¹¹ φαίνεται καθαρά ότι υπήρχε κίνδυνος, άν δημιουργούνταν ανεξάρτητη βουλγαρική Έκκλησία, νά ύπαρchoύν σ' αυτήν άρκετές καθαρά ελληνικές επαρχίες και ν' άρροιωθούν στο μέλλον

από τους Βουλγάρους όχι μόνο σλαβόφωνοι, αλλά και άλλοι ελληνικοί πληθυσμοί. Περισσότερο αντιληπτός γίνεται ό κίνδυνος αυτός, όταν σκεφθούμε ότι την εποχή εκείνη τό κέντρο κυρίως των ευρωπαϊκών έδαφών της οθωμανικής αυτοκρατορίας κατοικοούνταν από πληθυσμό άνασταμένο (έλληνόφωνο, σλαβόφωνο, τουρκοφωνο, αλβανόφωνο και σποραδικά σλαβόφωνο) με άσχημίστη και φειστή εθνική συνείδηση¹².

Η ίδρυση λοιπόν του «Συλλόγου προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων» συμπίπτει ή καλύτερα προκαλείται από τη διαπίστωση του σλαβικού κινδύνου. Ός κύριο σκοπό του ό σύλλογος αυτός έθεσε τη διάδοση και την ένίσχυση της ελληνικής παιδείας στις τουρκοκρατούμενες κυρίως περιοχές και προς τό σκοπό αυτό ανέπτυξε όλη τη δραστηριότητά του¹³, γιατί ξεκινούσε από τη βασική αρχή ότι «τά σχολεία είναι τό άριστον μέσον προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων, προς ένίσχυσιν της εθνικής συνειδήσεως και προς άμυναν του πολλαχού άπειλούμενου ελληνισμού»¹⁴. Πολύ πιο καθαρά όμως φαίνεται ή σημασία του και ό κεντρικός οργανωτικός ρόλος του από την έπ' αριθμ. 3821/22 Μαρτίου 1871 έγκύκλιον που απηύθυνε ό ύπουργός των έξωτερικών Α. Κομμουνδοούρος προς τους Έλληνες προσέξοντες στην Ανατολή. Με την έγκύκλιο αυτή τους συνιστούσε νά φροντίσουν για την άνώπτυξη γενικά της ελληνικής παιδείας στις περιοχές τους και τους ύποδείκνυε ν' άπευθύνωννται για συνέννηση ή νά παραπέμπουν τους ενδιαφερομένους στο σύλλογο των Αθηνών, επειδή «...ό ένταύθα πρώτινων έτών συστάς προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων σύλλογος ίδιαν έχει έντολήν νά μεριμνή περί των έν τη παρούση έγκυκλίω αναφερομένων εθνικών σημειρομένων...»¹⁵. Με την ίδια επίσης έγκύκλιο τους ύποδείκνυε άκόμη ότι τό κυριώτερο μέλημά τους θά έπρεπε νά είναι νά

όργανώσουν τις ελληνικές κοινότητες για την αντιμετώπιση των αναγκών τους και να ιδρύσουν βιβλιοθήκες, αναγνωστήρια, λέσχες και τοπικούς συλλόγους¹⁶.

Όλα αυτά, όπως ήταν φυσικό, ανησυχισαν τους Ρώσους, που γνώριζαν πολύ καλά το σημαντικό ρόλο που έπαιζαν τα σχολεία στη διατήρηση της γλώσσας, της θρησκευτικής πίστωσης και του έθνικού φρονήματος των υποδοχικών Έλλήνων, και αντιλαμβάνονταν πώς σημαντικό εμπόδιο στα σχέδιά τους θα ήταν η ενίσχυσή τους. Για το λόγο αυτό η ρωσική κυβέρνηση έδωσε έντολη στους προξένους της να παρεμποδίσουν τη δράση του σύλλογου¹⁷. Την ίδια κιόλας ημέρα που εξέλεγε το πρώτο διοικητικό συμβούλιο μερικοί — πιθανόν Ρώσοι διπλωμάτες των Αθηνών — είχαν επισκερθεί μέλη του συμβουλίου και είχαν ζητήσει να διαλυθεί ο σύλλογος, γιατί, όπως ισχυρίζονταν, ιδρύθηκε για να καταστολεμεί τις ενέργειες του πανσλαβισμού στην Τουρκία¹⁸.

Παρ' όλη όμως τη ρωσική αντίδραση, με την υποκίνηση, την υποστήριξη και την ενίσχυση του συλλόγου αυτού και των Ελλήνων προξένων της Ανατολής, ιδρύονται στα αμέσως επόμενα χρόνια παρόμοιοι φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι σε όλες σχεδόν τις πόλεις της οθωμανικής αυτοκρατορίας, όπου κυριαρχούσε ή ήταν πολυάριθμο το ελληνικό στοιχείο. Σε όσα μέρη μάλιστα υπήρχαν άλλοι σύλλογοι ιδρυμένοι, κυρίως φιλανθρωπικοί, τώρα προσαρμόζονταν και αυτοί τις επιδιώξεις τους σύμφωνα με το γενικό πνεύμα. Παντοῦ ξεγείρεται η φιλοτιμία των ατόμων, φροντίζουν ο ζήλος τους και οι εκπαιδευτικές δυνάμεις του Έθνους ξισπούν από το λήθαργο. Οι

φιλήσυχτοι ως τότε έμποροι μεταβάλλονται σε θερμούς υποστηρικτές της παιδείας, θυσιάζουν τον «κερδύνη» για τον «λόγιο Έρμη» και είναι πολλοί εκείνοι, που φιλοδοξούν να γίνουν νέοι Μαικήνες, συναγωνιζόμενοι μεταξύ τους στη διάθεση χρημάτων για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Ο Έλληνας επωπηρετεί όλες τις πνευματικές του δυνάμεις, για ν' αντιμετωπίσει τον πανσλαβισμό, που τον απειλούσε με την εξάλυσή του. Έτσι οι φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι πολλαπλασιάζονται με γοργό ρυθμό και μέσα σε μια δεκαετία (1869 — 1879) φθάνουν τους τριάντα περίπου μόνο μέσα στην Κωνσταντινούπολη και τους έβδομήντα σε όλη την οθωμανική αυτοκρατορία¹⁹. Το 1881 οι φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι και αδελφότητες της Εθνοπαιδείας Τουρκίας και της Μ. Ασίας είναι 125²⁰ και εκτός απ' αυτούς υπάρχουν και πολλές άλλες αδελφότητες ή σωματεία με φιλανθρωπικό χαρακτήρα, που συμπεριλαμβάνουν όμως στους σκοπούς των και την ενίσχυση της παιδείας.

Στα 1861 είχε ιδρυθεί στην Κωνσταντινούπολη από πρωτοβουλία λίγων φιλοκύσιων ατόμων ο «Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος» με περιωρισμένο στην αρχή σκοπό, φιλολογικό και κυρίως τη μελέτη των αρχαίων συγγραφέων, της ιστορίας και της αρχαιολογίας. Έπειτα από μικρές τροποποιήσεις του καταστατικού του (1864) ο σύλλογος αυτός αρχίζει από το 1867 ν' αναλαμβάνει και την ενίσχυση σχολείων. Στα 1870 με τη μεγάλη πυρκαγιά του Πέραν καταστρέφονται τα γραφεία και τα αρχεία του, άλλ' αυτό δεν ανακόπτει καθόλου τη δραστηριότητά του. Στα 1871 ψηφίζεται νέος κανονισμός και ο σύλλογος συμπεριλαμβάνει

δίνει επίσημα πια στο πρόγραμμά του και εκπαιδευτικές εργασίες. Χωρισμένος, τώρα σε επτά τμήματα από τα οποία κυριώτερα ήταν τέσσερα (φιλολογικό, επωπηρεστικό, αρχαιολογικό και εκπαιδευτικό), που διευθύνονταν από αντίστοιχες επιτροπές, αναπτύσσει τεράστια δραστηριότητα και μεταβάλλεται σε πρωστάτη της διαδόσεως των ελληνικών γραμμάτων στην Ανατολή. Έπειτα μάλιστα δέν προκαλεί την ύπνη της τουρκικής κυβερνήσεως, γιατί έχει την έδρα του στην Κωνσταντινούπολη και ενισχύεται από ισχυρά πρόσωπα, όπως τον 'Αλέξανδρο Καραθεοδωρή πασά, τους τραπεζίτες Χρηστάκη Ζωγράφου και Γεώργιο Ζαρίφη, το γιατρό Σπύρο Μαυρογανή και άλλους, γρήγορα μεταβάλλεται σε κεντρικό όργανο, που ιδρύει ή ενισχύει και άλλους μικρότερους φιλεκπαιδευτικούς συλλόγους με την Κωνσταντινούπολη ή στις ευρωπαϊκές και ασιατικές έπαρχιες του τουρκικού κράτους²¹.

Ός τέχνα του Φιλολογικού Συλλόγου της Κωνσταντινουπόλεως μεροῦν να χαρακτηριζοῦν ὁ «Σύλλογος ὑπὲρ γυναικείας παιδείας» (1871), ἡ «Μακεδονικὴ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης» (1871), ἡ ποία με πρωτοβουλία τοῦ λογινοῦ ερωμένου Στεφάνου Νοῦτα ἀπὸ χωριὸ Δράμτσας τοῦ Βόλου (σημερινὴ Δραγασιά ἢ Δάφνη) ἱδρύσας γνωστὸ Γυμνάσιο καὶ Οἰκοτροφικὸ τοῦ Τσοτῶλου, ὁ «Θρακικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος» (1872), «Ἡπειρωτικὸς» (1872) καὶ ὁ «Θεσσαλικὸς» (1873). Όλα αὐτὰ τὰ ματεῖα εἶχαν τὴν ἔδρα τους σὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ ἐνδιαφέρον, σύμφωνα ἐξ ἄλλου με τὸ σκόπο τους, γὰρ τὴν παιδείαν σὴν γύλιες περιοχές²².

Βιβλιογραφία

* Βραχυγραφίες Περιοδικών και Έγκυκλοπαιδείων:
ΑΑΕΕΓ = Annuaire de l' Association pour l' enseignement des études grecques en France.

ΕΑ = Εκκλησιαστική Αλήθεια.

ΕΟ = Echos d' Orient.

ΕΦΣΚ = Έλληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως.

ΗΕ = Ήπειρωτική Έστια.

ΜΕΕ = Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαίδεια «Πυρσού»

ΜΗΣ = Μακεδονικών Ημερησίων Ν. Σφενδόνη.

ΜΧ = Μικρασιατικά Χρονικά.

1. Βλ. Μ. Θ. Λάσκαρι, Τό Ανατολικό Ζήτημα 1800 - 1923 τ. 1, τεύχος Α, Θεσσαλονίκη 1948, σ. 227, 132 - 133

2. Για τους ελληνικούς συλλόγους κάθε είδους, που ιδρύονται την εποχή αυτή, και για τη δράση τους γενικά βλ. Albert Dumont, Des syllogues en Turquie, ΑΑΕΕΓ 8 (1874) 527-538. Queux de Saint — Hilaire, Des syllogues grecs en Orient et en Europe et du progrès des études littéraires dans la Grèce de nos jours, ΑΑΕΕΓ 11 (1877) 288-322. Pierre Moraitinis, La Grèce telle qu' elle est, Paris 1877 σ. 173-197. Πρβλ. επίσης Ν. Βλάχου, Τό Μακεδονικό ως φάσις τοῦ Ανατολικού Ζητήματος 1878 - 1908, Αθήνα 1935, σ. 105-107. G. Chassiotis, L' instruction publique chez les Grecs depuis la prise de Constantinople par les Turcs jusqu' a nos jours, Paris 1881 σ. 443 κ.ε. Για τή σύσταση γενικά θρησκευτικών και φιλοanthropικών αδελφοτήτων βλ. Μ.Ι.Γ., Γηραιός αδελφότητος ιστορία, ΕΑ 25 (1905) 154-156. Άνωνύμου, Αι παρ' ἡμῖν αδελφότητες, ΕΑ 25 (1905) 134-136, 579-580. Άνωνύμου, Η σύστασις δύο αδελφοτήτων, ΕΑ 25 (1905) 271-272.

3. Βλ. Λάσκαρι, Άνατολικόν Ζήτημα, σ. 259.

4. Βλ. Γενικοί κανονισμοί περὶ δευτερέσεως τῶν εκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικόν θρόνον διατελούντων ὀρθόδοξων χριστιανῶν ἐπηκόων τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου, Κωνσταντινουπόλις 1862, ἴδιως σ. 3 - 8 ὅπου οἱ ἀδηγίες τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο γὰ τὴ σύνταξιν τῶν κανονισμῶν.

5. Queux de Saint — Hilaire, Des syllogues grecs, ἐνθ' ἄν., σ. 322

6. Πρβλ. Κ. Τσιτσελίκη, Η κοινωνική ὀργάνωσις τῆς Μακεδονίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ΜΗΣ 1932, σ. 228-229, γιὰ τὴν κίνησιν αὐτὴν στὴ Μακεδονία.

7. Βλ. Λάσκαρι, Άνατολικόν Ζήτημα σ. 127.

8. Βλ. Ε. Driault — Μ. Lheritier, Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 a nos jours t. 3, Paris 1925, σ. 322

9. Βλ. Driault — Lheritier, Histoire diplomatique, 3 σ. 320. Πρβλ. καὶ Σ.Θ. Λάσκαρι, Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος 1821 - 1914, Αθήνα 1947, σ. 137.

10. Driault — Lheritier, ἐνθ. ἄν., σ. 322 Πρβλ. καὶ Λάσκαρι, ἐνθ. ἄν., σ. 138.

11. Για τὰ βουλγαρικά αὐτὰ σχέδια βλ. Λάσκαρι, Άνατολικόν Ζήτημα, σ. 262-265

12. Βλ. Βλάχου, Μακεδονικόν Ζήτημα σ. 21. Πρβλ. Σ. Θ. Λάσκαρι, Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Εὐρώπης 1814-1914 Αθήνα 1936, σ. 305.

13. Περισσότερα ἀπὸ 1000 εἶναι τὰ σχολεῖα ποῦ ἐνίσχυσε, ἀνακαίνισε ἢ ἱδρυσε ὁ σύλλογος αὐτός (βλ. ΜΕΕ ἀρθρο «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων»)

14. Έκθεσις πεπραγμένων τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὰ ἔτη 1872 καὶ 1873 Αθήνα 1874, σ. 47.

15. Έκθεσις πεπραγμένων τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀπὸ 17 Ἀπριλίου 1869 — 31 Δεκεμβρίου 1871, Αθήνα 1872, σ. 122 - 131.

16. Ένθ. ἄν., σ. 128 Βλ. ἐπίσης Albert Dumont Le Balkan et l' Adriatique, Paris 1874, σ. 369-370.

17. Driault — Lheritier, Histoire diplomatique, 3, σ. 323.

18. Έκθεσις πεπραγμένων κατὰ τὰ ἔτη 1876 καὶ 1877 τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, Αθήνα 1878, σ. 7-8.

19. Συνεδρίου τῶν Ἑλληνικῶν Συλλόγων, Πρακτικά τῆς πρώτης αὐτοῦ συνόδου συγκροτηθείσης ἐν Αθήναις ἐν ἔτει 1879, Αθήνα 1879, σ. 8, 121, 124. Βλ. ἐπίσης Γ. Χασκώτη Η παρ' ἡμῖν δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως, ΕΦΣΚ 8 (1874) 117, σημ. 2, ὅπου παρατίθεται κατάλογος τῶν γνωστῶν ὡς τότε συλλόγων, αδελφοτήτων κλπ. Πρβλ. καὶ Louis Petit, Le syllogue littéraire grec de Constantinople, ΕΟ (1897-1898) 60.

20. Chassiotis L' instruction publique chez les Grecs, σ. 446, σημ. 3.

21. Για τὴ δράσιν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς Κωνσταντινουπόλεως βλ. Όδυσ. Ἰαλέμου, Η ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εκπαιδευτικῆς ἐν Τουρκία ἐνεργείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ΕΦΣΚ 12 (1879) 6-19 Βλ. ἐπίσης Chassiotis, L' instruction publique chez les Grecs, σ. 447 - 463 Πρβλ. καὶ Petit, Le syllogue grec de Constantinople, σ. 59-62 Πολλές ἐπίσης πληροφορίες γιὰ τὴν κατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία καὶ γὰ τὴ δράσιν ἄλλων φιλεκπαιδευτικῶν συλλόγων θρῖσκουμε στὶς ἐτήσιες ἐκθέσεις τῆς εκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ποῦ εἶναι δημοσιευμένες στὸ ἄμύνιμο περιοδικό.

22. Για τοὺς συλλόγους αὐτοὺς βλ. γενικά στοῦ Chassiotis, ἐνθ' ἄν., σ. 463-468.

Συνέχεια στὸ ἐπόμενο τεῦχος

« ΔΗΜΗΤΡΙΑ » Θεσσαλονίκη

‘Από τή λατρεία τῶν Καβείρων, στό σύγχρονο θεσμό

Στά χρόνια πού ζοῦμε —χρόνια ἄχαρα καί σκληρά, ὅπου ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀλλά ἰδιαίτερα ὁ πνευματικός καί αἰσθητικός ἄνθρωπος, καθελώνεται καί αὐτοπεριορίζεται σέ μιὰ ζωὴ ἄψυχῃ, στεγνὴ καί ἀπογυμνωμένη ἀπὸ κάθε τέρψη ψυχῆς καί νοῦ — ἡ αἰσθητικὴ παιδεία μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἡ μόνη διέξοδος, τὸ μοναδικὸ «φῶς σωτηρίας» πού μπορεῖ ν’ ἀπελευθερώσει καί ν’ ἀφυπνίσει τὸν ἄνθρωπο τῆς πράξης ἀπὸ τὴ νάρκη τοῦ καθημερινοῦ βιοπορισμοῦ. Γιατί πέρα ἀπὸ τὴ συμβολὴ τῆς στῆ διανοητικὴ σκέψη, ἡ αἰσθητικὴ παιδεία διαδραματίζει ἕναν ὑψηλότερο σκοπὸ; ἄσκει τὴ ψυχὴ νὰ ἀποκτήσει μιὰν αἴσθηση πού δέν ξυπνᾷ τὴν ἐπιθυμία, μιὰν αἴσθηση πού γι’ αὐτὸ δέν πιέζει μέ τὸ βάρος τῆς ὁρμῆς τῆς τῆ θέληση νὰ θέλει ἀδιάκοπα τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, μιὰν αἴσθηση ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ὁποιοδήποτε συμφέρον, ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἰδιοτέλεια.* Ἡ αἰσθητικὴ στάση, μέ ἄλλα λόγια, βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς ψυχῆς.

Οἱ πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις τῶν Δημητρίων πού γίνονται στὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἔχουν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ σκοπὸ: νὰ φέρουν σέ μεγαλύτερη ἐπαφὴ τὸ λαὸ τῆς πόλης μέ ὅ,τι περισσότερο τὸν συγκινεῖ καί ὅ,τι περισσότερο τὸν ἐκφράζει ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς Τέχνης — τὴ Μουσικὴ, τὸ Θέατρο, τὸν Χορὸ, τὴ Λογοτεχνία, τὶς Εἰκα-

Ὁ Λευκὸς Πύργος τῆς Θεσσαλονίκης μέ τὸν ὁχυρωματικὸ περίβολο πρὶν ἀπὸ τὴν κατεδάφισή του. (Ἀπὸ τὴν "Ἐκθεσὴ Φωτογραφίας πού ὁργάνωσε ὁ Σύλλογος «Φίλοι τοῦ Λ.Ε.Μ.Μ.»)

Μιχαὴλ Ν. Κουϊμτζῆ

στικὲς Τέχνες — σέ τρόπο ὥστε νὰ καλλιεργεῖ τὴν αἰσθητικὴ παιδεία καί νὰ βελτιώνει τὴν αἰσθητικὴ στάση τοῦ κάθε πολίτη. Ἔτσι, ἕνα προσεκτικὰ σχεδιασμένο Καλλιτεχνικὸ Πρόγραμμα, κάθε χρόνο, δίνει τροφή καί σ’ αὐτοὺς πού ἀναζητοῦν τὴ γνώση τῆς ἀλήθειας καί σέ κείνους, πού ἐπιδιώκουσι τὴ νόηση τοῦ ὅραου.

Θεσμός πανάρχαιος, ἡ ὁργάνωση αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῶν ἐκδηλώσεων, διαμορφώνει στὶς μέ-

ρες μας τὴν κορυφαία πολιτιστικὴ κίνηση τοῦ τόπου μέ πικρὲς ἐκδηλώσεις, πού ἡ κάθε μία ἔχει τὴ δική της καλλιτεχνικὴ καί πνευματικὴ σφραγίδα.

Τὶς ρίζες τοῦ θεσμοῦ, θὰ πρέπει νὰ τις ἀναζητήσουμε σὲ πολὺ παλιὰ χρόνια, στὴ λατρεία τῶν Καβείρων, πού γίνονταν ἀρχικὰ στὴν ἀρχαία Φοινίκη καί ἀργότερα στὶς ἄλλες χερσες. Οἱ Φοινῖκες λάτρευαν ὁκτώ Καβειρικοὺς Θεοὺς, στοὺς ὁποίους ἀναγνώριζαν τοὺς ἐφευ-

* Αὐτές εἶναι ἄλλωστε καί οἱ σφραγίδες τοῦ ΚΑΝΤ ἀπὸ τὴν «Κριτικὴ τῆς Δύναμης τῆς κρίσης» (Πρῶτο Μῆρος, § 2 καὶ 4).

τες και τούς προστάτες τῆς ναυτιλίας. Στὴ Μέμφιδα κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Ἡροδότου, οἱ Κάθειροι λατρεύονταν σάν κακοποιές δυνάμεις τῆς φύσης καὶ γι' αὐτὸ στὸ ναὸ ποὺ ὑπῆρχε γὰ τὴ λατρεία τους, ἐπιτρεπόταν ἡ εἴσοδος μόνο στὸν ἱερέα.

Πότε ἀκριβῶς ἄρχισε ἡ λατρεία τῶν Καθεύρων στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἀκόμα ἐξακριβωμένο. Ὡστόσο, ἐκεῖνο ποὺ γνωρίζουμε εἶναι, ὅτι κατὰ τὸν δὸν αἰῶνα π.Χ. ὑπῆρχε ἡ λατρεία τῶν Καθεύρων στὴ Βοιωτία, ἐνῶ ἡ πρώτη μνεῖα ποὺ γίνεται στὸ ὄνομά τους εἶναι τοῦ Πίνδαρου. Ἐκεῖ, ὅμως, ὅπου ἀναπτύσσεται καὶ ἐξαπλώνεται περισσότερο ἡ λατρεία τῶν Καθεύρων εἶναι ἡ Αἴγιος. Στὴ Αἴγιος οἱ Κάθειροι θεωροῦνταν σάν ὑπηρετές τοῦ Ἡφαιστου, τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑποχθόνιου πυρὸς καὶ λατρεύονταν ὅταν οἱ κάτοικοι τῆς Αἴγιος τιμοῦσαν τὸν ἴδιον τὸν Ἡφαιστο. Ἐπειδὴ ἡ Αἴγιος ἐξ αἰτίας τοῦ ὑφαιστιογενεοῦς ἐδάφους της, ἦταν πρόσφορη στὴν καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν δημητριακῶν, οἱ Κάθειροι ἐξελίχθηκαν σιγὰ - σιγὰ σὲ προστάτες τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν τῆς γῆς. Καὶ ὅταν ἀργότερα ὁ Ἡφαιστος, ἐξελίχθηκε κι αὐτὸς σὲ Θεὸ τῆς καλλιτεχνίας, ἡ ἰδιότητα αὐτὴ μεταβιβάσθηκε καὶ στοὺς Καθεύρους ποὺ θεωρήθηκαν βοηθοὶ τοῦ στὴν κατεργασία τῶν μετάλλων καὶ στὴν προστασία τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἔτσι, ἡ λατρεία τῶν Καθεύρων, μὲ τὴ νέα τους μορφή σάν προστάτες τῶν Καλῶν Τεχνῶν, διαδόθηκε σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας, ὅπου διαμορφώθηκε καὶ ἐξελίχθηκε ἀνάλογα μὲ τὶς δοξασίες καὶ τοὺς δραματισμούς τῶν κατοίκων, παίρνοντας πολλές ἐρμηνεῖς

Ἡ Καμάρα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ ὁδὸς Ἑγνατία μὲ τὴν καθημερινὴ κίνηση, λίγο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση. (Ἀπὸ τὴν Ἑκθέση Φωτογραφίας ποὺ ὁργάνωσε ὁ Σύλλογος «Φίλοι τοῦ Λ.Ε.Μ.Μ.»)

καὶ πολλές μορφές. Τὸ λαϊκὸ στοιχεῖο ποὺ ἐπέδρασε στὴ λατρεία τῶν Καθεύρων, ἔδωσε τελικὰ στὴ λατρεία αὐτὴ τὴν ἔκταση τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ταύτισε τὶς γιορτές αὐτές μὲ τὶς γιορτές τῶν «Δημητρίων» ποὺ δίνονταν γιὰ τὴ Θεὰ Δήμητρα. Ἡ ἱστορία ἀναφέρει πολλές γιορτές μὲ τὴ προσωνομῖα «Δημήτρια». Ἦταν τὰ Δημήτρια τῆς Ἑλευσίνας καὶ τῶν Συρακουσῶν πρὸς τιμὴ τῆς Θεᾶς Δήμητρας. Ἦταν καὶ τὰ Δημήτρια τῆς Σικυῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ.

Ὅταν ἀργότερα ἐμφανίσθηκε κι ἐπικράτησε ὁ Χριστιανισμός, οἱ γιορταστικὲς αὐτές ἐκδηλώσεις, προσαρμόσθηκαν κατάλληλα ἔτσι ὥστε ν' ἀνταποκρίνονταν στὸ νέο ἰδεολογικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Στὴ Θεσσαλονίκη, οἱ γιορτές αὐτές πῆραν τὴ μορφή τῶν «Δημητρίων» πρὸς τιμὴν τοῦ πολιοῦχου τῆς πόλης Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Μυρο-

βλήτη. «Ἀπὸ τὶς 20 Ὀκτωβρίου ὡς τὴν πρώτη Δευτέρα μετὰ τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ὁ δὲ κάμπος ποὺ ἀπλώνεται μετὰ τῶν τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ γεμίζει ἀπὸ σκηνές, ὅπου ἐνα ἄσπρο πλῆθος διαφόρων ἐθνότητων, ἀπὸ τὴ Σκυθία καὶ τὴν Ἀφρική ὡς τὴν Ἰσπανία, συναντῶνται ἐδῶ σὲ μιὰ φαντασμαγορικὴ ἐμποροπανήγυρι. Ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου, γεωργικά, βιομηχανικά καὶ ἔργα Τέχνης, ἐκτίθενται ἐδῶ καὶ ἀποτιμῶνται σὲ μιὰ ὑστατη προσπάθεια κοσμικῆς ἐξάρσεως καὶ συναλλαγῆς». Αὐτὰ εἶναι τὰ ἱστορικὰ δεδομένα τῶν «Δημητρίων» τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὅπως εἶναι διαμορφωμένα ἤδη τὸν 12ον αἰῶνα, σύμφωνα μὲ τὴ γνωστὴ περιγραφή ποὺ ἔχουμε τοῦ Καππαδόκη Τιμαρίωνα.

Τὰ «Δημήτρια» τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης εἶχαν, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ ἄλλα κείμενα,

πολύ έντονο τόν χαρακτήρα του λαϊκού πανηγυριού. Μπορεί να υποστηρίξει κανείς, ότι τα Βυζαντινά εκείνα «Δημήτρια» ήταν ο μακρινός πρόγονος της σημερινής «Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης». Μέ μόνη τη διαφορά ότι τα παλιά «Δημήτρια», περιλάμβαναν στις εκδηλώσεις τους και καλλιτεχνικές γιορτές και θρησκευτικές ακολουθίες. Αποτελούσαν δηλαδή μια σοφή σύμμιξη του εμπορικού πνεύματος με το τελετουργικό πνεύμα του Βυζαντίου.

Από τη «Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης» που αποτελούσε κατά κάποιο τρόπο την αναβίωση των παλιών «Δημητρίων» στα πρώτα χρόνια τουλάχιστο της λειτουργίας της, έλειπε το πνεύμα της καλλιτεχνικής και θρησκευτικής λειτουργικότητας. Αργότερα, ήρθαν να το αναπληρώσουν διάφορες άλλες εκδηλώσεις, με έκτακτες καλλιτεχνικές ή θεατρικές δραστηριότητες και προπαντός με τη θέσπιση του «Φεστιβάλ Τραγουδιού» και του «Φεστιβάλ Κινηματογράφου».

Τόν Οκτώβριο του 1966 δημιουργήθηκε ένας νέος καλλιτεχνικός θεσμός, για να ολοκληρώσει το πνεύμα των παλιών «Δημητρίων» με τη συστηματική οργάνωση θεατρικών παραστάσεων και καλλιτεχνικών γενικότερα εκδηλώσεων υψηλής αισθητικής στάθμης. Αυτός ο καινούργιος θεσμός ειδικά πήρε την ονομασία «Δημήτρια» και ή τιμή της ίδρυσής του ανήκει στην Τοπική Έπιτροπή Τουρισμού Θεσσαλονίκης. Έπτά χρόνια αργότερα, στα 1973, ο Έλληνικός Όργανισμός Τουρισμού, μετα-

δίδασε την οργάνωση των Δημητρίων στον Δήμο Θεσσαλονίκης, που ανέλαβε την ευθύνη με τη συμπαράσταση του Υπουργείου Πολιτισμού και Έπισημών και τη συνεργασία των τοπικών καλλιτεχνικών παραγόντων, για να τη διατηρήσει μέχρι σήμερα.

Όπως για κάθε χρόνο, έτσι και για φέτος καταλήθηκε από την οργανωτική έπιτροπή του Δήμου Θεσσαλονίκης κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε το Πρόγραμμα να περιλάβε και πάλι ένα ευρύ φάσμα εκδηλώσεων με τη συμμετοχή έλληνικών αλλά και ξένων, διεθνούς φήμης, καλλιτεχνικών συγκροτημάτων.

Και πρώτ' απ' όλα, στο χώρο της Μουσικής ή Φιλαρμονική της Σόφιας και ή Κρατική Όρχήστρα Θεσσαλονίκης. Έδωσαν μια σειρά από συναυλίες, ενώ ή Κυπριακή χορωδία «Άρης» Λεμεσό, ή Κρατική Ακαδημαϊκή Χορωδία της Αρμενίας και ή Βυζαντινή χορωδία «Ιωάννης ο Δαμασκηνός», έρμήνευσαν καμμάτια με έντυπωσιακή αυστηρότητα και υποδειγματική ευαισθησία. Η Όπερα Δωματίου Βουλγαρίας και ή Όπερα Δωματίου Βορείου Ελλάδος έδωσαν αξιοπρόσεκτες παραστάσεις διαδίδοντας έτσι περισσότερο στο κοινό της Θεσσαλονίκης το είδος αυτό της Όπερας.

Στο χώρο του Θεάτρου, το Ακαδημαϊκό μεγάλο Θέατρο «Γκόρκι» του Λένινγκραντ και το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος με τις παραστάσεις τους στο Κρατικό Θέατρο έπρεβείωσαν και φέτος τη σημασία που έχει ή Θεατρική Τέχνη στην αι-

σθητική και γενικότερη παιδεία του ανθρώπου.

Η Καμεράτα Κοριγκράντ του μπαλλέτου της Όπερας Βουκουρεστίου, το Μπαλλέτο της Κόμικ Όπερας του Βερνιου G.D.R. και ο Πιερίκος Σαλμογιάννης έδωσαν με την ευρυθμία των κινήσεων την άρμονία και την έκφραση να μεταδώσουν στον θεατή τι καλύτερο και αισθητικά υγιεινότερο μπορεί να πετύχει χορός όταν γίνεται άληθινή γνη.

Αξιόλογη ήταν επίσης ή παρουσία του Συλλόγου «Φίλοι Λαογραφικού και Έθνολογικού Μουσείου Μακεδονίας» που γάνωσε στα πλαίσια των Δημητρίων την Έκθεση Φωτογραφίας με θέμα: «Παλιά Θεσσαλονίκη», 1893—1917. Στην έκθεση παρουσιάσθηκαν σπάνιες φωτογραφίες της παλιάς Θεσσαλονίκης με στιγμιότυπα από την εποχή της Τουρκοκρατίας και από την περίοδο μετά άπελευθέρωση της ως την γάλη πυρκαγιά του 1917.

Τέλος, με την εκδήλωση οργάνώθηκε στην Έταιρεία Θεσσαλονικιών Σπουδών από την Έταιρεία Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης, για να τιμηθεί ο μεγάλος Έλληνας πεζογράφος Γρηγόριος Ξενόπουλος, έκλεισε το πρόγραμμα των Καλλιτεχνικών εκδηλώσεων των 12' Δημητρίων 1982 με την εύχή και την ευνοιοδοξία ο θεσμός αυτός να συνεχίσει ή κορυφαία πολιτιστική λειτουργία, με διεθνή άκτινωση, που θα συγκεντρώνει το ενδιαφέρον του κόσμου και πέραν των έλληνικών συνόρων.

Στη Νιάουστα τα παλιά τα χρό-
νια είχαν πολλαά αμπέλια σ' όλα
τα κάτω μέργια, όπως η Καραϊ-
δα, Γκύμνουβου, Καμάρα, Τσιφλί-
κι, Ισθόργια, Μισουδέντρου, Γά-
στρα, Σμίξη, Κουτίχα, Χουντρο-
σούγκλα, Γκλόμπα, Ισμαίλη κι
σιαπάνου στην Κιρασιά, Νταλαμά-
ρι, Κουκούλι κ' αλλού. Μούγκι σι
ουλίγα μέργια είχαν μπαξέντγια.
Στη Λαζαράσκα, στου Μαντρί στη
Μπλάνα, Μηλίτσα, Κλεισούρα κι
σιακάτου, στου Βάντου στου Μπα-
χούτσι, την Παναγιουπούλα, του
Τσιφλίκι ουλιγότηρου κι σιακάτου
στου Σταθμό που είχαν μπαξιθαν-
λούκια.

Τα πλιότρηρα μούλκια μη τα
κουκκινόγια τάχαν φυτημένα μη
αμπέλια. Τ' αμπέλια τα δούληθαν
οι κλαδητάδοι που οι πλιότεροι
ήταν κι νοικουκυροί, ουλίγοι ήταν
μούγκι αργάτοι κλαδητάδοι. Του
κλάδημα γένουνταν μη του ζου-
θανά. Τώρα τα πλειότρηρα μούλκια
γιόμουσαν δέντρα μη ουπουρικά,
δροικινιές, αχλαδιές, μηλιές κι τέ-
τοια, κι μινικοί αχίρησαν να φυ-
τεύουν ξανά αμπέλια.

Τότι τ' αμπέλια τα δούληθαν
μούγκι μη του τσαπί κι του δικέ-
λι. Μη του τσαπί τσάπιζαν την ά-
νοιξη κι του καλουκαίρι μινιά -
ντιγίό θουλές κι μη του δικέλι τ'
άσκαφταν του χεινόπουρου αργά,
ή πριν αχιρήσουν να τρανέδουν τα
χουρτάργια Φλιθάρη, Μάρτη. Μη
τουν κασμά πάλι στριμάτιζαν
τουν τόπου για να φυτέψουν αμπέ-
λι. Τα κούτσουρα ήταν πυκνά ένα
μέτρου μη ένα, κι τα κλάδιθαν
χαμπηλά. Είκοσι πέντε ως σαράν-
τα πόντους απ' του χώμα χώριζαν
τα κλονάργια (οι νώμοι). Κουρ-
φουλουγούσαν κι χαμπηλά στα
τρία τέσσερα φύλλα μιτά του τσα
μπούρι. Τώρα φυτεύουν ση γραμ-
μές κάθι ντιγίό μέτρα κι απανου-
θιό στη γραμμή ινάμιση μη ντιγίό
μέτρα. Τα κούτσουρα κρέμουντι
ση τέλια κι παλούκια κι έτσι η-
λιάζουντι καλύτρηρα. Κουρφουλου-
γιούντι ψηλά ση δικασουχτώ ως

Τότι υί τώρα

ΤΑ ΙΣΝΑΦΚΙΑ

Οι κλαδιφτόδοι (άμπελουργοί) κοί ου τρύγους

είκουσι κι παραπάνω φύλλα.

Τότι τα ήμηρα τ' αμπόλιαζαν
ση άγρια κλίματα ηυρουπαϊκά,
τα παπούλια, μη μικρά σπηργιά
που χάλασαν απ' τηφυλλουξέρα,
ουλίγα χρόνια ύσταρνας πουήρ-
θειν του Ηλλινικό.

Τώρα φυτεύουν κλίματα αμπου-
λιασμένα ση Αμικάνικα κλίματα
που αντέχουν στη φυλλουξέρα, μη
του Νιαουσινό του ξυνόμαυρου.

Του Ν. Σπάρτσον

που του πιάδι του κόφτητι εύκουλα
μη του χέρι ή μη τουν αέρα. Αμ-
πουλιάζουν πάλι απ' τα παλιά τα
νιαουσινά τσιασίτια, όπουις του
πρικινιάρικου, του σαργκιουλίτι-
κου, του κρούσταλου της Νιάου-
στας, τους κουλουκυθάδεις, τις λυ-
σιτσίνεις κι άλλα.

Του Φλεθάρη - Μάρτη του κλά-
δημα γένουνταν μη του ζουθανά
που τουν τρουχούσαν μη ιρινί. Οι
κλιματοίδεις κόφτουταν στα
ντιγίό μάτια. Τα κούτσουρα στα
ντιγίό - τρία πρώτα χρόνια νταϊ-
κώνουνταν μη παλούκια, ύσταρνας
στέκουνταν μουναχά τους, ότανις
γένουνταν σαλάμικου του κουρμί
τους. Τα πρατσινάντγια τα γκρι-
μνούσαν όταν τα βλαστάργια γέ-
νουνταν δικαπέντι - είκοσι πόν-
τους, όπουις κι τώρα. Τότι μας τά-
φηρναν στου σπίτι να τα ξιφλί-
σουμι την πέτσα κι να τα φάμει
για φρούτου γυρινέ. Αργότρηρα τα
κουρφουλουγούσαν χαμπηλά κι

γκριμνούσαν τις αμασκάλεις. Στις
αμασκάλεις έβγηναν τα σταφύλια
τα κουρφίσια που τα τσαμπουλου-
γούσαν ύσταρνας απ' τουν τρύγου
για να τα φαν.

Τότι άμα τσάκουνιν καμινιά
θρουχή την άνοιξη όλοινοι πηλα-
λούσαν σαν που έβγηνειν ου ή-
λιους, μη τα μηχανία κι τα καν-
τιγιά φουρτουμένα στ' άλουγα για
να ραντίσουν μη τη γκιόσταση τ'
αμπέλια για τουν πιρινόσπουρου.
Όταν άνθιζαν κι στου γιάλισμα
τα τιάφουναν μη τιάφι.

Τώρα τα φριζάρουν μη τη φρέ-
ζα κι δεν τα σκάφτουν, τα ραν-
τίζουν μη τη ραντιστική κι τα
τιαφώνουν μη την τιαφουτική μη-
χανή που τραθάει του τρακτέρ κι
οι δουλιές γένουντι μάλι εύκουλα.
Ρίχνουν κι ζιζανιουκτόνα στει ά-
κρις κι τις σειρές κι μπίτισειν η
δουλειά.

Τότι όλα τα σπίτγια είχαν κι-
λάργια, γιατί όλοινοι είχαν α-
μπέλια, είχαν καντιγιά, κάδες, θα-
ρέλια, βουτσιά, κι θαένια γιατί
όλοινοι ήταν κι κρασάδοι.

Ου τρύγους αρχινούσειν ύ-
σταρνας απ' του Σταυρού (14 Σι-
πέμβρη). Ήταν σα μινιά χαρά,
σαν πανηγύρι. Όλα τ' αμπέλια
γιόμουζαν κόσμουν κι τραγούντια.
Έρχουνταν κι οι μόμισεις απ'
τα χουργιά της Αριδαίας κι του
Πάϊνγκα, μη τις κόκκινες τις φού-
στεις κι τα τρανά τα πλιχτά τα
τα τρυγουκάλαθα. Όσοινοι είχαν
αμπέλια μακριά, Σμίξη, Γάστρα,
Καραϊδα κι αλλού κοιμούταν στ'
αμπέλια κι δούληθαν απ' τις χα-

ραές ως τα ζμούργια.

Το θράδυ άναφταν φουτχιές στην ώρα του δείπνου κι μικροί έβαν γκάιντα ή νταούλια. Όλοινοι τραγουδούσαν κι χόρηθαν τρουγιούρου στις φουτχιές. Κι ί-γλιπεις ιδώ φουτχιά, εκεί φουτχια! Σηκώνουνταν χαραές γιόμουζαν τα καλάτχια κι τάριχναν στα καντγιά που τα πατούσαν μη του πατητήρι. Μνιά φούρκα μη τρία - τέσσηρα τσιόπουρα (έ-να κλουνάρι απού κουτσουπιά). Ύσταρνας φουρτώνουνταν τ' άλλουγα μη τα καντγιά για να παν τα σταφύλια στη Νιάουστα, στου κιλάρι. Τάλουγα είχαν στου λιμό τους τρανά κουδούνια κι κουρδέλις χρουματιστές πουλλά ουρνέκια στη χαίτη κι τη νουρά.

Τα καντγιά τα ζύγιαζαν μη του καντάρι για νάχουν πινήντα ουκάδεις του ένα. Τάλουγα ανέθηκαν απού την Παλιόστρατα σαν κουπάντια κι οι Αγιουργίτοι στου Μουναχό τουν πλάτανου, στουν Αγιαθανάση κι του Θόρου στέκουνταν μη τα τσουκάλια κι γύριδαν σταφύλια. Ντάϊ - μπάϊ - γκρόζντε φώναζαν. Δώμει μάρμπα σταφύλια. Στου σπίτι ξιφουρτώνουνταν τα καντγιά στου κιλάρι. Αν τα σταφύλια δεν ήταν καλά πατημένα τ' άντγιαζαν απού λίγα λίγα κι τα πατούσαν μη τα πουδάργια στη μπασίνα κι ύσταρνας τάριχναν στην κάδα ή αν η κάδα είχεν ουλίγα σταφύλια σέθηκαν μέσα ξιπόλυτοι κι τα πατούσαν. Την ώρα που τάλουγα πήγηναν φουρτουμένα στου σπίτι, άλλα ντγιό ή τέσσιρα καντγιά, σύμφουνα μη τάλουγα που είχαν, γιόμουζαν σταφύλια, μη τουν τρύγου στ' αμπέλι, ίσιαμι νάρθουν πάλι τα άλουγα για φόρτυμα.

Όταν μπιτίζειν ου τρύγους όλοινοι μαζί μη τα φουρτουμένα τ' άλουγα κι τη γκάιντα ανέθηναν πατινάδα.

Τώρα τρυγούν, στις κλούβεις κι τα σταφύλια παγαίνουν στη

μηχανή. του πατητήρι μη τ' αυτουκίνητα.

Τότι όλη η Νιάουστα τρυγούσιν κι όλα τα σπίτχια μουσκουβουλούσαν μούστου κι όλοι οι κόσμοι δούληθαν στουν τρύγου. Οι γυναίκες στου σπίτι δέχουνταν τα σταφύλια τα πατούσαν σαν τύχηνειν κι τάριχναν στην κάδα. Βαστούσαν κι ουλίγουν μούστουν για καμνιά νιστόπιτα, ή για να τουν κόψουν μη πουρόχουμα στη Νιάουστα χουρεύοντας για να φκιάσουν μέλι μη κόρεις κι ριντζούλια ή για να φκιάσουν νιστόπιτα κι να ρίξουν όπους του λιουμένου του κιρί που φκιάνουν τα κιργιά, σ' αρματιασμένα ξικλίντγια απού καρύντγια για να φκιάσιουντζούκια που τα στέγνουναν στουν ήλιου για του χειμώνα.

Τι νόστιμα που ήταν αυτά τα σιουντζούκια!

Τώρα τ' αλησμόνησαν αυτά τα γλυκίσματα τα σπιτικά.

Τότι, στην κάδα για να μυριζει καλά του κρασί κι να σταματούν τα τσιόπουρα, έδιναν απού μέσα μη κόρδα ένα μικρό διμάτι φουκάλια. Η κόρδα έβγηνειν όξου απ' την τρύπα κι δένουνταν σ' ένα καρφί κι ύσταρνας στην τρύπα καρφώνουνταν ου τύλους.

Τα σταφύλια στην κάδα πατιούνταν ταχί θράδυ μη του πατητήρι για ναγένει του κρασί κι η κάδα σκιπάζουνταν μι ένα ξιλί γιανα μη χάνητει τόσοσ πουλύ η ασβάδα, κι να μη σθεαίνουν τα μουσίτσια. Ση καμνιά εικουσαριά μέρεις, όταν ου μούστους γένουνταν κρασί, άνοιγαν τουν τύλου κι τραβούσαν του κρασί που του δέχουνταν πρώτα στα καντγιά ή ση καμνιά μικρή κάδα για να λαγαρίσει ουλίγεις μέρεις. Τα τσιόπουρα μη τα καντγιά τα φόρτουναν στ' άλουγου κι μαζί μη τα ξύλα για τη φουτχιά, τα πήγηναν στου καζάνι για να θράσει αρακί. Κι αυτό γένουνταν τουν Οκτώβρη μήνα που λέγουνταν

τσουκαλουμήνας γιατί του κρασί κι τ' αρακί ήταν μπόλικου κρασί. Όλοινοι έπιναν ουλίγου παραπιασ' τις άλλις τις μέρεις. Όσοι μικρουκανάτεις μαζώντονταν στα ρακουκάζανα κι αράκιαζαν νουντας κάστανα στου σούρμμανιτάρια (κουκκινούσκες, πβατίσια, αλαφίσια ή νυχάκια) του θουνό ή άλλα μιζέντγια.

Στα τσιόπουρα για τ' αρακί στου καζάνι, για να γένει κρασί έβανα όχι μούγγι γλυκάνιτα, αμά κι μέλι μπακαλίσου, θάρι, κουρμίντγια, μαστίχα κι λα μυρουδικά, κανέλλα κι πρίτσες κι τέτχια. Όντας δέβαναν καντίπουτας γένουνταν πα. Μικροί τόβραζαν ντγιόλές κι έφκιαναν του μιταθραβου.

Κι τώρα μικροί μισακλίδο φκιάνουν αυτά για τ' αρακί.

Τότι όλα τα κιλάργια μουσκουβουλούσαν κρασί για πουλύκρόν, πάνου κάτου όλην τη χηρά κι πουλλοί κρασάδοι μη πιασ' αμπέλια πουλούσαν κρασί Αίγυπτου στην Αραπιά. Απού κεί βγήκειν κι του τραγούδι ήρθει ένας λιθέντις απού τη Αραπιά...» κι τα λόγια «κάθρασμένα (ή ψημένα) κι γκρασί δείξει μας Μαλάκου χεις στο ...».

Του κρασί απ' τα καντγιά μνιά - ντγιό μέρεις σαν πουτακάθουνταν αυτά που είχαν, σα, κανά σπόρι ή πέτσα σταφύλι κι άλλα τέτοια, κι ταν γειν η ασβάδα του λαγαρνά απού τζαντίλα κι του μιτάγμι χουνί στα καντγιά ή τα τσιό ή κι στα τρανά τα θάρα. Αυτά δεν τα βούλουναν σ' αμά μη τάπεις για καμπόσεις μ' αμα γιαντί μη την ασβάδα καμνιά απητάχνουνταν οι τάπεις. Ύσταρνας γιόμουζαν ίσια - ίσια βούλουναν κι μη θουλουκέρνα σταθούν πουλύν κιρόν.

Δύο χρόνια μετά την έκδοση τοῦ βιβλίου «Ἱστορία τῆς πόλεως Ναούσης» ἀπὸ τὸν Εὐστ. Στουγιαννάκη δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ «Λαογραφία» τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας (τόμος Θ' 1926) κριτικὴ γιὰ τὸ παραπάνω βιβλίο ἀπὸ τὸν γνωστὸ λόγιον, λαογράφον, λογογράφον καὶ κριτικὸ Στυλιανὸν Κωνσταντίνου.

Ἀς δοῦμε πὼς σχολιάστηκε τὸ μὴ καιρὸν αὐτὸ γιὰ τὴν πόλιν μας ἱστορικὸ ἔργο.

«Ἦ ἀνωτέρω ἱστορία συνταχθεῖ-

Κριτικὴ γιὰ τὸ βιβλίο «ἹΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ»

σα ὑπὸ τοῦ ἐκ Ναούσης δημοδιδασκάλου Πλαταρυίδου ἐκ προφορικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον παραδόσεων συ-

Ἐπιμέλεια

Ελένη Μήτσαλα - Ζενκίνη

νεπληρώθη καὶ διεσκευάσθη κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὑπὸ τοῦ ἐκδύτου ὡ-

στε δύσκολον εἶναι νὰ διακρίνη κανεὶς τί ἀνήκει εἰς τὸν συγγραφέα καὶ τί εἰς τὸν ἐκδότην. Ὁ τοιοῦτος τρόπος ἐκδόσεως δὲν εἶναι βέβαια ὁ πρῶτος, τὸν δικαιολογεῖ δ' ἴσως μόνον ἡ ἀνάγκη ὅπως δοθεῖ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἱστοριοποιήσης πόλεως συνεχὲς ἀνάγνωσμα, εὐκόλῳ σαφὲς καὶ εἰς ἡμέραν.

Τὸ βιβλίου περιστρεφόμενον κυρίως εἰς γεγονότα καὶ ἀγῶνας νεωτέρους πράγματι ἡρωϊκοῦς, πρὸς ἄμυναν κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας καὶ ἐν τέλει πρὸς ἀποτίναξιν αὐτῆς εἶναι πράγματι ἀξιανάγνωστον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοπικῶν πληροφοριῶν καὶ λεπτομερειῶν τὰς ὁποίας περιλαμβάνει. Ζωντανεῖν μίαν ἀπὸ τὰς ἡρωϊκωτάτας, ἀλλὰ καὶ τραγικωτάτας, σελίδας τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Λαογραφίαν εἶναι χρήσιμον τὸ βιβλίου. Διότι πλὴν τοῦ πλῆθους τῶν ταπεινωμῶν, τὰ ὅποια περιέχει, περιλαμβάνει καὶ ἄσματα τινα, ἐν σιωπηρικῶν, μεταποιηθῆν εἰς σατυρικὸν τόπον (σ. 67), καὶ τέσσαρα τῆς ἀλώσεως τῆς Ναούσης (σ. 67, 109 καὶ 110).

Περίεργος δὲ εἶναι καὶ ἡ παραδοσις περὶ γτίσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἑθρηνός, ὅστις ἔλαβε τὸν τόπον παρὰ τοῦ Σουλτάνου μὲ τὸ ἴδιον τέχνασμα τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθη καὶ ἡ Λιδώ. Ἡ παραδοσις αὕτη φαίνεται ὅτι εἶχε κάποια διάδοσις ἐν Μακεδονίᾳ διότι λέγεται καὶ δι' ἄλλον χωρίον τῆς αὐτῆς περιφέρειας, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς δὲν ἔχω πρόχειρον τὸ ὄνομα.

Τὸ βιβλίου κοσμεῖται καὶ διὰ διαφόρων εἰκόνων τῶν ὁποίων δυστυχῶς ἡ ἐκτύπωσις δὲν εἶναι καλῆ.

Δεξιὼσι τῶν νέων μελῶν τοῦ Συλλόγου Ἀποφοίτων

Στίς 14 Ἰουνίου ὁ Σύλλογος Ἀποφοίτων Ναούσης «Ἀναστάσιος Μιχαήλ ὁ Λόγιος» δεξιώθηκε τὰ νέα μέλη του στὴν αἴθουσα τῆς Εὐξείνου Λέσχης Ναούσης.

— Ἡ ἐκδήλωση ἄρχισε μὲ σύντομη ὁμιλία τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου Ἀποφοίτων κ. Ὀδυσ. Ντινόπουλου, ὁ ὁποῖος καλωσόρισε τοὺς νέους ἀπόφοιτους ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου. Μετὰ μίλησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν νέων ἀποφοίτων Ντίνα Δέλιου καὶ Κορίνα Ρόσιου. Τὴν ἐκδήλωση χαιρέτησε ἐκ μέρους τῶν καθηγητῶν ὁ κ. Μανώλης Βαλσαμίδης.

— Ἡ γιορτὴ σημείωσε ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία. Σ' αὐτὸ συνετέλεσαν τὸ πλούσιο πρόγραμμα ποῦ παρουσίασε ἡ λαϊκὴ ὀρχήστρα τοῦ Διονύση Μπουλγούρη καὶ οἱ εὐρύχωρες αἴθουσες τῆς Εὐξείνου Λέσχης. Τὸ γλέντι κράτησε ὡς τίς πρῶτες πρωῒνές ὥρες.

— Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς γιορτῆς ἀρκετοὶ νέοι ἀπόφοιτοι τρα-

γοῦδισαν καὶ διηγῆθηκαν διάφορα περιστατικὰ τῆς σχολικῆς ζωῆς. Ἀναφέρομε μερικὰ ὀνόματα. Κορίνα Ρόσιου, Ντίνα Δέλιου, Γιάννης Μπατάκης, Δημήτρης Ἀποστόλου, Λάζος Πέτσκος. Ἀντώνης Ἐμβλαωματῆς, Βασούλα Μόσκου κ.ά.

— Ὁ Σύλλογος Ἀποφοίτων εὐχαριστεῖ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Εὐξείνου Λέσχης καὶ ἰδιαίτερα τὸν κ. Χ. Χρυσόχου (πρόεδρο) καὶ τὸν Β. Χατζηγιωαννίδη ποῦ φρόντισαν ποικιλοτρόπως γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς γιορτῆς. Ἐπίσης εὐχαριστεῖ τὸν κ. Διονύση Μπουλγούρη γιὰ τὸ τὸ ἐπιμελημένο πρόγραμμα τῆς λαϊκῆς ὀρχήστρας.

ΔΩΡΕΑ

Τὸ διοικητικὸ συμβούλιον τοῦ Συλλόγου Ἀποφοίτων Ναούσης εὐχαριστεῖ θερμὰ τὴν οἰκογένειαν Τεργιχόρη Καρατσιώλη γιὰ τὴ δωρεὰ 2.000 δρς πρὸς τὸν Σύλλογον στὴ μνήμην τοῦ Ἀθαν. Καρατσιώλη.

Ἡ ἔλξη τῶν δύο φύλων

(ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ)

Ε'

Μερικά άλλα φυσικά και της προωποικής ασκήσεως δώρα

Από τα πολλά μέσα τα οποία μεταχειρίζονται τόσο το ένα φύλο, όσο και το άλλο για την προσέλκυση, τα περισσότερα είναι μέσα εξωτερικά, τα οποία, ανταποκρίνονται στην εκάστοτε στιγμή και την περίπτωση. Ωστόσο, υπάρχουν και μερικά άλλα πράγματα πιο εσωτερικά, πιο μόνιμα, πιά δεμένα με την υφή του ατόμου, τόσο φυσικά δώρα, όσο και της προσωπικής άσκησης, φροντίδας και καλλιέργειας αποκτήματα, τα οποία προσελκύουν και μάλιστα ισχυρά, κατατούν και οδηγούν στο γάμο, σε αδιάχωρητη ένωση.

Αυτά όμως τα χαρίσματα δεν τα έχουμε οι πολλοί. Δεν τα έχουμε δέχθαι σε μεγάλη δόση και σε μεγάλη καταβολή. Ανύπαρκτες όμως δεν είναι με κανένα λόγο και σε κανένα άτομο αυτές οι καταβολές, είναι ωστόσο ακαλλιέργητες, ανασκητες. Δεν φροντίζουμε δυστυχώς να καλλιεργήσουμε ό,τι έχουμε. Δεν νοιαζόμαστε κάπως να το αναπτύξουμε και μάλιστα να κάνουμε αυτό που πρέπει δηλ. να αναπτύξουμε ως την άκρη ό,τι καλό έχουμε. Σ' αυτή την περίπτωση πράττουμε ό,τι έπραξε ο κακός δούλος του Ευαγγελίου που έκρυψε βαθιά στή γη το τάλαντον, που του έδωσε ο Θεός, αντί να φροντίσει να το αυξήσει...

Μια χαρούμενη λοιπόν φύση, μια πραγματικά χαρούμενη μορφή, ένα πρόσωπο που ακτινοβολεί από απалότητα ανθρωπιά, από μια πραγματική φαιδρότητα, απ' αυτήν που σημαίνει ακτινοβολία χαράς, ευθυμία στην πραγματική της έννοια, ανοιχτοκαρδιά, τραδά και προσελκύει πάν-

Του Ἰωάννου Ξηροτύρη

Ὁμότιμου Καθηγητοῦ
τῆς Κοινωνιολογίας
στὴν Α.Β.Σ. Θεσσαλονίκης

τα και παντού. Είναι χαρά Θεού να συναντήσεις στη ζωή για σύντροφό σου στο γάμο έναν άνθρωπο με πραγματική φαιδρότητα, που προέρχεται από τα εωτάτα της ψυχής και ακτινοβολεί σα χαμόγελο στο πρόσωπο του... Δεν έχει καμιά σχέση και δεν πρέπει να συγχέουμε την έννοια της πραγματικής φαιδρότητας, με ό,τι λέμε και είναι αστειότητα ή ελαφρότητα και επιπολαιότητα, πράγμα που συμβαίνει, γιατί αυτή λείπει με την πραγματική της έννοια. Η σωστή φαιδρότητα δεν έχει ανάγκη για την ύπαρξή της από εξωτερικές αφορμές, παρά ακτινοβολεί μόνη της από μέσα μας, φωτίζει, λαμπρύνει και φαιδρύνει όλη τη ζωή μας. Το σωστό νόημά της βρίσκεται μέσα στην ίδια τη λέξη με όλη την ιστορική σημασία της, που με τη μεταφορά της στην ψυχική κατάσταση φανερώνει το καθαρό, το φωτεινό το ασκίαστο και

ακτινοδόλο θυμικό, αντίθετο προς την κατήφεια, το σκοτεινό τη σκοτεινότητα και τη μελοχολία, πράγματα που όχονον δεν τρσθούν και δεν έλκονται παρά απωθούν και απομακρύνουν.

Ο φαίδρος στην σωπάντα μορφή, βλέπει όλο κόσμο φωτεινό και ηλιόλουστο. Βιώματα της καθημερινής ζωής που λυγίζουν τους άλλους αναντικρύζει με χαμόγελο ή πνευι απόσταση απ' αυτά, βλέπει τις δυσκολίες της ζωής και αναγνωρίζει, αλλά δεν τις πνενει βαρειά, όχι από επιπολαιότητα, αλλά από πλήρη σπηση του βάρους και της σπαιότητας των πραγμάτων. Λέξη φαιδρός θγαίνει από λέξη φάος = φώς, φωτεινός.

Είναι το τονίζουμε ακόμη φορά, θέλο δώρο, να συνανσης σύντροφο της ζωής άνθρωπο να είναι εσωτερικά έτοιμος, πλισμένος απέναντι των δυσρεσκειών, των αποτυχιών των ποικίλων ερεθισμών να μη θεωρή τον εαυτό διαρκώς και πάντα πικραμένο. Ο πραγματικά χαρούμενος τη δύναμη να απολαμβάνει τις ρίς να γίνεται χυδαίος. Είναι νοκτόκαρδος, ευπροσήγορος πρόθυμος να βοηθήσει, ιδίως τις που προσελκύουν και δούν. Χαίρεται τη συνανασφή των ανθρώπων με κατακή διάθεση. Αίρεται επάνω την καθημερινότητα, η σ τις περισσότερες φορές πνλεί το θάνατο του γάμου ρεται επάνω από τις ανθρ

νες αδυναμίες: το φθόνο, την κατάκριση, την ματαοδοξία, τη δυσπιστία, την αλαζονεία, την επιβολή, ιδιότητες που τυραννούν τόσο τον ίδιο, όσο και τους γύρω του, που απωθούν και απομακρύνουν, που προκαλούν την αντιπάθεια και δηλητηριάζουν τη ζωή του γάμου.

Ο φαιδρός, ο ε υ θ υ μ ο ς δεν εξαρτάται, όπως ο αστείος, από εξωτερικές αιτίες. Ο α σ τ ε ί ο ς έχει ανάγκη του κόσμου. Δεν έχει το βάθος, του λείπει η φρόνηση, η περίσκεψη, η συγκέντρωση, τείνει προς την επιπολαιότητα και την ελαφρομυαλιά, ιδιότητες που απωθούν τους άλλους, δεν βλέπει πέρα από τη στιγμή. Η φαιδρότητα όμως από βαθειά συναίσθηση της ζωής αντικρύζει από τη στιγμή μελλοντικούς ορίζοντες ζωής, που τους προδίδει σε φωτεινή ελπίδα.

Ο φαιδρός χαίρεται τα πράγματα και τους ανθρώπους, ο αστείος διασκεδάζει μ' αυτά, διακιδώνει την ύπαρξή τους λιγότερο ως αξίες και περισσότερο ως μέσα μέσα με την δική του ευχαρίστηση, με τις διαθέσεις του. Χάνει το ενδιαφέρον για τους ανθρώπους αν δεν είναι σύμφωνοι με τις διαθέσεις του ή αν δεν συμφέρουν στην ενέργειά του, τους αφήνει, τους παραμερίζει ως ανιαρούς ή και ενοχλητικούς. Ο φαιδρός έχει κατανόηση, δείχνει προθυμία, ευμένεια στους ανθρώπους, που δεν είναι χαρούμενης διάθεσης, όπως αυτός, ξέρει τι θα πη λύπη, στενοχώρια, αυτά που δεν καταλαβαίνει ποτέ ο αστείος.

Η φαιδρότητα στην πραγματική σημασία της, κι όχι στη συνηθισμένη, αλλά και συγκεχυμένα, που τις δίνουμε, ως αστεότητες και ελαφρότητα είναι

αξιοζήλευτη αξία. Πολλοί νομίζουν πως είναι απλώς και μόνο φυσικό δώρο, και ως ένα σημείο βέβαια αυτό είναι σωστό. Είναι εύνοια του πεπρωμένου δεν είναι κάτι που μπορεί κανένας να το αποκτήσει εξωτερικά, όπως την αστειότητα. Κι όμως η φαιδρότητα είναι κι αυτή προδιάθεση, δώρο στον καθένα από την κούνια του, σ' άλλον βέβαια μεγαλύτερο και σ' άλλον μικρότερο, όπως όλες οι προδιαθέσεις. Πάντα όμως όπως όλες κι αυτή πρέπει να αναπτυχθεί, γιατί υπάκειται στην άσκηση και στην καλλιέργεια. Η τάση του ανθρώπου για την προσέλευση του άλλου φύλου μπορεί να βοηθήσει πολύ στην καλλιέργεια και στην ανάπτυξη της αρετής.

Είναι πάλι να χείρεσαι τους ανθρώπους που δέχονται τά πράγματα χαρούμενοι όποια κι αν είναι αυτά, τά αντικρύζουν με το χαμόγελο, που τραβά και ελκύει... Το «μάθε να χαμογελάς» έχει ένα βαθύτερο νόημα για τη ζωή και προπάντος για τη ζωή των ανθρώπων στο γάμο. Αυτό την κάνει ευκολότερη, δηλαδή την απασπάζει από τη μικρολογία.

Η καλοσύνη

Στενά δεμένη με τη φαιδρότητα είναι η καλοσύνη που τραβά κι ελκύει όπως η εὐπροσηγορία και η εὐγένεια. Καλοσύνη είναι η διάθεση του καλού ανθρώπου, ή απουσία κακίας, ή τάση του ανθρώπου να βλέπει τά πράγματα κάτω από τή ματιά του καλού, ή έσωτερική διάθεση να κάνει κανένας καλό στους άλλους, ή προθυμία να λαβαίνει μέρος κατά άμεσο και αυτονόητο γι' αυτόν τρόπο στην ψυχική κατάσταση και στο πε-

πρωμένο του άλλου.

Ο άνθρωπος με τήν καλοσύνη λησμονεί τόν έαυτό του και θρίσκει για τούς άλλους στον κόσμο, φροντίζει, αισθάνεται, και σκέπτεται για τούς άλλους, χωρίς ποτέ να σκέπτεται για τόν έαυτό του, τήν ανταπόδοση τών όσων κάνει. "Όλα τά έργα του καθαρού άνθρωπισμού τὸ ξεκίνημά τους τὸ έχουν από τήν άρετή αὐτή τῆς καρδιάς μερικῶν ανθρώπων. Ἡ καλοσύνη είναι μιὰ άρετή που προϋποθέτει για να αναπτυχθεῖ ανθρώπινες σχέσεις, άρμονική συμβίωση γιατί μόνο για τόν έαυτό του ὁ άνθρωπος δέν μπορεί να έχει καλοσύνη, παρά τήν έχει για τούς άλλους.

Η καλοσύνη δέν είναι άρετή τών πρωτόγονων ανθρώπων, παρά προϋποθέτει ανάπτυξη πολιτισμού, μιὰ κάποια ώριμότητα, τόσο τών ατόμων, όσο και τών λαών που τήν έχουν, μιὰ ώριμότητα, αλλά και προσπάθειες και άγώνες, γιατί κανένα άγαθὸ δέν είναι ολοκληρωτικὰ και αποτελεσμένα δοσμένα στον άνθρωπο. Χρειάζεται να τὸ κατακτήσει, τὸ ίδιο με τήν καλοσύνη.

Η επίδραση τῆς καλοσύνης επάνω μας είναι μεγάλη, γιατί αὐτή προσελκύει, γαληνεύει, ἡ ήμερώνει. Είναι κάτι τὸ μεγάλο και τὸ ανεκτίμητο γιὰ τή συμβιωτική ζωή τών ανθρώπων αὐτῇ ή άρετῇ. Η επίδρασή της είναι μεγάλη, κάνει θαύματα, διαλύει ψυχικές ψυχρότητες, άφοπλίζει τήν κακή διάθεση, οδηγεί και έξαλείφει τίς κακές προθέσεις, δουδαίνει τίς δικαιολογίες, έμποδίζει τήν άπότομη και κακή συμπεριφορά, ήμερεύει, μεταβάλλει συναισθήματα, αλλάζει τίς σκέψεις τών άλλων, άποπροσανατολίζει τίς κακές και

στραβές κατευθύνσεις.

Ἡ ἐπίδραση τῆς καλοσύνης ἐπάνω στοὺς ἄλλους ἔχει τὶς ρίζες τῆς στοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν καλοσύνην δὲ σκέπτεται τὸν ἑαυτό του παρὰ τὸν ἄλλον. Δύναμὴ τῆς ὁ ἀλτρουϊσμός τῆς, ἡ ἀνιδιοτέλεια, ἡ ἀγάπη. Αὕτῃ κάνει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν καλοσύνην νὰ μὴ παίρνει τὴν κακὴ συμπεριφορὰ τῶν ἄλλων ὡς προσωπικὴ προσβολή. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν καλοσύνην δὲν πικραίνεται, δὲν παρασέρνεται σὲ θυμούς, κρατᾷ τὴν ἡρεμία του, εἶναι πάντα, ἔτοιμος, νὰ συγχωρέσει, πιστεύει πάντα στὴν καλὴ θέληση τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Προσέχει καὶ δὲν ἐκφέρει ἀμέσως κρίσεις. Εἶναι ὑπομονετικός, εὐσπλαχνος, ἐπιεικής, χωρὶς νὰ εἶναι ἀδύνατος. Μ' αὐτὴ τὴν στάση του ὁ ἄνθρωπος μὲ καλοσύνη μιλεῖ συνειδητὰ κι' ἀσυνεῖδα στὸ καλύτερο μέρος τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων σέ ὅ,τι καλὸ καὶ εὐγενικὸ ἔχουν. Εἶναι ἡ ἀρετὴ ποὺ προσελκύει, ποὺ ἡμερώνει ἀκόμη καὶ τοὺς ἐγωιστὲς, τοὺς στενόκαρδους, τοὺς φίλαντους, τοὺς ἀτομικιστὲς. Τὴν προδιάθεση τῆς καλοσύνης τὴν φέρνουμε ὅλοι ἀπὸ τὴν φύση μέσα μας, ἄλλος περισσότερο κι ἄλλος λιγότερο. Χρειάζεται, ὅμως, καὶ αὕτῃ ὅπως καὶ ὅλες τὶς ἄλλες νὰ τὴν ἀναπτύξουμε. Εἶναι μεγάλο δῶρο ἡ καλοσύνη γιὰ τὴν συμβιωτικὴ γωνία τῶν ἀνθρώπων, τὴν προκοπὴ καὶ τὸν πολιτισμὸ μας.

Κάτι ἄλλο ποὺ προσελκύει εἶναι ἡ εὐγένεια. Ἡ εὐγένεια εἶναι μὀρφωση, εἶναι καλλιέργεια ψυχῆς. Ἡ εὐγένεια μαλακώνει τὶς προστριβές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀμβλύνει τὶς τραχύτητες καὶ τὶς γωνίες, ὥστε νὰ μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ συναντιοῦνται

χωρὶς νὰ προσκρούουν καὶ χωρὶς νὰ βίγονται.

Εἶναι νὰ χαίρεσαι τὴν εὐγένεια ποὺ δὲν σημαίνει κατὰ συνθήκην ψέματα κι' οὔτε βέβαια ἡχηρές καὶ γλυκερές ἐκφράσεις, χωρὶς περιεχόμενο, ποὺ δὲν εἶναι τρόποι ποὺ βγαίνουν ἀπὸ ὑπολογισμό γιὰ προσωπικὸ καὶ μόνον ὄφελος γεμάτοι κιβδηλὶα καὶ ὑποκρισία. Οὔτε δημαγωγικὴ φρασεολογία εἶναι ἡ εὐγένεια, παρὰ αὕτῃ εἶναι μιὰ εὐκρινὴς ἔκφραση τῆς καρδιᾶς, ἡ συγγένισσα τῆς ἀγάπης, αὕτῃ μόνον τραβᾷ, σαγηνεύει καὶ κατακτᾷ.

Ἡ καλὴ διάθεση πάλι εἶναι πάντα κάτι ποὺ προσελκύει. Λένε γιὰ μιὰ κυρία ποὺ στὴν ἐποχὴ μας, στὸν αἰῶνα μας μάγεψε ἕνα βασίλειό τόσο, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ πολὺ ὁμορφῇ, ὥστε αὐτὸς ὁ ἐστεμμένος νὰ ἐγκαταλείψει γιὰ χάρη τῆς τὸν πιὸ μεγάλο καὶ σίγουρο βασιλικὸ θρόνον τῆς ἐποχῆς μας. πὼς εἶχε αὕτῃ ἡ κυρία μιὰ μεγάλη καὶ σπάνια ἀρετὴ ἔλξης: εἶχε πάντα καλὸ κέφι, λένε, πὼς παρουσίαζε ὅ,τι κι' ἂν τῆς συνέβαινε, σέ ὅποια-δήποτε στενόχωρη κατάσταση κι' ἂν βρισκόταν καλὴ ἡ ψυχὴ ἡ διάθεσις, χαρούμενο πρόσωπο.

Ὅπου ὑπάρχει αὕτῃ ἡ καλὴ διάθεση, ὁ χαρούμενος καὶ καλὸς λόγος, τὸ γλυκὸ χαμόγελο, ἐκεῖ ἐξεχύνεται ὁ ἥλιος καὶ ἡ θαλπωρὴ του. Ἐκεῖ, δηλαδὴ μαζὶ μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο μπορεῖ κανένας νὰ ὑποφέρει καὶ τοὺς πιὸ μεγάλους πόνους. Μπορεῖ νὰ πάρει ἐπάνω του ὅποιο-δήποτε βάρος καὶ νὰ ἀντισταθεῖ σέ κάθε ἀνάγκη, σέ κάθε στέρηση. Ὅλη ἡ ἡμέρα εἶναι τότε ξάστερη μὲ μιὰ ἐξαιρετικὴ ὁμορφιά.

Εἶναι γεμάτῃ ἀπὸ χαροῦ λάμψη καὶ κρυφὴ χαρά. Ἡ καλὴ διάθεση κλείνει μέσα τῆς γνηθικὴ δύναμη, δύναμη ἐλπίδας. Ὅπου συναντᾷ κανένας τὴν καλὴν διάθεση, ὥς εἶναι τὸν σεκτικὸς, ὥστε νὰ μὴ τὴν χυγιάτῃ αὕτῃ κλείνει μέσα τῆς θρωπιά κι' ἀγάπη, ἐμπιστοσύνη κι' ἐλπίδα, τὸ φωτεινὸ χαμόγελο, κάτι τὸ ἀξιαγάπητο.

Οἱ μορφές τῆς προσελκύσεως τοῦ ἄλλου, ἐσωτερικὲς ἢ ἐξωτερικὲς, εἶναι πολλές. Δὲν τίς ὅλες μετρήσαμε παρὰ μερικὲς αὐτές. Θελήσαμε νὰ δειξοῦμε σημασία ποὺ ἔχουν αὐτές γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ θρώπου. Ἡ τάση τῆς προσελκύσεως καὶ τῆς κοτακτήσεως τοῦ ἄλλου φύλου, ἡ ὁποία βρίσκεται μέσα στὸν ἄνθρωπο, φασίζει σχεδὸν πάντα γιὰ τὸ μέλλον του κι' ὄχι μόνον τὸ παρὸν του, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, γιὰτὶ ἀπ' αὕτῃ τὴν ἔπηρεάζεται πολὺ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ συντρέφους στοῦ γάμο.

Θελήσαμε, μὲ ὅσα εἶπαμε ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, νὰ δειξοῦμε τὴ μεγάλη εὐθύνη ποὺ περὶ τὸν ἄνθρωπο τῶν φύλων στὴν προσπάθειά του νὰ προσελκύσει καὶ νὰ κατακτήσῃ τὸ ἄτομο τοῦ ἄλλου φύλου σκοπὸ βέβαια τὸ γάμο. Χρὴς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ὅλοι λειώνουν μὲ τὸ γάμο.

Γιατὶ ὁ γάμος δὲν κλείνει τὸ στεφάνωμα, παρὰ ἀπὸ ἀρχίζει μιὰ νέα ζωὴ ποὺ μὲρα πρέπει νὰ κατακτιέται σὲ ἀτμόσφαιρα ἀρμονίας ἀγάπης, ἀπαρνήσεως πολεμικῶν πραγμάτων, ὑποχωρήσεως ἐνδελεχοῦς κατανοήσεως συνεννοήσεως.

Πώς φαντάζομαι τόν έαυτό μου καί τόν κόσμο τό έτος 2.000

Ευτυχισμένος ό 21ος αιώνας.
"Ας ελπίσουμε ότι θά είναι πολύ
καλύτερος άπ' τόν προηγούμενο.
"Όλοι οι άνθρωποι τόν περίμεναν
μέ μεγάλη αγωνία αυτόν τόν αι-
ώνα και τώρα νάτος μάς χτυπάει
τήν πόρτα.

Α! Εξέχασα νά σάς συστηθώ.
Μέ λένε Μιμή Σία είμαι 32 χρό-
νων και μένω σ' ένα σύγχρονο
κλουβί.

Δουλεύω στο ύπουργείο έξωτε-
ρικων και ό άντρας μου στο ύ-
πουργείο έσωτερικων. "Εχουμε
πιάσει βλέπετε τά μέσα και τά
έξω. "Η ζωή μου κυλά ήσυχη και
είρηνική.

Τό πρωί παίρνω τό ήλιακό αύ-
τοκινητάκι μου και πάω στο γρα-
φείο, τό μεσημέρι τρώω τήν κον-
σέρβα μου και τό θράδυ στήνο-
μαι μπροστά στην τηλεόραση και
θλέπω υπομονετικά ό,τι μοϋ σερ-
βίζουν. Μιά πραγματικά «ένδια-
φέρουσα» ζωή. Θέλω όμως νά σάς
μιλήσω για τήν πόλη μου για νά
σχηματίσετε μια πιό ξεκαθαρι-
σμένη εικόνα για τόν τρόπο ζωής
μου. Τήν πόλη μου τήν λένε 'Αθή-
να και ζω έδω από τότε που γεν-
νήθηκα.

"Εχει θεόρατα τσιμεντένια σπι-
τια, ουρανοξύστες χιλιάδες αυτο-
κίνητα και εκατομμύρια καλο-
κουρδισμένα ρομπότ... Με συγχω-
ρεΐται ήθελα νά πω ανθρώπους.

"Όταν περπατάς στον δρόμο
δέν σοϋ μιλάει κανείς και σϋ ά-
κολουθώντας τό παράδειγμα τους
κλείνεις τό στόμα και δέν θγά-
ζεις κουβέντα. Τρέχουν όλοι στη
δουλειά τους νά χτυπήσουν τήν
κάρτα τους και έτοι ν' αρχίσει
άκόμα μια «συναρπαστική» μέ-

ρα. "Η έγκληματικότητα έχει φτά-
σει σέ μεγάλα ύψη. "Ό,τι είδους
κακοποιούς θέλει κανείς τούς
βρίσκει έδω. "Αλλά και ή άστυ-
νομία έχει άναπτύξει τέλειες με-
θόδους καταπολεμήσεως του έγ-
κλήματος.

Πολλές φορές άναρωτιέμαι για-
τί οι άνθρωποι στρέφονται προς

Τής Μιμής Σία

τό έγκλημα. Είναι μάλλον από
άνια.

"Απ' αυτή τήν τρομερή πλήξη
πού μαστίζει τή ζωή μας. "Όμως
όταν σκέφτομαι τή ζωή μας μοϋ
έρχεται λύπη γι' αυτό καλύτερα
νά σάς πω για τή γενική κατά-
σταση του κόσμου.

Δέν έχουν περάσει ούτε δύο
χρόνια από τότε πού τελείωσε ό
πόλεμος 'Αμερικής - Ρωσίας. 'Α-
φορμή: δέν τήν θυμάμαι καλά,
μάλλον κάτι άσήμαντο.

Αποτέλεσμα 10 εκατομμύρια
νεκροί.

'Εκατομμύρια πρόσφυγες και
χιλιάδες κατεστραμμένες πόλεις.
Μετά άπ' αυτό τόν πόλεμο ό κό-
σμος άποφάσισε νά ζήσει ειρηνι-
κά. "Εγιναν μεγάλες γιορτές για
τήν ύπογραφή τής συνθήκης ειρή-
νης, στα παρασκήνια όμως των
γιορτών διαφαινονταν καθαρά ό-
τι αυτή ή κατάσταση θά ήταν
προσωρινή. "Από τότε ζοϋμε μια
υποτιθεμένη ειρηνική ζωή κάτω
άπ' τήν άπειλή όμως ενός νέου
πολέμου, πού ίσως νά είναι και
ό τελευταίος. Τά όπλα πού έχουν
δημιουργηθεί είναι τέλεια Λέη-

ζερ, όπλα φωτόνια, άλλα πού μπο-
ρούν νά άπορροφήσουν τόν άέρα
μιάς πόλης και οι κάτοικοι νά πε-
θάνουν από άσφυξία και χιλιάδες
άλλα.

"Ο πόλεμος έχει έπεκταθεί στο
διάστημα και γίνεται μέ διαστη-
μόπλοια. "Εχουμε αρχίσει νά παίρ-
νουμε μυνήματα κι από άλλους
πλανήτες όμως αυτά φαίνονται
μάλλον φιλικά.

Θά περίμενε κανείς ότι τό 2.000
θά υπήρχε πλήρης έλευθερία. 'Αν-
τιθέτως, στις χώρες του τρίτου
κόσμου τά ολοκληρωτικά κα-
θεστώτα πληθαίνουν μέρα μέ
τή μέρα και μόνο μερικές έστίες
άντιδράσεως έχουν μείνει. "Όσο
κι αν φαίνεται περίεργο ύπάρχουν
άκόμη άνθρωποι πού αγωνίζον-
ται για τήν έλευθερία, και ή πλύ-
ση έγκεφάλου δέν έχει έπιτύχει
άπόλυτα σ' αυτούς. "Όμως αί πε-
ρισσότεροι άνθρωποι έχουν κλει-
στεί στον έαυτό τους. Φοβούνται
τούς γύρω τους και τρέμουν
νά έκδηλώσουν τά αισθήματά τους

Σάν κάποια μυστηριώδης δύναμη
νά τούς διατάζει και νά μήν μπο-
ρούν νά τήν παρακούσουν. Παρ'
όλο όμως πού έχουν αλλάξει πολ-
λά πράγματα μερικά μένουν ίδια.
"Όπως ή θέση τής γυναίκας και
οι σκευωρίες στην πολιτική. Στην
πολιτική ύπάρχουν τά αιώνια μα-
γειρέματα και οι φατριές. "Όσο
για τήν θέση τής γυναίκας δέν
έχει βελτιωθεί καθόλου. Οι άν-
τρες συνεχίζουν νά τήν θλέπουν
σάν κατώτερο όν και ίκανή μό-
νο για τό σπiti. 'Αλήθεια πόσοι
άγώνες θά χρειαστούν ώσπου νά

επιτύχουμε την πλήρη εξίσωση;
Οι έπιστήμονες λένε πώς έχουμε προοδεύσει. 'Απ' τή μεριά τους έχουν δίκιο. "Έχουμε αυτόματα σπίτια, αυτοκίνητα, αυτόματα μέσα ψυχαγωγίας. Τά πάντα γίνονται με κουμπιά. "Έχουμε κομπιούτερ πού σου λένε τι πρέπει να κάνεις κάθε μέρα, στή δουλειά στο σπίτι, στή οικογένεια, έχουμε ηλεκτρονικούς έγκεφάλους πού λένε πόσοι άνθρωποι πρέπει να πεθάνουν για να μήν κινδυνεύσουμε από τόν υπερπληθυσμό, έχουμε όμως καί μιά αυτόματη ζωή. Μιά ζωή πού περιορίζει τή σκέψη

μας πού δέν αφήνει τά όνειρα μας να έκδηλωθούν.
'Ο άνθρωπος δέν έχει ανάγκη από κουμπιά, μπορεί να ζήσει χωρίς ήλιακό αυτόκίνητο δέν μπορεί να ζήσει όμως χωρίς σκέψη. Τότε πια δέν είναι άνθρωπος. Τότε πια εξισώνεται με τά ζώα καί ένεργεί άποκλειστικά καί μόνο από ένστικτο καί καθοδηγούμενος από κάποιον δυνατό πού τόν βρίσκει κατάλληλο έκτελεστή τών σχεδίων του.
Εύτυχώς αυτή ή άποχώνωση δέν έχει επιτύχει στήν έντέλεια, αν όμως δέν προσέξουμε ίσως να

γίνουμε όλοι μηχανές χωρίς ψή, χωρίς αίσθήματα προματισμένα μόνο για να ύπα
Νομίζω όμως πώς άρκετ
κούρασας με τήν πολυλογία
Κανείς σας δέν θέλει ν' άκα
αυτά τά θέματα. Κανείς σ
θέλει να προβληματίζεται
λυπάται. Μήπως όμως είνα
ρός ν' άρχίσουμε; Μήπως
ό μόνος τρόπος να σώσει
ζωή μας; Σκεφτείτε το κα
πολύ βαθιά στο μυαλό σας
ότι έχω δίκιο.
Κάντε το γρήγορα όμως
να είναι πολύ άργά....

"Ενας δεκάλογος ύγιεινής ζωής

1. "Άφησε τούς έγωϊσμούς καί γίνε αίσιόδοξος. Βρές ένα δημιουργικό ενδιαφέρον πού θα δώσει περιεχόμενο στή ζωή σου. Είναι το καλύτερο φάρμακο στο άγχος, στον πιο ύπουλο έχθρό της υγείας μας.
2. 'Απόφευγε τήν άπονικτική άτμόσφαιρα τών κλειστών χώρων. Φρόντισε να βρίσκεσαι όσο πιο συχνά μπορείς στή φύση, ανάμεσα στο πράσινο καί ανάπνεε με βαθιές εισπνοές τόν καθαρό αέρα.
3. 'Ασχολήσου με ένα σπόρ. "Αν αυτό είναι πολυτέλεια, περπάτα. 'Η πεζοπορία, ειδικά στήν έξοχή, άποτελεί μιá πολύ ευχάριστη καί

- ύγιεινή άσκηση του σώματος.
4. Προσπάθησε να κοιμάσαι νωρίς καί να ξυπνάς νωρίς. Σ' αυτό θάσέ βοηθήσουν πολύ καί τά άνισρά προγράμματα της τηλεόρασης...
 5. Μόλις σηκωθείς το πρωί πιές ένα ποτήρι νερό, προτιμότερο πηγής Μουσταφά ή μεταλλικό. Το θράδυ ποτέ μή πέφτεις να κοιμηθείς με το στομάχι φορτωμένο. Πρέπει να τρώς τουλάχιστο δυό ώρες πριν από τόν ύπνο.
 6. Τρώγε σε καθαρό χαρούμενο περιβάλλον σε όρισμένες ώρες καί μάσα καλά, χωρίς βιασύνη.
 7. 'Απόφευγε το κρέας, τά άλαν-

- τικά καί τις κονσέρβες. Π
τούς ξηρούς καρπούς.
8. Τρώγε έλαφριά φαγητά μαγειρευμένα σε σιγα
τιά. Καταδίκασε τά τηγανι
είναι όλο δηλητήριο καί
νουν τόν οργανισμό.
 9. Περίορισε στο έλάχιστο
λάτι, το ξύδι καί τή ζάχαρη
κατάστησέ τα με λεμόνι
λι.
 10. Κόψε μιá για πάντα
γάρο καί περίορισε τά οί
ματώδη σ' ένα ποτηράκι κ
ρετσίνα. Προτίμα ώριμα
ή φρουτοχυμούς πού θα φ
μόνος σου.

Κ. Σ.

ΣΚΗΝΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Ήταν Ἀπρίλης, γλυκὸς - πρᾶ-
ος καιρὸς. Εἶχαν μείνει στὸ μπαλ-
κόνι τοῦ ξενοδοχείου κουβεντιά-
ζοντας γιὰ τὸ ἓνα καὶ γιὰ τὸ ἄλ-
λο, διάφορα πράγματα. Ήταν ἡ-
συχία ἀπόλυτη καὶ ἓνα φεγγάρι
ἀνοιξιάτικο ἔδινε ἓνα ὁμορφο τό-
νο, γύρω. Οὔτε ἡ θάλασσα ἀκου-
γόταν. Τὴν ἔνωθες μόνο πηχτή,
ἀκίνητη, σὰν ναρκωμένη. Ήταν
ἓνα ὁμορφο θράδυ.

— Εἶσαι καλά; τὴ ρώτησε, κο-
μπιάζοντας λίγο.

— Ναί! εἶμαι καλά.

— Ἄν ἔμενα σὲ ἓνα τέτοιο τό-
πο, τόσο ἥσυχο, θὰ πέθαινα, τῆς
ἀπάντησε.

Γέλασαν καὶ οἱ δύο. Μιά γάτα
πέρασε ἐκείνη τὴν ὥρα καὶ νιαού-
ρισε παράξενα.

— Ἐγώ... εἶμαι εὐχαριστημένη.
Τὸ εἶδες καὶ μόνος σου. Ἄντε τώ-
ρα γιὰ ὕπνο καὶ αὔριο τὰ λέμε.

— Μεῖνε λίγο ἀκόμη τὴν παρα-
κάλεσε, δὲν νυστάζω καὶ δὲν κοι-
μᾶμαι καλά τελευταῖα.

Δὲν ρώτησε τί ἔχει. Κοιτοῦσε
τὴν θάλασσα ποὺ ἦταν μιὰ λεία
ἀρυτίδωτη ἐπιφάνεια. Ὁ Χριστὸς
περπάτησε ἐπάνω ἐκεῖ, καὶ ὁ Πέ-
τρος δὲν μπόρεσε, θέλησε μὰ δὲν
μπόρεσε. Καὶ κάποια ἄλλη φορὰ
σκέφθηκε καὶ ἤθελε νὰ τοῦ τὸ πεί,
ἔχει περάσει πολὺς καιρὸς ἀπὸ
τότε. Τώρα νιώθει πὼς εἶναι πε-
ριττὰ. Τώρα νιώθει πὼς πολλὰ,
πάρρα πολλὰ εἶναι περιττὰ καὶ δὲν
ὕπάρχει λόγος νὰ τὰ ποῦνε.

— Οἱ δουλειές δὲν πάνε καλά.

φοβᾶμαι πὼς θὰ χάσω τὴν περι-
ουσία μου, εἶπε πάλι.

— Μὴν λές ἀνοησίες, τοῦ ἀπάν-
τησε, γιατί νὰ χάσεις τὰ λεφτά
σου; Ἐσύ ξέρεις τὴν δουλειά σου,
πήγαινε νὰ κοιμηθεῖς καὶ μὴν θα-
σανίζεσαι.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἐκείνη τὴν
στιγμὴ δὲν τὴν ἐνδιέφερε τίποτε.
Ήταν σὰν νὰ πέρασε ἀπὸ πάνω

Τῆς Κικῆς Μουμτζίδου

τῆς μιὰ μεγάλη γομολάστιχα καὶ
τῆς εἶχε σῶσει ὅ,τι μὲ τὰ τρέ-
χοντα μέτρα καὶ σταθμὰ φαινόταν
περιττὰ, ἐπικίνδυνο, ἀνούσιο.

Σίγουρο εἶναι πὼς οἱ τωρινές
τῆς σκέψεις δὲν τοξεύουν πουθε-
νά. Ἡ μιὰ μέρα περνάει μετὰ ἀπὸ
τὴν ἄλλη δίχως αἰχμές καὶ νο-
σταλγίες. Οἱ ἄλλοι γύρω τῆς μι-
λοῦν γιὰ τὴν ἐποχὴ μας. Μιλᾶνε
γιὰ νέες ἰδέες, νέα προβλήματα,
γιὰ τὸν παλιὸ καιρὸ, ψάχνουν νὰ
θοῦν —σὰν νὰ εἶναι δική τους
ὕποθεση— πότε ἄρχιζε τὸ ἓνα καὶ
πότε τέλειωνε τὸ ἄλλο. Τὰ διάφο-
ρα φυλλάδια (ἐγκυκλοπαιδικά,
πολιτιστικά, ἱστορικά) ἄρχισαν νὰ
πουλιοῦνται σὰν ἀτυνομικά ἢ αἰ-
σθηματικά μυθιστορήματα τσέ-
πης. Αὐτὴ δὲ ἔχει τὴν ἐντύπωση
πὼς οἱ ἄνθρωποι μιλοῦν, πολὺ μι-
λοῦν γιὰ νὰ θεβαιωθοῦν πὼς ὁ-
πάρχουν ἢ γιατί πιθανὸν νὰ τοὺς
ἀρέσει ἢ φωνή τους. Ἀκοῦν τὸν
ἑαυτὸ τους νὰ λέει δανεισμένες
ἢ κλεμμένες σκέψεις, φράσεις, ἰ-
δέες, καὶ χαίρονται ποὺ πιθανὸν
νὰ τοὺς χειροκροτήσουν οἱ ἄλλοι.

Αὐτὴ τὴν στιγμὴ τὸ νιώθει πὼς
ζει. Τὸ ξέρει μὲ τὸν ἀπλὸ τρόπο
ποὺ τὸ ξέρουν τὰ φυτὰ, τὰ κορά-
λια στὸ θυθὸ τῆς θάλασσας, τὰ
χόρτα, τὰ δένδρα, οἱ θράχοι.
Τὴν ἀγκαλιάζει ἓνα αἶσθημα ἡρε-
μης αἰσιοδοξίας, μιὰ ἐπιθυμία ζω-
ῆς καλὰ στεριωμένη δίχως αἰχ-
μές. Ἔχει ἓνα θαυμάσιο ὕπνο.
χωρὶς ὄνειρα. Τὸ δειλινὸ δὲν τὴν
πειράζει. Σκέφτεται πολὺ λίγα
πράγματα ἔξω ἀπὸ τὴν καθημερι-
νὴ ζωὴ. Δὲν ἀποφεύγει πολὺ κα-
νένα καὶ δὲν πλησιάζει πολὺ κα-
νένα. Δείχνει πὼς εἶναι ἓνας εὐτυ-
χισμένος ἄνθρωπος δίχως νὰ παίρ-
νει χάπια εὐτυχίας.

Σιγὰ - σιγὰ ἡ ὥρα πέρασε. Ἄρ-
χιζε νὰ ξημερώνει. Ἐκείνη ἔμενε
ἐκεῖ μὲ τίς σκέψεις τῆς. Ἐκεῖνος
ἔφυγε καὶ κανένας δὲν θὰ ὑπο-
πτευότανε πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ ὁμορ-
φιά, τὰ αὐτοκίνητα, τὸ χρήμα, οἱ
διασκεδάσεις, ἔκρυβαν τέτοιο φό-
βο, καὶ τόση ἀϋπνία, ἐνὼ μάλιστα
προηγούμενως στὸ κοσμικὸ ζαχα-
ροπλαστεῖο εἶχαν μιλήσει γιὰ
κρουαζιέρες, γιὰ χειμερινὰ σπόρ,
καὶ ἄλλα τέτοια ἐντυπωσιακὰ
δείγματα μιᾶς μεγάλης ζωῆς.

Ἡ ζωὴ θὰ συνεχιζόταν ὁμοί-
ομορφη. Οἱ ἐφημερίδες θὰ θγαίναν
κάθε μέρα καὶ θὰ εἶχαν σχεδὸν
πάντα τίτλους μὲ μεγάλα γράμ-
ματα. Οἱ μεγάλοι θὰ συνέχιζαν
νὰ μιλᾶνε γιὰ ἐπιχειρήσεις, γιὰ
τοποθετήσεις χρημάτων, γιὰ ἀγο-
ρὲς ποὺ θὰ παίρνουν μιὰ μεγάλη
ἀξία. Θὰ μιλοῦσαν γιὰ ὅλα αὐτὰ
ποὺ θὰ τοὺς ἔδιναν τὴν σιγουριά,
καὶ αὐτὴ ἴσως ἀκόμη ἔψαχνε νὰ
βρεῖ γιὰ τὸ ποῦ καὶ γιὰ τὸ πόσο
ψηλὰ τοξεύει...

Τὰ δύο φύλα

Εἶναι ἀναμφισβήτητο, τὸ γεγονός ὅτι κανεὶς δὲν ξέρει τὴν καταγωγή του, καὶ λέγοντας αὐτό, νοεῖται ὅτι ἐννοῶ τὸ μόνο ἔλλογο ζῶο ἐπὶ γῆς, τὸν ἄνθρωπο, τὰ λοιπά, πλὴν ἐπουσιωδῶν λεπτομερειῶν, καθ' ὃ ἄλογα, τὰ λέμε συλλήβδην ζῶα, δηλαδή ἔχοντα ζωὴν ἀπλῶς. "Ὁ μὲς αὐτά, ἔχουν μικρὴ ἢ μεγάλη νόηση ἢ ἂν θέλετε διαίσθησι.

— Γεννιόμαστε κατ' ἀρχὴν ὅλα τὰ ἐπὶ γῆς σὰν ζῶα, καὶ κατὰ τὴν διαδρομὴ τοῦ χρόνου ξεχωρίζουμε. "Ὁ ἄνθρωπος π.χ. γεννιέται κ' αὐτὸς σὰν ζῶο μὲ κεφάλι καὶ τέσσαρα ἄκρα. Δύο χέρια καὶ δύο πόδια ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ζῶα. "Ετσι, ἀρκουδώντας μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια, μετακινεῖται ἀπὸ θέσεως σὲ θέση, ὥσπου νὰ στεργιῶσιν, οἱ σπὸνδυλοὶ καὶ οἱ ἀρθρώσεις γιὰ νὰ κάμει τὸ πρῶτο μικρὸ ἐλεύθερο δῆμα.

— Ἀπὸ τῆς γενέσεώς μας, μόνο ὡς πρὸς τὴν διάταξη τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων διαφέρουμε. "Ὅλοι ἔχουμε μάτια, αὐτιά, μύτη, στόμα, διαφορετικὰ ἐντεταγμένα στὸ κεφάλι μας, τὸ ὁποῖο περιέχει, παρὰ τὸν ὄγκο του, πολὺ ἢ λίγο μυαλό. Τὸ πολὺ ἢ τὸ λίγο δὲν παίζει καὶ μεγάλου ρόλου, ἀρκεῖ νὰ εἶναι καλὰ συνδεδεμένο ὀργανικῶς. Εἶναι ὁ σημερινὸς λεγόμενος κομπιούτερ τοῦ ὁποίου, ἐὰν καὶ μία ἐλάχιστη βίδα ξεμπουσκάρει μᾶς δίνει ἐσφαλμένα ἀποτελέσματα. Προτοῦ ἀκόμα ἐφευρεθῇ τὸ ἐργαλεῖο αὐτό, ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονες τὸ εἶχε πλάσει, στὴ φαντασία του, ὁ ἀπλὸς λαουτζίκος, ὁ ἀγράμματος ἄνθρωπος ἀκόμα, ὁ ὁποῖος γιὰ τὸν ξεφυγάτο ἀπὸ τὸ κοινῶς παραδεδεγμένο, τὸ σημερινὸ λεγόμενο κατεστημένο, τοῦ ἔλεγεν πῶς «τοῦστρεψεν ἡ βίδα». Αὐτὰ γιὰ

τὴν ιδιότητα τοῦ ἀνθρώπου. "Ὅπως ὅλα τὰ ζῶα καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει αἴσθησι, ἢ θέσι τῆς ὁποίας διαγράφεται κατὰ τὴν ἀρχικὴ διάπλασί του. Ἐξαρτᾶται ὅμως κ' αὐτὴ, ἀπὸ τὸ ἴδιον κομπιούτερ.

— "Ὅλα τὰ ἐπὶ γῆς, ὑπὸ θάλασσα ἢ πετοόμενα, ἄνθρωπος, ψάρια, πετούμενα, διαχωρίζονται εἰς τρία γένη. Σὲ ἄρρενα, θήλεα καὶ οὐδέτερα. Τὸ καθ' ἓνα ἀπὸ τὰ τρία γένη προσρίζεται γιὰ κάποιον σκοπὸ βασικό. Στὰ δύο πρῶτα ὁ σκοπὸς ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἀπαραίτητη συνεργασία, μὲ σκοπὸ τὴν διαι-

Τοῦ Κ. ΤΣΙΩΜΗ

ώνισι τοῦ εἴδους. Τὸ οὐδέτερον θεωρεῖται παρεῖσακτο καὶ παρυσιαζέται μετὰ τῶν δύο πρῶτων, εἴτε μεμονωμένα, εἴτε εἰς ἀμφοτέρω τὰ γένη. Εἶναι ὁ Μπαλαντέρ ὅς τὸ ποῦμε, ποὺ ρυθμίζει κατὰ τὸ δοκοῦν. Π.χ. στὰ δέντρα, ὑπάρχουν στήμονες καὶ ὕπερος. Ἐὰν ἓνα ἀπὸ τὰ δύο δέν ὑπάρχει, τὸ δέντρο δὲν ἀποδίδει τὸν σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο προορίζεται. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ στὰ ὑδρόβια. Γιὰ νὰ ἀποφύγουμε τὴν ἀκαρπία, νὰ ἐξουδετερώσουμε δηλαδή τὴν ἐπίδρασι τοῦ οὐδέτερου ζητοῦμε τὴν παρέμβασι τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ὁ μὲν γεωπόνος μᾶς λέει, φυτέψτε στὸ πλάϊ του, τὸ τάδε δέντρο, νὰ δεῖτε ὅτι θὰ ἐκτελέσει τὸν προορισμὸ του. Τὸ ἴδιο θὰ κάνουμε καὶ μὲ τὸν ἐπιστήμονα ἰχθυολόγο. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅμως; Καὶ γι' αὐτὸν τὸ ἴδιο θὰ κάνουμε. Ἐχουμε πα-

ραδείγματα πολλὰ. Χωρίζετοντὸν ἄντρουνο, καὶ οἱ δύο ὅμως, νσπαντρεῦονται μὲ ἄλλους, ἄλλες. Καὶ τὰ δύο ἄνδρὸν τεκνοποῦν, ἐκτελοῦν τὸν προορισμὸ τους, δηλαδή, γιὰ ὁποῖο ἡ φύσι τοῦ τοῦς ἐπλάξε. Ἄλλως θὰ ἔχουμε τὸν καὶ ἄνθρωπο τοῦ «σωλήνα».

— Ἐως ἐδῶ, ἡ ἐπιστήμη κατάφερε περίφημα, καὶ τὸ ἐφ' ὅσον προσφέρεται ἡ καλὴ πρώτη ὕλη. Τὸ ὠάριον τοῦ θήλεως καὶ τὸ ἀνδρικό σπέρμα.

Αὐτὰ νομίζω ἀρκοῦν, γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὰ ἐπόμενα.

— Ἡ ἐπιστήμη, συνεχίζει τὸν ἔρευνα καὶ θὰ τὴν συνεχίζει ὡς νὰ βρεῖ, πῶς καὶ πότε ὑπὸ ποίαν μορφή, ἐμφανίζετοντὸ ἄνδρῶπινο εἶδος, καὶ ἐπὶ συνέχεια, γιὰτὶ πρέπει νὰ καὶ πότε, καὶ πῶς ἐπῆλθε ὁ χωρισμὸς τοῦ εἴδους, σὲ ἀρκοὺς καὶ θηλυκοὺς, καὶ μάλλνὰ ἐξουδετερώσει τὸ οὐδέτερον ὥστε νὰ εἶναι παραγωγικόν, δηλαδή καρποφόρο γιὰ τὸν πό τοῦ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς μας, γιὰτὶ ἄλλοιῶς θὰ πρὸς νὰ θεωρεῖται «ὡς ἄχθος ἀρης» ἢ ὅπως ὁ «Κύριος» πειδειγματικὰ μᾶς τὸ λέει δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν πεταται καὶ εἰς πῦρ ἐμβάλλεται. Γι' αὐτό, ὅς μὲ συγχωρήσοι ἀναγνώστες μου μιά καὶ δέν κατάφερε ἡ ἐπιστήμη νὰ ἀποκαψῇ τὸ μυστήριον τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος, καὶ ἐπὶ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου προσφύγω στὴν «πεπατημένη δόξιν» ἢ ὁποῖα δὲν κατετάκτο στὴν κατάρχησι τοῦ κατεστημένου». «Τῷ καιρῷ

νη», από τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ἀκόμα, στὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν μαθαίναμε πῶς ὁ Θεὸς ἐποίησεν τὸν Οὐρανόν, τὴν Γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, τα ὅποια καὶ στόλησε μ' ὅσα σήμερα βλέπουμε, διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ «λαθῶν πηλὸν ἐκ τῆς Γῆς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν του» «Ἐνεφύσισεν δὲ αὐτὸν καὶ ἔδωκε ζωὴν». Καὶ «Οἶδεν ὁ Θεός, ὅτι οὐ μόνον τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ λαθῶν ὁστοῦν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ, ἐποίησε τὴν Γυναίκα».

— Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἰσχύει διὰ τὴν χριστιανικὴν μας θρησκείαν ἡ γέννηση τοῦ σύμπαντος, τουλάχιστον μέχρι τῆς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἐπαληθεύσεως ἢ ὄχι, ἃς ἀκολουθήσουμε τὴν «πεπατημένη ὁδόν». Ἄνθρωπο λοιπὸν ἐπλασεν ὁ Θεὸς καὶ κατὰ κανόνα «ἄρρεν» διότι εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ὁρίζεται καὶ ὁ ἴδιος. Τὸν ἄνθρωπο δὲ ἐνεφύσισεν καὶ ἔδωκε ζωὴν. Καὶ ἔλαβε «ὁστοῦν», μπόλι δηλαδὴ ἐξ αὐτοῦ, τοῦ ζῶντος πλέον ὁργανισμοῦ, καὶ ἐπλασε τὴν γυναίκα, ἡ ὁποία, ὡς μπολιασμένη ἐκ ζῶντος ὁργανισμοῦ γεννιέται, παράγει καρπὸν ὅμοιο μὲ τὸ μπόλι. Ἡ ἐπιστήμη μᾶς λέει, ὅτι ἐάν π.χ. σὲ ὑποκείμενα ἄγρι-ας ἀχλαδιᾶς μπολιάσεις «ὀφθαλμόν» ἀχλαδιᾶς ἡμερῆς ὁμοειδῆ μὲ τὸν «ὀφθαλμόν» καρπὸν θὰ μᾶς δώσει, ἀρκεῖ ἀμφοτέρωθεν νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν. Ἡ ἐπιστήμη ὅμως προχωρεῖ ἀκόμα περισσότερον διασταυρώσεως ἑτερογενῶν, ἐξ ὧν καὶ ἡ μεγάλη ποικιλία τῶν ἀνθεφόρων. Ἀλλὰ καὶ στὰ ζῶα συμβαίνει τὸ ἴδιο. Ἐάν ἡ διοσταύρωση εἶναι ὁμοειδῆς μὲν, ἀλλὰ ἄλλης κατηγορίας π.χ. φοράδα μὲ γάϊδαρο, ὁ καρπὸς θὰ εἶναι μουλάρι, λύκαινα μὲ σκύλο, τὸ λυκόσκυλο καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι σὲ

ὁμοειδῆ, τῆς αὐτῆς κατηγορίας τὰ ἀποτελέσματα εἶναι φυσικὰ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν των.

— Συνεπῶς γιὰ τὸν ἄνθρωπο, εἴτε εἶν' ἀρσενικὸς εἴτε θηλυκὸς εἶναι πάντα ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος καὶ ἔχει τὰ ἴδια δικαιώματα ζωῆς, ἀφοῦ μεμονομένως δὲν μπορεῖ νὰ παραγάγει καρπὸν «Καὶ δὸς αὐτῇ καρπὸν κοιλίας» εἶναι ἡ εὐχὴ τῆς ἐκκλησίας.

— Ἀφορμὴ γιὰ τὰ παραπάνω, μοῦ ἔδωσε μιὰ ἐκπομπὴ τῆς τηλεοράσεως, ἔδω καὶ δυὸ μέρες πού παρακολούθησα τὸ «Σήριαλ» «Γεννήθηκα γυναίκα». Δέν θέλω, δι' οἷονδήποτε λόγο νὰ χαρακτηρίσω τὴν ἐκπομπὴ διότι περιμένω τὴν τελικὴ διαμόρφωση τοῦ νέου νόμου, πού πρόκειται σύντομα νὰ κατατεθεῖ

γιὰ ψήφισιν. Θὰ μ' ἐπιτραπῇ ὁμῶς νὰ κάμω ἓνα ἐρώτημα: Οἱ ρεπόρτερς θεωροῦν προσβολὴ τὸ ὅτι γεννήθηκαν γυναῖκες; Αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα πού κάνουν σὲ νεαρές κοπέλλες, μαθήτριες ἀκόμη. «Θὰ ἤθελες νὰ γεννηθεῖς ἄνδρας;» καὶ ἡ ἀκούσασα, κατεβάζει τὸ κεφάλι, κομπιάζεται, ξεροκαταπίνει καὶ στὴν ἐπιμονὴ τῆς ρεπόρτερ νὰ ἔχει ἀπάντηση, μέσιγανή φωνὴ ἀπαντᾷ: «Δέν ξέρω». Τὸ ἴδιο θράδυ ἦταν καὶ ἡ ἐκπομπὴ «Ἡ ΕΡΤ στὴ Βόρεια Ἑλλάδα, στὰ Γιάννενα». Ἐρώτηση σὲ νεαρὴ κοπέλλα «Θὰ ἤθελες νὰ δοκιμάσεις ναρκωτικά;» Ἡ μιὰ δέν ἀπάντησε, ἡ ἄλλη ὁμῶς εἶπε: «Ναί, γιατί ὄχι».

Βγάλτε μόνοι τὰ συμπεράσματα.

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ

Οἱ στήλες τῆς «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» εἶναι στὴν διάθεση ὅλων τῶν Ναουσαίων καὶ τῶν φίλων τοῦ περιοδικοῦ

Οἱ ἀποστελλόμενες γιὰ δημοσίευση ἐργασίες καὶ ἄρθρα πρέπει νὰ εἶναι σύντομες μὲ 6 τὸ πολὺ σελίδες γραφομηχανῆς, ἀραιογραμμένες καὶ νὰ μὴν ἔχουν δημοσιευθεῖ σὲ ἄλλο περιοδικὸ ἢ ἐφημερίδα.

Παράκληση οἱ ἐργασίες νὰ γράφονται στὴν Δημοτικὴ.

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» οὐδὲν φέρει καμμιὰ εὐθύνη γιὰ τίς ἐκφραζόμενες γνώμες τῶν συνεργατῶν της.

Ἐργασίες εἴτε δημοσιευθοῦν εἴτε ὄχι δέν ἐπιστρέφονται.

Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

(10 - 9 - 1944)

Του Δ. Μπάιτον

Στις 10 Σεπτεμβρίου του 1944 μέρα Κυριακή τις πρωινές ώρες έφυγαν πια για πάντα οι Γερμανοί απ' τη Νάουσα.

Μετά από μια σκληρή κατοχή με πολλά δεινά και ακόμα περισσότερα θύματα απ' τα παιδιά του τόπου μας, που άφηναν πίσω τους, δεν ήταν δυνατόν να περάσει αγιόρταστη ή φυγή τους. Ό λαός μας ξεχύθηκε στους δρόμους με την συνοδεία της τοπικής μας μουσικής, με τους τότε φημισμένους οργανοπαίκτες "Άσσηδες και Βεληγδένηδες, γλέντησε την ΛΕΥΤΕΡΙΑ του.

Γύρισε όλους τους δρόμους της πόλης περνώντας και από τα τελευταία στίγματα των Ναζί. την καμένη πτέρυγα (όχι εύτυχως πολύ) του Νοσοκομείου μας και το ρημαγμένο πλέον σχολείο του Άγιου Μηνά.

Εύτυχως για την ιστορία μας ο συμπατριώτης φωτογράφος Χρ ... Μ. ... τράβηξε δυό φωτογραφίες που σήμερα είναι ένα από τα ντοκουμέντα του τόπου μας.

Κ. ΚΟΥΛΗΣ:

**Ο ΑΕΤΟΣ ΠΟΥ ΕΠΕΣΕ
ΣΤΗ ΚΟΥΡΤΣΑ
ΒΟΜΒΑΡΔΙΖΟΝΤΑΣ
ΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΤΗΣ**

Σημ. Νιάουσας.

Δημοσιεύουμε δυο χαρακτη-
ριστικά ντοκουμέντα σχετικά με
τήν προσφορά και τή δράση του
Ναυαίου αεροπόρου Κ. Κού-
λη α) Έπιστολή του Κ. Κούλη
με ημερομηνία 10.11.40 που έ-
στειλε στην μητέρα του και β)
απόσπασμα από το Λεύκωμα του
Υπουργείου Αεροπορίας 1940
ΣΗΜΕΡΑ "Η ΠΟΤΕ

10—11—40

Αγαπητή μου μητέρα
καλημέρα σας.

Από ύγείαν είμαι πολύ καλά εϋ-
χομαι δέ ή παρούσα μου σ'α'ς εύρη
όλους καλά.

Δέ ξαίρω γιατί δέν πήρα γράμ-
μα σας εδώ και 15 μέρες, πάντως
εγώ σ'α'ς έστηλα ένα στρατιωτικό
μπιλετάκι καθώς και μια ταχυδρο-
μική επιταγή 2.000 δραχ. από οικο-
νομίες μου να τις διαθέσετε όπου
σ'α'ς νομίζετε καλύτερα.

Θέλω μόνον να μου πλέξετε ένα που-
λόθεο με μανίκια και ψηλό γιακά
για να σκεπάζονται ό λαιμός και
ταυτιά και ν' ανοιγοκλινεί με φερ-
μουάρ, καθώς και καναδιό ζεύγη
ζαλτσες μάλυνες, αλλά σ'α'ς παρακα-
λώ να μου τά στήλετε γρήγορα, για-
τί έπιασε τὸ κρύο, και στά ύψη π'

ανεβένουμε κάνει πολύ κρύο.

Να μου γράψετε δέ τὸ ταχύτερον
ποιούς απ' τούς δικούς μας πήραν
στρατιώτας τις διευθύνσεις τους για
να τούς στήλω τίποτε για χαρτζη-
λίζι.

Σ'α'ς γράφω τώρα και μερικά νέα
απ' τήν πολεμική μου ζωή.

Μέχρι σήμερα έχω βομβαρδίσει
πολές φορές τὰ αεροδρόμια τῆς Κο-
ρυτσᾶς και τοῦ Ἀργυροκάστρου κα-
θώς και Στρατώνες και ἄλλες στρα-
τιωτικές εγκαταστάσεις, κατά τρώ-
πον ποῦ τούς ἔχομε παραλιάσει κυ-
ριολεκτικά γιατί κατεβαίνομε σέ πὸ-

λὺ μικρὸ ὕψος ποῦ κι' αὐτοὶ δέν θὰ
περίμεναν ποτέ, γιατί μᾶς ἔχουν
πάρη στό ρόβο και ὅταν ἔρχονται
αὐτοὶ γιά βομβαρδισμό βομβαρδί-
ζουν ἀπὸ 5000—6000 μέτρα χωρίς
ὅπως εἶναι ρυθικόν νὰ ἔχουν κανέ-
να σοβαρὸν ἀποτέλεσμα.

Θὰ μοῦ μῆνη ἀξέχαστη ή πρώτη
μας ἀποστολή τήν ὁποῖαν κάναμε
τρία αεροπλάνα, ἦταν μαζί μας κι'
ὁ κ. Ποταμιᾶνος ποῦ λάβαμε τὸ βά-
πτισμα τοῦ πυρός, ἦταν ἀλλήθινὸ
διάπτισμα γιατί εἶχαν τόσο ἀντιαε-
ροπορικὸ Πυροβολικὸ ποῦ στό ἡμί-
κρος τοῦ δελτινοῦ ἔμιαζαν με βεγ-
γαλικά ποῦ μᾶς ἔλουσαν ἀπὸ παν-

τοῦ, ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶναι μέγας καὶ
ἔτσι ἀποῦ τοὺς καταστρέψαμε ὅλα
αὐτὰ ἐπὶ τὸ πᾶν καὶ πολλὰ ἀε-
ροπλάνη ποὺ ἦσαν προσγειωμένα
στὸ ἔδαφος γυρίσαμε ὅλοι καλὰ χω-
ρὶς κανεὶς νὰ πάθῃ τὸ παραμικρό.
Ὁ ἐνθουσιασμός μας ὅταν εἶδαμε
τις βόμβες μας νὰ πέφτουν ἐπάνω
ἀκριβῶς στὸ στόχο ἦσαν ἀπερίγρα-
πτος καὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν δυνα-
τὴ νὰ μᾶς ἐπαναφέρει στὴ λογικὴ.

Ἀλλήθεια πόσον ἀλλάζει ὁ ἄν-
θρωπος στὸν Πόλεμο γίνεται ἥρωας
χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει.

Ἐκτοτε πῆγα πολὺς ἄλλες ἀπο-
στολὲς βομβαρδισμοῦ σὲ διαφόρους
στόχους στὴν Ἀλβανία καθὼς καὶ
ἀναγνωρίσεως, ἀλλὰ ἡ πρώτη μου
ἀποστολὴ θὰ μοῦ μείνῃ ἀξέχαστη,
ὅπως ἀξέχαστη θὰ μείνῃ καὶ στοὺς
φίλους μας τοὺς Ἰταλοὺς ποὺ θὰ
βλέπουν τὰ συντρίμια στὰ ὁποῖα
τοὺς μετεβίβαμε τὰ ὄργανά τους ὁ-
πότε καὶ τὰ κομμάτια τους ἀερο-
πλάνη.

Ἀγαπητὴ μου μητέρα δὲ θέλω
νὰ στεναχωρήσῃς ποὺ ὑπηρετοῦμε
πολλὰ ὁδῶν στὸ στρατιωτικὸ μάλλον
θέλω νὰ εἶσαι υπερήφανη γιατί προ-
σφέρεις στὴν πατρίδα μας κάτι πε-
ρισσότερο ἀπ' τὶς ἄλλες μητέρες.

Θέλω νὰ εἰσθε ὅλοι χαρούμενοι,
τὰ κορίτσια νὰ μὴν στενοχωριοῦν-
ται πρὸ παντὸς ἢ Εὐγενούλα ποὺ
θ' ἀποσιάζει ἀσφαλῶς καὶ ὁ Γιάν-
νης, ἄλλωστε αὐτὸ εἶναι ἓνα πρᾶγ-
μα ποὺ θὰ περάσῃ ἄργά ἢ γρήγορα
καὶ θὰ ξαναταμωθοῦμε πάλιν μὲ τὴ
βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Σὰς Φιλῶ ὅλους Μητέρα Σταυ-
ρον Μαίρη Λάζαρον Κυλιόπην Εὐ-
γενούλαν Εὐθυμίου καὶ τὰ μικρά
μας Γεωργάκη καὶ Καίτην

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
Κώστας

ἢ Σύστασις μου εἶναι

Κύριο

Κούλην Κων)τίνον
Μονᾶς 3020

Λάρισα

Σημ: Ἡ ὁρθογραφία τῆς ἐπιστο-
λῆς προμεινέει ὅπως ἔχει.

«Ἀπὸ τὸ Λεῖψωμα τοῦ Ἐπου-
ρείου Ἀεροπορίας 1940 ΣΗΜΕΡΑ
ἢ ΠΟΤΕ

Στις 14 Νοεμβρίου 1940 μιὰ μέ-
ρα βροχερή, ἡ ἀνωτέρω διοίκησης
τῆς Βομβαρδιστικῆς Ἀεροπορίας
μας ἔδωσε τὴν διαταγὴ νὰ καταστρα-
φῶν τελεωτικὰ τὰ δύο ἀεροδρόμια
τῆς Κορυτσᾶς ποὺ ἀποτελοῦσαν μιὰ
ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες ἀεροπορι-
κὰς βάσεις τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ τίμημα
ἦταν ἐξαιρετικῆς στρατηγικῆς ση-
μασίας καὶ γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ἐκτε-
λεσθῇ μὲ θάρρος καὶ αὐτοθυσίαν.

Οἱ ἄνδρες ποὺ ἀπετέλεσαν τὰ πῆλ-
ρῶματα τῶν δέκα βομβαρδιστικῶν
ἀεροπλάνων, σωστοὶ ἐβελονταὶ θα-
νάτου, ἔνα εἶχαν σύνθημα,

ἢ ΣΗΜΕΡΑ ἢ ΠΟΤΕ.

Μιὰ εἶχαν ἀπόφαση ἢ νὰ μείνουν
ἐκεῖ ἢ νὰ γυρίσουν ἐκτελεσταὶ τῆς
προσπάθειας ποὺ θὰ ἀπεμάρτυρε ὁ
ριστικὰ τὸ ἐπιτάλμα ἐκείνου τοῦ ἐ-
χθροῦ.

Τὰ βομβαρδιστικά μας, χωρισμέ-
να σὲ δύο σμήνη, ἀπὸ πέταξαν πά-
νω ἀπὸ τὸν Μοράβα, ἐπέπεσαν κά-
θευ ἐναντίον τῶν δύο ἀεροδρομίων
(τοῦ Βορείου καὶ τοῦ Νοτίου)
τῆς Κορυτσᾶς καὶ ἀπὸ ὕψος 300 μέ-
τρων ἄρρισαν τὶς βόμβες τους.

Ἐκρήξαι, πυρκαϊὲς καὶ καπνοὶ
πιστοποιοῦσαν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς --
πιδρομῆς. Τὰ ἐχθρικά ἀεροπλάνη
(23 καταδιωκτικά, 10 βομβαρδιστι-
κά καὶ ἄλλα βοηθητικά) ποὺ δὲν
πρόφθασαν νὰ δοκωθοῦν, τὰ παρα-
πτήγματα καὶ οἱ ἐγκαταστάσεις τῶν
ἀεροδρομίων μετεβλήθησαν σὲ συν-
τρίμματα. Ὅλα τὰ ἀεροπλάνη μας
γύρισαν θριαμβευτικὰ πτὴν βάση
τους, χωρὶς καμμιὰ ἀπολύτως βλάβη.

Ἀλλὰ νὰ καινούργια διαταγή:
νὰ πληγῶν καὶ πάλιν τὸ γῆπεδο καὶ
αἱ ἐγκαταστάσεις τοῦ νοτίου ἀερο-
δρομίου πρὸς πληρεστέρα καταστρα-
φὴν καὶ αὐτὴ τὴν φορὰ ἡ ἐπιτάλ-
μη ἐπέτρεχεν ἱκανοποιητικὰ κατατρι-
φθέντος καὶ ἑνὸς ἐχθρικοῦ καταδιω-
κτικοῦ.

Ἀλλὰ ὁ θρίαμβος τῆς ἡμέρας ἐ-
κείνης ἐστοίχισε στὴν ἀεροπορία
μας τὸ χαρὸ ἑνὸς βομβαρδιστικοῦ
μὲ τὸ ἥρωϊκὸ πλήρωμά του, ποὺ τὸ
ἀποτελοῦσαν οἱ ὑποσημηναγοὶ Παπα-
γεωργίου Δ., Χαλαζάκτους Στῆν.
καὶ ὁ σμηναγὸς Κούλης Κ.

Σὰν ἔπεσε ἡ Κορυτσά, ἔγινε γνω-
στὸ ὅτι ὅταν αὐτοὶ οἱ τρεῖς ἥρωες
ἔριχναν τὶς βόμβες τους στὸ Διοικη-
τήριον τοῦ ἀεροδρομίου, μιὰ μάλιστα
πιστοποιήθηκε ὅτι διέτρησε τοὺς
τρεῖς ὁρόρους καὶ ἐξεράγη στὸ ἐσώ-
γειο, ὅπου 50 περίπου Ἰταλοὶ ἀξιω-
ματικοὶ συνεσκέπτοντο γιὰ τὶς μελ-
λοντικὰς ἐπιχειρήσεις, τὸ ἀεροπλάνο
τοὺς βλήθηκε ἀπὸ ἀντιαεροπορικὸ
πυροβολικὸ καὶ ἔπεσε καίμενο.

Οἱ ἐλεύθεροι πᾶν κάτοικοι τῆς Κο-
ρυτσᾶς μαζί μὲ τοὺς συναδέλφους
τῶν ἡρώων αὐτῶν ἔθαψαν τὰ λείψα-
νά τους σ' ἓνα κοινὸ τάφο. Ἡ Πα-
τρίδα εὐγνωμονοῦσα γιὰ τὴν ἥρωϊ-
κὴν τους πράξιν τοὺς προήγαγε διὰ
ἀνδραγαθία τοὺς δύο πρώτους στὸν
βαθμὸ τοῦ Σμηναγοῦ καὶ τὸν τρίτον
στὸν Ἀνθυποσμηναγοῦ.

Κρεμμύδια

Φέτο στὸν Τάσκα τὸ Χωνὸ βγῆκε τριάντα μία
γιὰ τρία χρόνια τέσσερα ἔδγαλε τὴ ζημία.
Ἔχει δεκαοχτὼ φορτιὰ πολύτιμο κοκκάρι
καὶ τὸ πωλεῖ μὲ τὸ διζνέ σὰν τὸ μαργαριτάρι.
Ἔχει κρεμμύδια πολλὰ μὲ κόκκινα κεφάλια
ἀπὸ ἴνα ἕνα τὰ πωλεῖ σὰν τὰ (μαργαριτάρια)
πορτοκάλια.
Καὶ ὅσα εἶναι χοντρότερα πέντε δραχμές τὸ ἕνα
μὲ τὸ διζνέ τοῦ χρυσοχοῦ τὰ ἔχει ζυγισμένα.

Αἴτηση γιὰ ξύλευση

Ὁ Μελτιάδης τοῦ Ἀρνῆ πρῶτος ὁπωροπώλης
θὰ ἐλευθερώσει ἔδαφος καὶ ἀπὸ τὸν Κανέλη.
Διὰ τῆς χώρας τὸ καλὸν πασκίζει καὶ δουλεύει
εἰς τὰς Ἀθήνας πηλαλεῖ καὶ μὲ θηριὰ πωλεῖ.
Εὐχαριστήρια θερμὰ τὸν δίνει ὁ λαὸς μας
ὅπου μᾶς ἐλευθέρωσε τὸ δάσος τὸ δικό μας.
Καὶ τώρα ὅπου ἔλαβε στὸ δάσος τὰ πρωτεῖα
περικαλοῦμε πρὸς αὐτὸν ὅλη τὴν πολιτεία.
Στὰ χρήσιμα καυσόξυλα νὰ θέσει ἕναν νόμον
μῖαν ἱκανοποίησιν εἰς τὸν πτωχὸν τὸν κόσμον.
Μὲ τὴν ἀράδα ὁ λαὸς καυσόξυλα νὰ κόπτει
καὶ μὲ τὸ νόμο σύμφωνα γιὰ τοῦ σπιτιοῦ τὴ
σώτη.

Τὸ νόμο ὁποῖος παραβεῖ τὸ δάσος ἀφανίζει
νὰ τιμωρεῖται αὐστηρὰ ἀπ' τὸ Τζιρὰ Ρειῖζη.
Τὰ ξύλα εἶναι μάλαμα τὰ κάρβουνα χρυσάφι
φέτος ἀκρίθαιναν πολὺ ἔξω ἀπ' τὸ νισάφι.

Οἱ Τεμπέληδες

Τώρα Γυλπουκτοῦ τεμπέλη
σύρε φκιάσε ἴνα δικέλλι.
Γιὰ νὰ σκάφεις στὸ ἀμπέλι
καὶ νὰ βγάλεις τὸ καρβέλι.
Τὴν κιλόδραμη τὴν θέργα
τώρα φκιάσ' τὴν μιὰ καρλίγκα.
Θέλεις γένου καὶ τζιομπάνος
σὰν τὸ Σταύρη Συριγκλίγκα.
Τεμπέληδες ταξιλνταροί
τώρα γενεῖτε γουρναροί.
Νὰ γυρίζεται στὸ δάλτο
καὶ νὰ βγάζεται τὸ ἄρτο.

Ὁ Μελτιάδης

Ὁ Περδικάρης δῆμαρχος ἐλευθέρωσε τὸ Σέλι
στὸν Μελτιάδην μερακλή οἱ νέες τρέχουν ὄλεις.
Τὶς δίνεις φροῦτα ἐκλεκτά, τὶς ἔμορφες τὶς νέες
τὶς δίνει ἐκλεκτότερα ποιές εἶναι πιὸ ὠραίες.
Μὲ τὶς κουθέντες τὶς γλυκές χωρίζει πορτοκάλι
τὶς δίνει ἀπὸ ἕν, φιλι μ' εὐγένεια μεγάλη.
Ἐγὼ φιλι σὰς ἔδωσα τὶς ἔμορφες τὶς λέγει
καὶ γῶ φιλι ζητῶ πὸ σὰς τὸ δανειακὸ νὰ ἔθγει.
Οἱ ἔμορφες χαμογελοῦν καὶ κάνουν κάτι νάζ' α
τὶς κάλτσες κατεβάζουνε καὶ ξύνουν τὰ ποδάρια.
Καὶ ὁ Μελτιάδης βλέποντας τὰ μάτια του
φλογίζουν

τὰ πάσα τὰ ἔρωτικά πολὺ τὸν ἐρεθίζουν.
Μὰ δέν εἶναι παράξενο νὰ θέλει ἡ ἀνθρωπότης,
τὸν ἔρωτα μεσ' τὴν καρδιά τὸν ἔχει κι ὁ
Δεσπότης.

Τὸ νταβέτι

Φεβρουαρίου εἰκοστρεῖς τὸ βράδυ μέρα Πέμπτη
Δημήτρης Μπέροσος προσκαλεῖ κορίτσια στὸ
νταβέτι

Ἐτοιμασία ἑκτακτη, συμπόσιο μεγάλο
τὰ φαγητὰ μὲ τὴ σειρά τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο.
Μὲ ὄρνιθες τετράπαχες ἢ τράπεζα ἐν τάξει
νὰ φᾶν νὰ πιοῦν νὰ εὐφρανθοῦν κανεὶς νὰ μὴ
νυστάξει.

Θὰ ἔχει καὶ ἀνάμεσα λαμπρὰ πορτοκαλάκια
νὰ ἀπαλύνουν τὸ λαιμὸ τὰ νέα κοριτσάκια.
Θὰ ἔχει καὶ τρανὸν νταβάν μὲ κρέας κὶ πατάτες
ἀπὸ τὰ περισσεύματα θὰ φάγουν καὶ οἱ γάτες.
Εἰς τὸ τραπέζι θὰ φανεῖ ὠραῖο κατσίφι
τ' ἀπομεινάδια στὸ ταψὶ ἢ γάτα θὰ τὰ γλείφει.
Ἀφοῦ θὰ φάγουν καὶ θὰ πιοῦν, τραγούδια θὰ
ἀρχίσουν,
τραγούδια μερακλίδικα τὰ κορίτσια θὰ λαλήσουν.
Καὶ ἕνας ὑποψήφιος θὰ εἶναι στὸ νταβέτι,
τὰ κορίτσια θὰ τὰ λέγει τραγουδήσκει, φάτει,
πιέτει.

Ὁ Δημήτριος θὰ γίνεῖ νέα μόδα καρναβάλι
στὴν καρέκλα θ' ἀνεβαίνει καὶ στὸ στίχο θὰ τὸν
ψάλλει.

Θὰ τὸν λέγει μὲ τὸ γοῦστο, τὰ κορίτσια θὰ
γελάσουν,
ἀπὸ λάβα δέν θ' ἀκούσουν κἄν πορδο, ἔαν
κλάσουν.

Ἐκδόσεις συλλόγου «Γενίτσαροι καὶ Μπουῦλες»
ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ, Μᾶης 1982

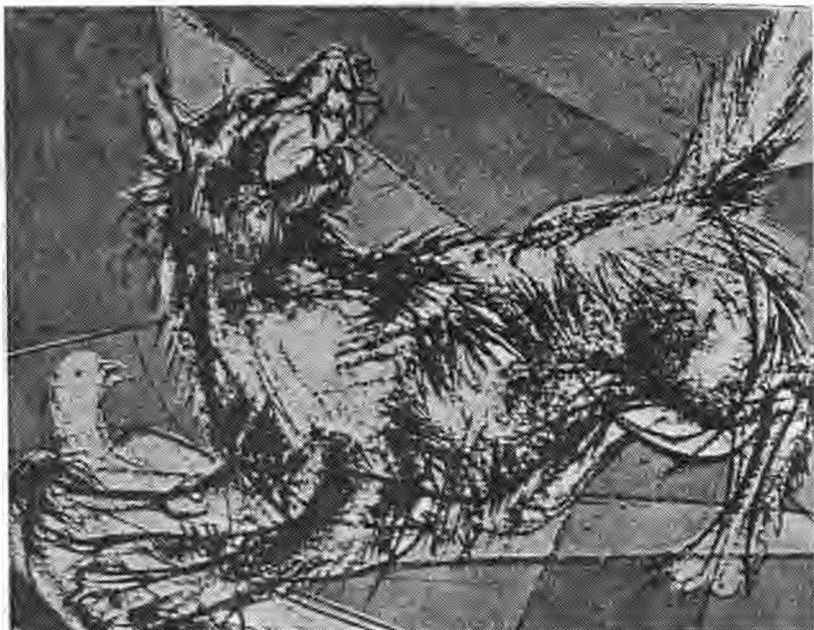
Εἰσαγωγή στὴ χαρακτηριστικὴ

Β'

Η ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στὴν Ἑλλάδα ἡ χαρακτηριστικὴ ἔχει σχετικὰ μικρὴ ἱστορία. Κι αὐτὸ εἶναι φυσικόν, ἂν ληφθεῖ ὑπὸψη τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐμφάνισή καὶ ἡ ἐξέλιξή - της στὴν ἐπὶ τοιαύτη Εὐρώπῃ συμπέ- πτει σχεδὸν μὲ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας. Ἐντύπωση πάντως κάνει τὸ γεγονός ὅτι σύγχρονα σχε- δὸν μὲ τὴ δημιουργία τοῦ νέου κρά- του ἰδρύονται στὴν Ἀθήνα δύο λι-θογραφεῖα· ἓνα ἰδιωτικόν, μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ ζωγράφου Γεώργι- ου Μαργαρίτη (1836), καὶ ἓνα κρα- τικόν (1842). Ἀκόμη, ὁ Ἀγαθάγγελος Τριανταφυλλοῦ ἀρχίζει νὰ διδά- σκει στὸ Σχολεῖον τῶν Τεχνῶν πρω- τα ξυλογραφία (1843) καὶ ἀργότε- ρα χαλκογραφία (1869). Ἀλλὰ ὅλοι κληρο τὸ 19ο καὶ μέχρις τῆς ἀρχῆς τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἡ χαρακτηριστικὴ δὲν κατορθώνει νὰ ἀποδεσμευτεῖ ἀπὸ τοὺς περιορισμούς τῆς ἐνταξιομένης τέ- χνης στὸ χώρο τῆς ἐρημεύουσας καὶ τοῦ περιοριζομένου. «Τὸ Φῶς», «Οἱ Και- ροί», «Ὁ Ρωμιοζῆς», «Ἡ Διάπλασις τῶν παιδίων», «Ἡ Εἰκονογραφημένη Ἑστία», «Ἡ Ἀκρόπολις» εἶναι με- ρικὰ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα. Στὸ μεταξὺ ὁ Νικόλαος Φέρμπος δι- δάσκει συστηματικὰ ξυλογραφία στὸ τμήμα Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Πο-λυτεχνείου ἀπὸ τὸ 1892 ὡς τὸ 1905 καὶ ἀπὸ τὸ 1906 ὡς τὸ 1915.

Τὸ ἀπορασιατικὸ βῆμα πρὸς ἡν ἀνεξαρτοποίηση τῆς χαρακτηριστικῆς μὲ στόχους καθαρὰ καλλιτεχνικοὺς γί- νεται μέσα στὴ δεύτερη δεκαετία τοῦ αἰῶνα-μῆς ἀπὸ τὸ Δημήτριο Γα- λάνη καὶ τὸν Κερκυραῖο Μάρκο Ζα-βιτσιάνο. Ὁ πρῶτος, ὕστερα ἀπὸ μιά πλούσια θητεία πρὸς ἑλληνικὰ καὶ ξένα περιοδικὰ, δίνει καινούργιες

ΤΟΥ ΑΛΚΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ

Ἐπιμελητὴ
τῆς ἱστορίας τῆς Τέχνης
στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Θεσ/νίκης

λύσεις στὴν τεχνικὴ τῆς χαλκογρα- φίας καὶ τῆς ξυλογραφίας, ὑποτάσ- σοντας ταυτόχρονα στὴν ἰσχυρὴ μορ- φολογικὴ-του θέλησιν στοιχεῖα ἀ- πὸ ἄλλες ἐποχῆς. Στὸ Παρίσι, ὅπου περὶ ὅλα σχεδὸν τὰ παραγωγικά- του χρόνια, γνωρίζει τὴ διεθνή κα- θιέρωση, τόσο μὲ τὴ δημιουργία αὐ- τήναιων χαρακτηριστῶν ὅσο καὶ μὲ τὴν εἰκονογράφηση ἑνὸς ἐντυπωσιακὰ μεγάλου ἀριθμοῦ βιβλίων. Ὁ δεύ- τερος, ἂν καὶ πεθαίνει νέος, κατορ- θώνει νὰ ἀρήσει μιὰ σειρά χαλκο- γραφίης μὲ σπάνια ἐκφραστικὴ πυ- κνότητα. Στὴν κλασικότερη αἰσθη-

ση τῆς φόρμας τοῦ Γαλάνη ἀντιπα- ραθέτει συνθέσεις, ποὺ μὲ τῆς πα- ραμορφώσεις καὶ τῆς δραματικῆς συγκρούσεως τοῦ μαύρου καὶ τοῦ ἁ- σπρου, μεταφέρουν στὴν Ἑλλάδα τὰ πρῶτα μηνύματα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐξπρεσιονισμοῦ. Ἄν δὲν τὸν προέλα- θαινε ὁ θάνατος, ὁ Ζαβιτσιάνος, ποὺ δὲν ἦταν μόνον χαράκις, ἀλλὰ καὶ ζωγράφος, θὰ μπορούσε ἀσφαλῶς νὰ εἶχε παίξει ἀπορασιατικὸ ρόλο στὴ γονιμοποίηση ὅλων τῶν ἐξπρε- σιονιστικῶν τάσεων τῆς ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ αἰ- ὶωνα-μῆς.

Σὲ ἀξιόλογα ἀποτελέσματα φτά- νει μὲ τῆς χαλκογραφίης του ὁ κερ- κυραῖος ἐπίσης Λυκούργος Κογεβί- νης. Κύρια θέματά του εἶναι τὰ ἀν- χύρια καὶ μεσαιωνικὰ μνημεῖα, τὰ μω- νιστήρια τοῦ Ἀγ. Ὁρους καὶ τὰ καράβια τοῦ Ἀγώνα, ποὺ ἔχουν ἐκ- δοθεῖ πρὸς ἀντίστοιχα εἰδικὰ λευκάμα- τα. Ἡ χαρακτηριστικὴ-του διακρίνεται

γιά τη λεπτομερειακότητα της πραγμάτευσης και τη δυνατότητα σύλληψης της ιδιοτιμίας του ελληνικού τοπίου. Σύγχρονός του σχεδόν είναι ο Άγγελος Θεοδωρόπουλος που, όπως ο Γαλάνης, επιδίδεται αρχικά στην εικονογράφηση περιοδικών. Στα άφρογα από τεχνική άποψη χαρακτηριστικά του προσβάλλει συχνά μία τάση για συγκρατημένη σχηματοποίηση, συνδυασμένη με την προσπάθεια υπαγωγής των στοιχείων της παράστασης σε βασικά γεωμετρικά σχήματα. Άλλα και όταν επιδιώκει την άκριδη περιγραφή, φτάνει σε άριστα αποτελέσματα.

Ιδιαίτερα σημαντική στην ιστορία της ελληνικής χαρακτικής είναι η παρουσία του Γιάννη Κεφαλληνού. Από το 1932 και μετά, που διδάσκει στη Σχολή Καλών Τεχνών, μαθητεύουν κοντά του μερικοί από τους πιο αξιόλογους σύγχρονους χαρακτές, όπως ο Μόσχος, ο Τάσος, η Κατράκη και ο Γραμματόπουλος. Τα ίδια τα έργα του, είτε αυτόνομα είτε ενταγμένα στα πλαίσια της εικονογράφησης του βιβλίου, επιβεβαιώνεται με τη ρυθμική οργάνωση των επιμνημών, την οξύτητα του σχεδίου και τη μαετορία στην απόδοση της ύλης των υλικών. «Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο Γαλάνης, «η τέχνη του τέρεπει τὰ μάτια, αλλά σου δίνει την αίσθηση να στοχαστείς». Λίγο νεότερος είναι ο Εδθύμιος Παπαδημητρίου. Στο έργο του εύκολα μπορεί κανείς να διακρίνει δύο τάσεις: μία νατουραλιστική και μία αυτιστική με στοιχεία αφαιρεσης. Θεματικά τον απασχολεί το τοπίο και η νεκρή φύση. Άλλοι χαρακτές, που έχουν αρχίσει να ξεχωρίζουν πριν από το 1930 με την ιδιαίτερη προσήλυσή τους στην ξυλογραφία, είναι ο Γεώργιος Οίκοινομίδης, ή Μπέλλα Ραρτοπούλου κι ο Κώστας Παλαωτάκης.

Το 1932, χρονιά που ξαναρχίζει ή συστηματική διδασκαλία της χαρακτικής στη Σχολή Καλών Τεχνών, κάνει τις πρώτες του προσπάθειες στην Κέρκυρα ο Νικόλαος Βεντούρης, ο μοναδικός ίσως καλλιτέχνης που έχει επιμελήσει με επιμονή και συνέπεια για μετό περσίπου αιώνα αποκλειστικά τη χαρακτική. Στην πραγμάτευση των θεμάτων

του, που είναι στενά δεμένα με το χαρακτήρα του κερκυραϊκού χώρου, δανείζεται στοιχεία από το ρεαλισμό, τον εξπρεσιονισμό και την αφαιρεση, χωρίς όμως ποτέ να απωλοτριώνει το προσωπο του μορφολογικού ιδιώμα. Με τις κατακτήσεις εξάλλον των πρωτοποριακών ρευμάτων της πρώτης εικοσαετίας του αιώνα μετ συνδέει τις ανάξητή-

σεις του και ο Δημήτρης Γιαννουκάκης.

Την ίδια περίοδο έντονα αισθητή θα γίνει η ταυτόχρονη σχεδόν παρουσία των μαθητών του Κεφαλληνού. Πρώτος ο Γεώργιος Μόσχος θα εντυπωσιάσει με την καθαρότητα της γραμμής και τη λειτουργία του φωτός τις ξυλογραφίες του. Ο Τάσος με τη σχηματοποίηση, τη μεταπλάση, την ιερατική αινιγμά, την αρχαϊκή λιτότητα, την εσωτερικότητα και μνημειακότητα των μορφών του θα φτάσει σε μία έντελως νέα διατύπωση ορισμένων στοιχείων της βυζαντινής και λαϊκής τέχνης βασισμένος πάντα στη στέρεα γνώση των περιορισμών και των δυνατοτήτων του ξύλου. Η Βάσω Κατράκη, αναζητώντας μόνιμα καινούργιους τρόπους έκφρασης, παραλληλικά με το ξύλο θα χρησιμοποιήσει και την πέτρα. Τα πρόσωπά της, στην προσπάθειά τους να απωλλογούν από πάθη που ξεπερνούν τον έλεγχό τους, παρωμορφώνονται και όχι σπάνια ακρωτηριάζονται. Ο στας Γραμματόπουλος, τέλος, θα επιχειρήσει μία σύνθεση ρεαλιστικών, ιδεαλιστικών και αφηρημένων τύπων και θα συμβάλει ιδιαίτερα στην ανάπτυξη της χρωματιστής ξυλογραφίας.

Στη σύντομη αυτή επισκόπηση έγινε λόγος για τις βασικές μόνο εχνικές της χαρακτικής και για μερικούς από τους πιο σημαντικούς εκπαιδευτικούς της στην Ελλάδα. Αναφέρθηκαν κυρίως καλλιτέχνες που χρησιμοποίησαν τη χαρακτική είτε σαν αποκλειστικό είτε, τουλάχιστο, σαν το κυριότερο μέσο έκφρασης.

Βιβλιογραφία

Στους αναγνώστες που έχουν ευρύτερο ενδιαφέρον για τη χαρακτική κρίθηκε σκόπη να δοθεί μία βασική βιβλιογραφία γενικά γύρω από το θέμα, και στη συνέχεια μία σχετικά πλήρης βιβλιογραφία για την ελληνική χαρακτική.

Υπάρχουν όποιοι πολλοί ακόμη πού, άλλοτε δίνοντας τις την προτεραιότητα κι άλλοτε όχι, την καλλιέργησαν και συνεχίζουν να την καλλιεργούν παρ'όλην με τη ζωγραφική ή την πλαστική, συχνά με λαμπρά αποτελέσματα. Μερικά από τα σπουδαιότερα ονόματα που δεν θα πρέπει να λείπουν από έναν απλό έστω κατάλογο είναι: Ζωή 'Αλαφούζου, Σοφία 'Αξιώτης, Δημήτρης 'Αρμακόλας, Γιώργος Βασιλάκης, Σπύρος Βασιλείου, Γιώργος Βελισσαρίδης, Γιάννης Γάτης, Δημήτρης Γέρος, Δημήτρης Γιαννουκάκης, Δανάη Γουναρίδης, Χρήστος Λαγκής, Νίκος Λαμινάκης, 'Αχιλλέας Λούγκας, Νίκος 'Εγγονόπουλος, 'Εμμανουήλ Ζέππος, Γιώργος 'Ιωάννου, Κυριάκος Καμπαδάκης, Νίκη Καναγκίνη, Τάκης Κατσιλιάδης, 'Α-

για Κομμανού, 'Αλέξανδρος Κορογιαννάκης, Ράλλης Κοψίδης, Κώστας Μαλάμος, Γιώργος Μανουσάκης, Γιάννης Μόραλης, Παύλος Μοσχίδης, Κούλα Μτεκιάρη, Γιάννης Μπουτέας, Δημήτρης Μυταράς, Νίκος Νικολάου, Κώστας Ξενάκης, 'Ελένη Οικονομίδου, Γιάννης Παπαδάκης, Λιάνα Παπαϊωάννου, Μιμή Πετροπούλου - Δημητριάδη, Μανώλης Πηλαδάρης, Πολύκαλι Ρέγκος, Ρομπίνα Σαρελάκου, Βαλίας Σεμερτζίδης, 'Αναστασία Σεμέτη - Νεδέλκου, Γιώργος Σικελιώτης, Βασίλης Σπεράντσας, 'Αγγελος Στανουλάκης, Παναγιώτης Τσιτσης, Κώστας Τσάρας, Γιάννης Τσαρούχης, 'Αλέκος Φασιανός, Βασίλης Χάρος, Νίκος Χατζηκυριακός - Γάικας, Χαρίκλεια Χατζησιδά - Φωτίου κ.ά.

Α. Για τη χαρακτική πλήρη βιβλιογραφία ως το 1960 βλ. C.A. Petrucci, Engravings and other print media Encyclopedia of World Art, τ. IV, στ. 748ε. Σ' αυτή βιβλιογραφία να προστεθούν μερικές ακόμη αξιόλογες μελέτες, όπως Κ.Α. Knapp, Durer. Das graphische Werk, Βιέννη - Μόσχο 1964. H. Th. Musper, Des Holzschnitt-

in funt iahrhundertern. Στουπγκάρδη 1964. J. Adhemar, La gravure originale au XXe siècle, Παρίσι 1967. S. Jones, Lithography for artists, Όεφορδη 1967. W. Ivins, Prints and books, Νέα Υόρκη 1969. Τού Ιδίου, Prints and visual communication Νέα Υόρκη 1969. A. Shestack, The complete engravings of Martin Schongauer, Νέα Υόρκη 1969. W. Tinim, Edvard Munsh Graphik, Βερολίνο 1969. H. Zerner, Die Schule von Fontainebleau. Das graphische Werk, Βιέννη — Μόναχο 1969. R. Passeron, La gravure française au XXe siècle, Φρόϊμπουργκ 1970. W. Chambeplain, Manual of etching and engraving, Λονδίνο 1972. J. Lavalleye, Lucas van Leyden Pieter Bruegel d.a. Das gesamte graphische Werk, Βιέννη — Μόναχο χωρίς χρονολογία έκδοσης D. Ross C. Romano, The complete printmaking, Νέα Υόρκη 1972. Στα ελληνικά κάποιο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἄρθρα: Δ. Γαλάνη, Η τέχνη τῆς εὐλογγραφίας Νέα Ἑστία τεύχ. 192 (Χριστούγεννα 1934) σ. 10-13 Ζ. Παπαντωνίου Ἡ χαρακτική, Νέα Ἑστία, (Χριστούγεννα 1939), σ. 53-62. Γ. Μάσχου. Οἱ τρόποι χαρακτικῆς καὶ ἡ ιστορία τους, Ζυγός 13 (1956), σ. 18-19 καὶ Ζυγός 14 (1956), σ. 19-20

Β. Ἡ ἑλληνικὴ χαρακτικὴ στὸ σύνολό της δὲν ἔχει γίνει ἀκόμη ἀντικείμενο συστηματικῆς μελέτης. Ἀπὸ τὴν περιορισμένη βιβλιογραφία μπορεῖ κανεὶς νὰ σημειώσει: Κ. Βάρνολη, Ὁ εὐλογγράφος Ι. Κεφαλληνός, Φιλολογ. Ἑστία 1924) 25 σ. 14-20 Α. Προκοπίου, Γαλάνης, Ἀθῆναι 1947 Φ. Γιοφύλλη, Ἡ ἑλληνικὴ εὐλογγραφία (1821-1950) Ἀθῆναι 1951 (ἀνέκτυπο ἀπὸ τὴ «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά» τοῦ 1951) Δ. Εὐαγγελίδη, Ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ χαρακτικὴ Νέα Ἑστία, τ. 58 (1955) σ. 984 - 85. Μ. Καλλιγὸ, Μάρκος Ζοθιοιάνος, 1884-1923, Ζυγός Ι (1955) σ. 4. Γ. Πατρέο, Ὁ Γαλάνης, Ἀθῆνα 1955, Α' Τόσσου Ἡ χαρακτικὴ καὶ τὸ βιβλίο, Ζυγός 22-23 (1957) σ. 9-10. Ε. Φερεντίνου, Γιάννης Κεφαλληνός Ὁ καλλιτέχνης — ὁ δάσκαλος Ζυγός 17 (1957), σ. 4 - 5 Τῆς ἰδίας, Βάσω Κατράκη, Ζυγός 30 (1958), σ. 4-6 Μ. Ἀθέρωφ, Λυκούργος Κογεβίνος, Πενήντα χρόνια ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνι-

σὴ τοῦ Ζυγός 49 (1959), σ. 28-32. Σ. Βασιλείου «Ἑλληνες ἐχάρησαν» Ζυγός 42 (1959), σ. 5-6 Φ. Γιοφύλλη Ὁ χαρακτὴς Γιάννης Κεφαλληνός, Ἀθῆνα 1959 (ἀνέκτυπο ἀπὸ τὴ «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά» τοῦ 1969), Κ. Πάγκαλου, Ἐνας ἑλληνας χαράκτης: ὁ Τάσος Ζυγός 53 (1960), σ. 5-21 Η. Πετρόπουλου Σκέψεις γιὰ τὴν χαρακτικὴ. Μὲ ἀφορμὴ τῆς χαλκογραφίας τοῦ Τάση, Ζυγός 51-52 (1960) σ. 28-32 Α. Τάσου Π. Κατσουλίδης, Ἐνας νέος χαρακτὴς, Ζυγός 54 (1960) σ. 45 Χ. Λεφάκη, Ὑλικά καὶ τεχνικὰ στὴ ζωγραφικὴ Ἡ τέχνη στὴ Θεσσαλονικὴ τεύχ. 2 (1961), σ. 98-109 Ε. Βασιλό-Β. Καλλιπολίτη - Ι. Δεπούνη, Νίκος Βεντούρας — Ὁ καλλιτέχνης — Ὁ ἄνθρωπος, Ζυγός 63 (1961) σ. 6-20 Α. Τάσου Ἀγγελος Θεοδωρόπουλος, Ζυγός 68-69 (1961) σ. 5-18 Φ. Γιοφύλλη, ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς τέχνης τ. Α-Β Ἀθῆνα 1962-63 PASSIM, Γ. Πετρί, Βάσω Κατράκη Ζυγός 81 (1962) σ. 6-25 Δ. Εὐαγγελίδη Ἡ ἑλληνικὴ Τέχνη Ἀθῆναι 1969, σ. 191 ε. Φ. Φραντζεσκάκη, Α. Τάσος Τὸ ἔργο καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ, Ζυγός 15-17 (1975) σ. 54-67 Χ. Χρήστου Ὁ ζωγραφικὸς χαρακτήρας τῆς χαρακτικῆς τοῦ Π. Τάση Ζυγός 12 (1975) σ. 30-35. Σ. Λυδερική Ἡ ἑλληνικὴ χαρακτικὴ 18ος-20ος αἰώνας, στὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς ζωγραφικῆς, Ἀθῆνα 1976, σ. 423 ε. Β. Σηληϊοδὴ Ὁ κοινωνικὸς ρόλος τῆς χαρακτικῆς, Τετράδιο 1976 Α. Νεδέλκευ — Σερεμέτη, Χαρακτικὴ ἐπάνω σὲ τοίχο, Ζυγός 26-28 (1977), σ. 149 - 155 Β. Σηληϊοδὴ Ἑλληνικὴ χαρακτικὴ, Ἀθῆνα 1977 (Γκαλερί «Νέες Μορφές») Ε. Γεωργιάδου — Κουντουρά, Εἰσαγωγή στὴν ἑλληνικὴν χαρακτικὴν (κατάλογος χαρακτικῶν Δημοτικῆς Πινακοθήκης Θεσσαλονικῆς) Θεσσαλονικὴ 1979 Δ. Δασκαλοπούλου Ἡ χαρακτικὴ τῆς Ἀρις Κοριανοῦ, Ζυγός 33 (1979) σ. 52-57 Α. Σχινά, Ποίηση καὶ χαρακτικὴ στὸ λεύκωμα μὲ τις λιθογραφίες τοῦ Τάκη Κατσουλίδη, Ζυγός 38 (1979) σ. 36-38. Ἡ χαρακτικὴ στὴν Ἑλλάδα σήμερον, Ἀθῆνα 1980 («Ἐκδοσις Καλλιτεχνικοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Ὠρα») Ν. Γρηγοριάκη, Δέκα οκτὼ Ἑλληνες χαράκτες, Ἀθῆνα Γκαλερί Ὑάκινθος, 1980.

Τὸ Σάββατο 25 Σεπτεμβρίου 1982 καὶ ὥρα 7 μ.μ. ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου Δημοτικοῦ κτιρίου τῆς Ἑστίας Μουσῶν, ποὺ κτίστηκε στὴ θέση τῶν παλιῶν δημοτικῶν λουτρῶν.

Στὸ κτίριο θὰ στεγαστοῦν τὸ Ὀδεῖο Ναούσης, ἡ Φιλαρμονικὴ Ναούσης, καὶ οἱ σχολές τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ναούσης δηλαδὴ τῆς μουσικῆς, τῆς ρυθμικῆς γυμναστικῆς, καὶ μπαλέτου, καὶ Παιδικὴ Χορωδία, ἐνῶ στὸ ἰσόγειο ὁροφὸ δημιουργήθηκε, μιὰ ὡραία αἴθουσα γιὰ μουσικὴ δωματίου, μὲ 150 ἀμφιθέατρικες θέσεις. Ἡ τελετὴ

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑ ΜΟΥΣΩΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΘΩΜΑ ΑΛΔΑΚΟΥ

τῶν ἐγκαίνιων ἄρχισε μὲ ἀγιασμό στὴν συνέχεια ὁμίλησε ὁ δήμαρχος κ. Δημήτρης Βλάχος γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεία τοῦ ἔργου καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δούλεψαν γιὰ τὴν πραγματοποίησή του (Τὴν κ. Θ. Κεφαλᾶ τὸν κ. Α. Οἰκονόμου, τὸν κ. Σ. Γιαννόπουλο, μαζί μὲ τοὺς ἄλλους τεχνίτες τοῦ Δήμου) τοὺς ὁποίους καὶ εὐχαρί-

στησε γιὰ τὴν συμβολή τους.

Στὴν συνέχεια οἱ παρευρεθέντες ἐπισκέφθηκαν τοὺς χώρους τοῦ κτιρίου, καὶ προσφέρθηκαν ἀναψυκτικὰ.

Στὸ τέλος ἔγινε καὶ ἡ πρώτη συναυλία στὴ νέα αἴθουσα ποὺ τὴν ἐγκαίνιασε τὸ «ΤΡΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ» μὲ τὴ Λόλα Τόσιου πιάνο τὸν Κώστα Πατσαλίδη βιολι καὶ τὸν Ρένο Μπαλτᾶ βιολεντσέλλο.

Τὸ Τρίο Θεσσαλονικῆς στὸ πρόγραμματοῦ παρουσίασε μουσικὴ δωματίου τῶν μουσικοσυνθετῶν Χαῦδν, Μπράμς, Ντβόρακ καὶ ἄλλων.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΥΓ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ς του τέννις
τα ολόλευκα
ρίτσια Θέ μου
λευκα κορίτσια
ται στα τεραίν
λλοντος κόσμου
ει....

ταχειρισμένες συναντήσεις
ερινό παλτό
ούα του χειμώνα.

Εθνική Οδός
όρυφα καράβια
ατική πρασινάδα

μυαλό σου
διόφωνο εκτοξεύει
προνομιούχων οικοπέδων.

ίχιους ανάβει χορούς
νή σου
χτα φωνάζει ιντερμέδια
ώνουν στις ακακίες
ουτοί σου

αναρριχητικό
γλάστρα αναπνέω
σιτα διαρκώς...

5

Ομίχλη στα 100
Ομίχλη στα 50
Στα 10 απλώς υποψία
Στα 5 βάζεις επίδεσμο
Στο 0 βάζεις το χέρι στη μπρίζα

6

Για μια πορεία
με οδσφράγματα

Για μια πορεία
με φρυκτωρίες και σηματορ

Εγώ θα φορέσω μόνο
ένα λευκό πουκαμισάκι

7

Στην επαφή των γυμνών καλω
το κορμί σου εκπέμπει
χίλια VOLT
Μια γεννήτρια στο μυαλό σου
τροφοδοτεί με ιόντα το κενό
Κι εγώ τυλιγμένη με το κρύο
σημάδια σημαίες σου κεντώ.

8

Αφιέρωση εξαιρετική
η εκχειρία της σιωπής
που ζωγράφισες πάνω
σε λάμπες θυέλλης.

Εμείς σε υπόγειες διαβάσεις
τυφλών
κι εσύ διαφημίζεις
διευρυντικά συνειδήσεων.

‘Ο ρόλος τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων στὴν ἀνάγνωση καὶ κατανόηση τοῦ κειμένου

Ἡ καθιέρωση ἀπὸ τὴν Πολιτεία τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος ἔχει δημιουργήσει τὸν τελευταῖο καιρὸ μεγάλο θόρυβο. Πέρα ἀπὸ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ μας, που ἀποδέχτηκε με ἀνακούφιση τὸ μέτρο αὐτό, ὑπάρχει μιὰ σημαντικὴ μερίδα πολιτῶν (διανοοιμένων ἢ ὀχι) τοῦ αντιδράει καὶ με ἐπιστολές ἢ ἀνέγραψε ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ ἐκφράζει τὶς ἀπορίες ἢ τὴν ἀνερῆ τῆς ἀναγκαστικῆς γιὰ το... μέλλον τῆς γλώσσας μας. Ἡ Νίδουσα ἀπὸ τὸ τεῖχος αὐτὸ ἀρχίζει τὴ δημοσίευση ἐνὸς σὺλλογικοῦ ἀνθροῦ ἐπιστημόνων τοῦ Α.Π.Θ. που ἀφορᾷ τὸ ἐπὶμαχο θέμα. Πιστεύουμε ὅτι ἡ νηφάλια καὶ ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένη ἀπόδειξη τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος θὰ βάλει ἐν πρῶγιστα στὴ θέσιν τοὺς καὶ θὰ διαλύσει τὴν πλάνη ἢ τὴν προκατάληψη που ἐπιζωρεῖ στὸ μυαλό τῶν ἀνησυχούντων γλωσσασκευτῶν...

X.M.

Εἰσαγωγή

Οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα, που διαπορευοῦν τὴ γραπτὴν γλῶσσα ἀπὸ πολλὰς ἄλλες, δὲν ἦταν ἀρχικὰ λειτουργικὰ τῆς στοιχείας ἐπινοήθηκαν καὶ χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τοὺς Μεξανδρινούς γραμματικούς στὶς φιλολογικὰς ἐκδόσεις τῶν διαλεκτικῶν ποιητῶν τῶν προκλασικῶν χρόνων. Τὰ χειρόγραφα ἀρχίζουν νὰ ἔχουν τόνους καὶ πνεύματα τὸν 7ο μ.Χ. αἰ., καὶ ἡ χρῆσις-τοὺς γενικεύεται τὸν 8ο μ.Χ. αἰ. με τὴν ἐπικράτηση τῆς μικρογράμματος γραφῆς. Οἱ ἐιδικοί μάλιστα κανόνες γιὰ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα εἶναι μεταγενέστεροι. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα παρέμειναν μὲν σήμερον ὡς ἀναπόσπαστα στοιχεία τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Οὐ σκεπτικισμὸς γύρω ἀπὸ τὴν σκε-

πτικότητα τῆς ὑπαρξῆς τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων, μᾶζι με τὴν ἀναγνώριση τῆς δυσκολίας που παρουσιάζει ἡ μάθησις-τοὺς στὴ σχολικὴ πράξις ἔκαναν ἀρκετοὺς μελετητὰς τῆς γλώσσας-μας νὰ διατυπώσουν ἀπὸ πολὺ νωρὶς τὴν ἀπόψη ὅτι ὁ περιορισμὸς-τοὺς ἢ ἡ κατάργησις-τοὺς θὰ ἔλανε μερικὰ ἀπὸ τὰ γλωσσικὰ καὶ εκπαιδευτικὰ-μας προβλήματα. Μεταξὺ αὐτῶν τῶν μελε-

**Μ. Μανίου - Βακάλη
Δ. Μαρκοῦλη
Λ. Χαριτίδης**

τητῶν ξεχωρίζει ὁ Μ. Τριανταφυλίδης (1913, 1965), ὁ ὁποῖος υποστήριξε με θέσιν τὴν τονικὴ μεταρρύθμιση. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἐπιχειρήματα που διατύπωσε ὁ Τριανταφυλίδης γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἐξῆς:

α. Οἱ ἀρχαῖοι δὲ χρησιμοποιοῦσαν τοὺς δικούς-μας τόνους καὶ πνεύματα.

β. Τὸ ζήτημα τοῦ τονισμοῦ (πνεύματα-τόνοι) εἶναι τὸ μεγαλύτερο διάνημα τῆς ορθογραφίας-μας, ὁ μεγαλύτερος ἐπὶμαχο τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου.

γ. Οἱ κανόνες γιὰ τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους εἶναι οἱ πιο δυσκολομάθητοι.

δ. Εἶναι δύσκολο νὰ χρησιμοποιήσουμε με κάποια λογικὴ τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους στὸς νεότερους τύπους τῆς γλώσσας-μας.

ε. Οἱ λέξεις που σχεδὸν κανένας δὲν μπορεῖ νὰ θυμηθεῖ τί τόνος ἢ τί πνεῦμα παίρνουν εἶναι πολλές.

στ. Ἡ ἐλληνικὴ τυπογραφία θὰ ἔχει μεγάλη ἀφέλεια ἀπὸ τὴν κατάργηση τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων, που δὲν εἶναι σικτό νὰ υποτιμηθεῖ (ὅπ. παρσι., σ. 10—21).

Με τὴν εκπαιδευτικὴ μεταρρύθμι-

ση τοῦ 1976 καθιερώθηκε ἡ δημοτικὴ καὶ ἀπλοποιήθηκε ἡ ορθογραφία τῆς γλώσσας-μας. Ἡ κατάργηση ὅμως τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων δὲν υλοποιήθηκε. Ὡστόσο, ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Α.Π.Θ., ἀκολουθώντας τὸ παρὰδειγμα τοῦ Ἰνστιτούτου Νεοελληνικῶν Σπουδῶν (Ἰδρυμα Μ. Τριανταφυλίδης), ἐκάρωσε τὸ μονοτονικὸ σύστημα σὲ ὅλα-τῆς τὰ ἔγγραφα. Ἡ χρῆσις τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος ἀπὸ μερίδα τῶν ἐφημερίσων καὶ περιοδικῶν τύπων εἶναι βέβαια παλαιότερη, ἀλλὰ προκεῖται τὶς πιο πολλές φορές γιὰ μονοτονικὴ γραμμὴ που δὲ διέπεται ἀπὸ συγκεκριμένους κανόνες.

Ἡ ἐργασία αὕτη ἔχει διερευνητικὸ χαρακτήρα ἀποσκοπεῖ νὰ μελετήσῃ ἂν τὸ εἶδος τοῦ τονικοῦ συστήματος ἐπηρεάζει ἢ ὀχι τὴν ἀνάγνωση καὶ τὴν κατανόηση ἐνὸς κειμένου. Τὰ ἐνὶ συντήματι που ἐξετάσθηκαν εἶναι:

α. Τὸ καθιερωμένον πολυτονικὸν σύστημα γιὰ τὴν με τοὺς τόνους (ὀξεία, περισπωμένη) καὶ τὰ πνεύματα (φιλή, δασεία).

β. Τὸ μονοτονικὸν σύστημα, ὁποῦς τὸ ἔχει καθιερώσει τὸ Ἰνστιτούτον Νεοελληνικῶν Σπουδῶν.

γ. Τὸ ἀτονικὸν σύστημα, χωρὶς τόνους ἢ διακριτικὰ σημεῖα τονισμοῦ ἢ πνεύματα.

Ἡ μελέτη τοῦ παρὰπάνω προβλήματος ἐγίνε με δύο πειράματα, στα οποία πήραν μέρος παιδιὰ ἡλικίας 6 ὡς 9 ἐτῶν.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΡΕΤΝΩΝ

Οἱ ἐρευνες που μελέτησαν τὴν ἐπίδραση τῶν τόνων ἢ τῶν διακριτικῶν σημείων στὴν ἀπόκτηση τῆς ἀναγνωστικῆς δεξιότητος, ἢ που ἀσχολήθηκαν με διδακτικὰς μεθόδους βασισμένες σὲ κείμενα με τόνους ἢ

χωρίς τόνους, δεν είναι δυνατό να έχουν πλήρη αντιστοιχία με την έρευνά-μας, εξαιτίας των διαφορών που υπάρχουν στο σύστημα τονισμού μεταξύ της ελληνικής γλώσσας και των άλλων γλωσσών στις οποίες αναφέρονται. Ωστόσο, από αυτές είναι δυνατό να προκύψουν ορισμένες χρήσιμες πληροφορίες.

Η πιο αναλυτική έρευνα που αναφέρεται στη σχετική διδασκαλία είναι του E. FRY, η οποία διήρξασε τρία χρόνια (1965—1967). Τρεις διδακτικές μέθοδοι ανάγνωσης εφαρμόστηκαν σε είκοσι τάξεις της πρώτης Δημοτικού τριών σχολείων ημιωστικών περιοχών. Αυτές οι τρεις μέθοδοι ήταν: α) το Αρχικό Αλφάβητο Διδασκαλίας (INITIAL TEACHING ALPHABET-I.T.A.), β) το

Σύστημα Διακριτικών Σημείων (DIACRITICAL MARKING SYSTEM-D.M.S.), και γ) το παραδοσιακό σύστημα Ορθογραφίας (TRADITIONAL ORTHOGRAPHY - T.O.).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το δεύτερο σύστημα διδασκαλίας της ανάγνωσης, γιατί έχει κάποια ομοιότητα με το δικό-μας σύστημα τονισμού, και γιατί κύριος σκοπός της εφαρμογής-του ήταν η εξέταση της πιθανής επίδρασής-του στην επιμέλεια αναγνωστική δεξιότητα της αποκοδικοποίησης των λέξεων. Ένα μικρό δείγμα του δεύτερου συστήματος είναι το εξής:

Don't go out there without mS! Here I come.

Οι δάσκαλοι που πήραν μέρος στην έρευνα κατανεμήθηκαν με τυχαίο τρόπο στις διάφορες τάξεις, και η διδασκαλία κράτησε 140 διδακτικές ημέρες. Στις τρεις συνθήκες χρησιμοποιήθηκαν τρία διαφορετικά αναγνωστικά, που είχαν όμως τον ίδιο βαθμό δυσκολίας. Η ετοιμότητα για ανάγνωση και το πλήθος ευρυνίας ελέγχθηκαν πριν από την έρευνα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, συ-

ναπτικά, ήταν εξής:

1. Στο τέλος του πρώτου χρόνου διδασκαλίας δεν παρατηρήθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μεταξύ των τριών μεθόδων ως προς το βαθμό της αναγνωστικής δεξιότητας.

2. Καμία από τις τρεις μεθόδους δε φάνηκε να είναι καλύτερη για τα αγόρια ή τα κορίτσια της πρώτης τάξης.

3. Οι διακυμάνσεις της μέσης επίδοσης των παιδιών ήταν μεγαλύτερες μεταξύ των διαφόρων τάξεων σχολείων παρά μεταξύ των τριών μεθόδων.

4. Δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στην ικανότητα των μαθητών να προφέρουν τις λέξεις.

Η έρευνα συνεχίστηκε για δύο ακόμη χρόνια, κατά τη διάρκεια των οποίων μεγάλα δείγματα μαθητών της δεύτερης και κατόπιν της τρίτης τάξης του Δημοτικού Σχολείου διδάχτηκαν την ανάγνωση με μια από τις τρεις διαφορετικές μεθόδους διδασκαλίας που προαναφέρθηκαν, προσαρμοσμένες, φυσικά, στο νοητικό επίπεδο της ηλικίας-τους. Η στατιστική ανάλυση έδειξε και πάλι ότι καμία από τις τρεις μεθόδους δεν ήταν στατιστικώς σημαντικά καλύτερη από τις άλλες για τα αγόρια και τα κορίτσια ή για τα υποκείμενα με υψηλό ή χαμηλό δείκτη νοημοσύνης. Η διδακτική ικανότητα του δασκάλου υπήρξε σημαντικός θετικός πειράγοντας, ιδιαίτερα στην πρώτη τάξη. Ενδιαφέρον, τέλος παρουσιάζει η έλλειψη θετικής συσχέτισης μεταξύ της αναγνωστικής δεξιότητας και της ηλικίας (ή τάξης) των μαθητών.

Η έρευνα αντίθετα, των H. JONHSON, R. JONES, C. COLE και M. WALTERS (1972) κατέληξε σε αποτελέσματα που ευνοούν τη χρήση του Συστήματος Διακριτικών Σημείων. Το σύστημα τονισμού που χρησιμοποίησαν οι παραπάνω ερευνητές ήταν διαφορετικό από εκείνο FRY (1967, 1967), ο σκοπός όμως ήταν ο ίδιος, η μελέτη δηλαδή του

κατά πόσο η ύπαρξη σημείων του διευκολύνει την ικανότητα ανάγνωσης στα πρώτα στάδια μάθησής-της. Οι ερευνητές ερευνήσαν στα κείμενα «τόνους», «σημεία», δηλαδή, που έπρεπε να απεικονιστούν με τον τρόπο που απεικονίζει το συγκεκριμένο γράμμα της λέξης. Τα υποκείμενα που διδάχθηκαν αναίγνωση με το Σύστημα Διακριτικών Σημείων όχι μόνο παρουσίασαν καλύτερη επίδοση ανάγνωση από τα υποκείμενα έμαθαν να διαβάζουν με το συνηθισμένο σύστημα, αλλά ανέπτυξαν και την ικανότητα γραφής στο ίδιο συγκριτικά βαθμό.

Κατά τη M. SHAPIRO (1972) το Σύστημα Διακριτικών Σημείων στην απλοποιημένη-του μορφή μπορεί να αποτελέσει αξιολογική μεθοδική μέθοδο βελτίωσης της αναγνωστικής ικανότητας των παιδιών με δυσκολίες των οποίων εντάσσονται στις παρακάτω κατηγορίες.

α) Ανοριμότητα. Η έρευνα έχει δείξει ότι τα παιδιά που είναι μικρής ηλικίας μπορούν να μάθουν ανάγνωση, αν η μέθοδος διδασκαλίας προσαρμοστεί στο συναισθηματικό κόσμο της ηλικίας-τους. Σε τέτοια περίπτωση το παιδί χρειάζεται σταθερή επιδοκιμασία, η οποία ενισχύεται από οπτικά σημεία και σημεία τονισμού.

β. Μειωμένη ικανότητα αναγνωστικής διαφοροποίησης. Είναι το ένα παιδί που προσφέρει τις λέξεις στη συνομιλία να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην αναγνώση όταν πρόκειται να προφέρει μεμονωμένες ή λέξεις που περιλαμβάνουν μακρόχρονης ή δύσκολης διάρκειας. Με την ταπεινή ενίσχυση οπτικού σημειώματος στο τονισμό διευκολύνεται η αναγνωστική διαφοροποίηση.

Στην ισπανική γλώσσα το σύστημα τονισμού που προτάθηκε το Ίδρυμα M. Τριανταφυλλίδη. Ο έλεγχος της σχετικής

Συνέχεια στην σελίδα

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνδεκτικότητας ἐντόμων στὰ ἐντομοκτόνα καὶ ἐρευνητικὲς προσπάθειες γιά τὴν ἐπίλυσή του

Σημ. Νιούστας Ἡ Γεωπονικὴ καὶ Δασολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στὴ συνεδρία τῆς 1089/30.5.80 ὕστερα ἀπὸ πρόταση τῶν καθηγητῶν Α. Καλίδης, Μ.Ε. Τζανακάκη, καὶ Γ. Τροβίδης ἀπεφάσισε ὁμόφωνα νὰ ἀπονέμει τὸν τίτλο τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα στὸν ἐκ Κύπρου Ἑλληνα, κ. Γεώργιο Π. Γεωργίου, τακτικὸ καθηγητὴ τῆς Ἐντομολογίας στὴ Γεωπονικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλλιφόρνιας στὸ RIVERSIDE.

Ἡ τελετὴ τῆς ἀναγορεύσεως ἔγινε στὴς 8 Μαΐου 1981, στὴ Μεγάλῃ αἴθουσᾳ Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ περιοδικοῦ εὐχαριστεῖ ἰδιαιτέρως τὸν καθηγητὴ κ. Γ. Γεωργίου γιὰ τὴν ἔδωκεν ποὺ ἔδωσε νὰ δημοσιευθεῖ ἡ ἀνθυπομνήμη του ὁμιλία στὴν «Νιούστα» καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν καθηγητὴ κ. Μ. Τζανακάκη γιὰ τὸ ἐνδοκρινολογικὸν ποὺ ἔδειξε στὴ δημοσίευσή τῆς ὁμιλίας.

Κύριε Πρότανη, Κύριε Κοσμήτορα
Κύριοι Καθηγητὲς
Ἀγαπητοὶ Φοιτητὲς καὶ Φοιτήτριες
Κυρίες καὶ Κύριοι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μὲ εὐγνωμοσύνη καὶ συγκίνηση ἀποδέχομαι τὴν μεγάλῃ τιμὴ ποὺ μοῦ ἀπονέμετε. Στὸν ἀκαδημαϊκὸ κόσμο τοῦ ἐπιστήμονα ὑπάρχουν δύο βασικὲς ἐκανοποιήσεις: ἡ χαρὰ τῆς ἀνακάλυψης καὶ ἡ εὐχαρίστησις τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἔργου του ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του. Ὅπως ἔχετε ἀρχετὰ γενναϊοῦμαι νὰ μοῦ προσφέρτε αὐτὴν τὴν ἀναγνώριση καὶ ἡ χειρονομία σας μὲ ἀγγίζει βαθύτατα.

Ὁμιλία τοῦ καθηγητῆ Γεωργίου Π. Γεωργίου
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλλιφόρνιας κατὰ τὴν τελετὴ
τῆς ἀναγορεύσεως σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα τῆς
Γεωπενοδοσολογικῆς Σχολῆς τὴν 8.5.81

Θὰ ἦταν πολὺ ἐγωϊστικὸ ἐκ μέρους μου ἂν κατὰ τὴν στιγμή αὐτὴ ξεχνοῦσα ἐξείνους ποὺ κατὰ τὸν ἔνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο τόσο κατὰ τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικά μου χρόνια ὅσο καὶ μετέπειτα. Ἡ μνήμη μου ταξιδεύει τώρα στὸ ἀγνὸ, ἡλιοῦλουστο καὶ γεμάτο ἀνθρώπινη ζεστασιὰ περιβάλλον τῆς Κύπρου ποὺ διαμορφώνει τὴν προσωπικότητα τῶν παιδιῶν τῆς μὲ στόχο τὰ εὐγενικά ἐπιτεύγματα. Σπινὰ μέσα μου τὰ γεμάτα ἐνθάρρυνση λόγια τῶν γονιῶν μου ποὺ ἀπὸ καιρὸ εἶναι θαμμένοι στὸ χώμα ποὺ τώρα πατιέται ἀπὸ κατακτητὲς. Μοῦ θυμίζει δυσκόλους ποὺ ὑπομονετικὰ ἐνστάλαξαν στοὺς μαιητὲς τοὺς τὴν αὐτοπειθαρχία μὲ τὸ νὰ ἀπαγορεύουν κουραστικὴ ἀπομνημόνευση ὁμηρικῶν στίχων, χημικῶν τύπων ἢ πολιτιστικῶν ἐννοιῶν τῆς ἐξειδικευμένης βιολογίας. Ἀκόμη, ἡ σκέψη μου στρέφεται πρὸς μιὰ σύζυγο ποὺ πάντα μὲ στηρίζει καὶ ποὺ ἡ ὑπομονὴ τῆς δὲν γνωρίζει ὅρια.

Σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐθρογενετικούς παράγοντες, γονιούς, δυσκόλους, φίλους, σύζυγο, τὴν αἰθέρα Κύπρο καὶ τὴν γενναϊοῦμαι χώρα ποὺ μοῦ προσέφερε ὡς δεύτερη πατρίδα, ἐκφράζω ἄπειρο σεβασμὸν. Γιατὶ εἴμαστε ὅτι αὐτοὶ μᾶς ἔχουν κάνει: προϊόν τῆς κληρονομικότητος καὶ ἐκφραστὴ τοῦ περιβάλλοντός

μας.

Συνηθίζεται, σὲ περιπτώσεις ὅπως ἡ σημερινή, ὁ ἀποδέκτης τῆς διακρίσεως νὰ ἀναπτύσσει σὲ συντομία μερικὲς πτυχὲς τῆς ἐρευνητικῆς του ἐργασίας. Θὰ προσπαθῶ νὰ μὴν κάνω κατάχρησι τῆς ὑπομονῆς σας. Ἰδιαιτέρως μάλιστα ἀπὸ μιὰ λεπτομερειακὴ ἀναφορά τόσο ἐπίμοχθα ἔχει γίνει ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ κ. Τζανακάκη. Ἀντίθετα θὰ περιορισθῶ σ' ἓνα εἶδος ἀναδρομῆς, παρουσιάζοντας ὑποκειμενικὲς καὶ καὶ συμπληρώματα καὶ μόνο ἐλάχιστες ποσοτικὲς λεπτομέρειες. Τὰ δεδομένα ὑπάρχουν στὰ δημοσιεύματα. Ἐλπίζω πὺς μιὰ τέτοια θεώρησις τῶν θεμάτων, θὰ ἀποδειχθεῖ πρὸς ἐνδιαφέροντα.

ΕΝΤΟΜΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ἀκόμα καὶ πρὶν ὁ ἄνθρωπος ἀνακαλύψει πὺς μπορούσε νὰ συλλέγει τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν καὶ νὰ τὰ καλλιεργεῖ κατὰ βούλησιν, θὰ πρέπει ἀναμφίβολα νὰ εἶχε ἀντιληφθεῖ ὅτι μερικὰ παράξενα στὴν ὕψη ζώηρια — ἔντομα ποὺ σέρνονταν ἢ πετοῦσαν ἢ πετοῦσαν — καταβροχθίζαν τοὺς ἐλκεκτοὺς του σπόρους στὰ χωράφια καὶ κατέστρεφαν τὰ εὐγενεστὰ ροῦτα ποὺ τοὺ ἄρεσε νὰ μαζεύει στὰ διόση. Θὰ πρέπει ἀναμφίβολα νὰ τοῦ προξενούσαν ἐνόχληση μερικὰ ἐκ τούτων

τὰ ἔντομα ὅταν σέφνονταν ἀπὸ σῶμα των, ὅταν τὸν ξυπνοῦσαν τὴ νύχτα μὲ τὸν ἐξοργιστικὸν τους βόμβον, ὅταν προσγειώνονταν πάλιν τοῦ οὐ ἀναζητήσιμῃ τοῦ αἵματός του καὶ ὅταν ἴσως τοῦ μετέδιδαν κάποια ἐξουθενωτικὴ ἀσθένεια ὅπως τὴν ἐλονοσία, τὴν ριλαρίωση, τὸν κίτρινο πυρετὸ καὶ ἄλλες. Σὲ γενεαλογικὴ κλίμακα, τὰ ἔντομα ἐμφανίστηκαν ἐκατομμύρια χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ εἶχαν σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια ἀναπτύξει τέτοιους μηχανισμοὺς προστασίας πρὸς ἀποτελέσαν ἐπιβίωσιν γιὰ τὸν ἄνθρωπον σὲ κάθε βῆμα τῆς πορείας του μέσα στὸ χρόνο.

Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔντομα ἀνταγωνίζονται μεταξύ τους γιὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς φύσεως γιὰ ἐκατομμύρια χρόνια καὶ τὰ ἀποτελέσματα σ' αὐτὸν τὸν ἀνταγωνισμὸ εἶναι μὲ μεγάλη διαφορὰ ὑπὲρ τῶν ἐντόμων. Ἡ πικρότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐντόμων διακημινοῦνται σὲ συνάρτησιν μὲ τὸ κλίμα, τὴ διαθεσίμην ποσότητα τροφῆς καὶ τὸν ἀνταγωνισμὸ ἀπὸ ἄλλα ζῷικὰ εἶδη. Ἡ πικρότητα τοῦ ἀνθρώπινου πληθυσμοῦ μὲ τὴ σειρά τῆς ἐπιβλαβείας ἰσχυρὰ ἀπὸ τὴ διακημιάνσεις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐντόμων καὶ τὴν ἀπ' αὐτὸν ἀντίστοιχες ἀλλοιγὰς ἐν τῇ διαδόσει τῆς τροφῆς, καθὼς καὶ τὴν ἐτέλευσιν ἀνθρώπων ἀσθενειῶν ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ ἔντομα. Ἀπὸ τὴν ὁλοκληρωτικὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ἀνθρώπου σὲ διακημιάνσεις τῆς δραστηριότητος τῶν ἐντόμων συνεχίστηκε ἀναλλοίωτη, μέχρι καὶ πρὶν λίγες μόνον δεκαετίες. Ἡ λογοτεχνία τῆς βιβλικῆς περιόδου ἀναφέρεται σὲ ὁρδὲς ἀκρίδων, ποὺ καταθρόχληζαν τὴν ποδοῖν δημιουργώντας λιμὸν καὶ προκαλώντας μαζικὴν θάνατον. Λέγεται ὅτι ἡ ἐλονοσία ἦταν ἡ αἰτία τῆς παρακμῆς τῆς Ρώμης ὅταν τὸ ἀρδεντικὸ σύστημα τῆς κεντρικῆς Ἱταλίας παρεμελήθη καὶ ἀφῆθη

νὰ μετατραπῇ σὲ ἑλὴ παραγωγῆς ζωοτροφῶν.

Μία μικρὴ μεταβολὴ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου σ' αὐτὸν τὸν ἀντισταγωνισμὸν του μὲ τὰ ἔντομα ἐπιτεύχθηκε στὴν ἀρχαιότητα ὅταν ἀνακαλύφθηκε ὅτι τὸ θειάφι εἶχε κάποιες ἐντομοκτόνες ιδιότητες. Στὸ πρῶτον παρελθόν, πρὶν εἶναι αἰὼνα πρὶν, ὁ ἄνθρωπος ἀνακάλυψε ὅτι τὰ ζωποιοῦμενα ἄνθη τοῦ πύρεθρου, τὸ ἄρσενικὸ καὶ τὸ πετρέλαιο εἶχαν ἐπίσης ἐντομοκτόνες ιδιότητες. Καὶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἤρχισε τὴν προσπάθειάν του νὰ περιορίζει τοὺς πληθυσμοὺς τῶν ἐντόμων μὲ τὴν χρῆσιν τέτοιων ρυθμῶν ἐντομοκτόνων. Ἡ ἀνακάλυψιν τοῦ D. D. T. καὶ ἡ χρησιμοποίησιν του ἀπὸ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1940, γιὰ τὸ ὅπου ὁ MUELLER τιμήθηκε μὲ τὸ βραβεῖον Νόμπελ Χημείας, ὑπῆρξε ἀναμφίβολα ἡ ἀρχὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς σὲ προσπάθειες τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐλέγξει τὸ βιολογικὸν του περιβάλλον. Ἐκατομμύρια ὄργανα ἐντομοκτόνα ἔχουν συντεθεῖ καὶ τὰ τελευταῖα 40 χρόνια καὶ ἡ χρῆσιν τους ἔχει καταστῇ τόσο κοινὴ πρακτικὴ στὴ γεωργίαν ὅσο ἡ ἀρδευσις καὶ ἡ λίπανσις.

Μικρὴ ἀμφιβολία ὑπάρχει γιὰ τὸ ὅτι αἱ ἀνακαλύψεις αὐτὲς ἔχουν συμβάλει τεράστιον σὲ τὴν κλίση τῆς πλάστιγγας ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔχουν σὲ μεγάλῳ βαθμῷ καταστῇ τὴν αἰτία τῆς ὑπέρμετρης αὐξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, τῆς μειωμένης παρουσίας ἀσθενειῶν καὶ ἐμμεσίας τῆς ἐκρηκτικῆς αὐξήσεως τοῦ ἀνθρώπινου πληθυσμοῦ. Δὲν εἶναι πρόθεσίν μου νὰ ἀπαριθμήσω ἐδῶ τὰ ὄφελα ποὺ εἶναι φανερά ἀλλὰ νὰ ἐπισημάνω ὅτι ἡ περικοπὴ τεχνολογικῆς νίκης τοῦ ἀνθρώπου πάλιν στοὺς βιολογικοὺς τοῦ ἀνταγωνιστῆς βυθίζεται τῶρα σὲ κίνδυνον πᾶν ἀποτέλεσμα τῆς ἀναπτύξεως ποικιλιῶν ἐντόμων ποὺ εἶναι ἀνθεκτικὰ στὰ

ἐντομοκτόνα καὶ κατ' ὄλοκον κατὰ τὴν ἐπιβίωσιν παρὰ τὴν παρουσία ἐντομοκτόνων στὸ πλῆθος των.

ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ὅπως ἀναμφίβολα γνωρίζομεν τῆς ἀνθεκτικότητος (ἐθελοντῶν) δὲν περιορίζεται σὲ ἕνα ἔντομον. Συναντᾶται σὲ σχετικὰ μικροὺς ὅπως στὰ βακτηρία καὶ σὲ ἀναπτυσσόμενες μορφὲς στὰ ζῷα καὶ τὰ θηλαστικά. Ὁ ἀνθρώπος ἀποτελεσματικῶς φέρει χημικῶν προϊόντων πρὸς τὴν ἀντίστασιν αὐτῶν ἀπὸ τὴν δράσιν τους ὡς βιολογικά, ἀντιελονοσιακά, καὶ στατικά, ἐντομοκτόνα, μυκητοκτόνα, ζῴονοκτόνα, τρωτικοκτόνα. ἔχει ἐπίσης ἀποδείχθαι ὅτι ἡ ἀνθεκτικὴ γὰρ ἀνάπτυξιν ἀντικειμένου εἶναι γενικὴ. εἶναι τὰ παρασκευάσματα ποὺ ἐπιστρεφόμενα ὡς ἐντομοκτόνα, ποὺ ἔχουν περᾶσει τοὺς στόχους τῶν τῆν εὐρεία ἐξάπλωσίν τους ἐν τῷ περὶ τῶν ἐντόμων, ἔχουν ἐπιλέξει γιὰ ἀνθεκτικὴ ἀντίστασιν σὲ κάθε ὄργανον, ἀπὸ τὰ βακτηριακά θηλαστικά. Πράγματι, ἦταν λάθος νὰ θεωρήσουμε τὴν παρουσία τῆς ἀνθεκτικότητος σὲ δείκτη τῆς μόλυνσεως τοῦ πλῆθους. Ἐπ' ὅσον ἡ ἀνθεκτικὴ δὲν δημιουργεῖται παρὰ μόνον ἀπ' εὐθείας καταστροφὴν μέρους τοῦ πληθυσμοῦ, ἀναμφίβολα συνεπάγεται καὶ εὐθύναν γιὰ τὴν ἐπιστήμην μα

Χρονολογικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων (ἐντόμων ἀνθρώπων) ποὺ ἔχουν ἀνθεκτικὴ ἀνθεκτικότητος ἔχει μὲν κατὰ πλάτος αὐξήσει ἀπὸ τὸ 1950, ποὺ συμπίπτει μετὰ τὴν ἀνθεκτικὴν ἐξάπλωσίν μας χημικὰ ἐντομοκτόνα, καὶ τὴν ἀνθεκτικὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἀντίθετα σ' αὐτὴν

μυλιμυθάνονται σχεδόν όλα τα σημαντικά είδη έντομων που καταστρέφουν τις καλλιέργειες και όλα τα σημαντικά είδη έντομων που μεταδίδουν αρρώστιες στον άνθρωπο. Μια παρόμοια κατάσταση βρέθηκε σε ραγδαία εξέλιξη με τα μυζητοκτόνα και το πρόβλημα άρχισε να εμφανίζεται επίσης με τα ζιζανιοκτόνα.

Το πρόβλημα επιδεινώνεται λόγω της ικανότητας των έντομων να αναπτύσσονται και να διατηρούν πολυλούς και διαφορετικούς μηχανισμούς ανθεκτικότητας και να είναι έτσι ικανά να αντιστέκονται ταυτόχρονα σε διαφορετικούς τύπους έντομοκτόνων. Ο αριθμός τέτοιων πετυχημένων της ούτω καλουμένης «πολλαπλής ανθεκτικότητας» έχει αυξηθεί πρωτοφανικά έτσι που από τα 442 είδη των αρθροπόδων που έχουν αναπτύξει ανθεκτικότητα, 53 είδη ανήκουν σε 3 από τις 5 βασικές κατηγορίες των υπαρχόντων έντομοκτόνων και 25 είδη ανήκουν σε 4 κατηγορίες (DDT, κυκλοδιένια, οργανοφσφορικά και καρβαμιδικά). Πρόσφατα, 10 είδη ανέπτυξαν ανθεκτικότητα από πύλο ενός είδους έντομοκτόνων, τα πυρεθροειδή, έτσι που να είναι τώρα ικανά να ανήκουν σε όλες τις βασικές κατηγορίες έντομοκτόνων.

Οι συνέπειες της ανθεκτικότητας είναι πολύπτυχες. Το κόστος της ανακαλύψεως ενός έντομοκτόνου και παραγωγής του για μαζική χρήση έχει ανέλθει από περίπου 1 εκατομμύριο δολάρια το 1956 σε 13 εκ. το 1976 και σε περίπου 20 εκ. σήμερα. Αν λάβουμε υπ' όψη και την μειωμένη διάρκεια χρήσεως των νέων παρασκευασμάτων λόγω της σταθερά επιταχυνόμενης ικανότητας των πληθυσμών να διεγείρουν το ρυθμό της πολλαπλής ανθεκτικότητας των, αυτοί οι οικονομικοί λόγοι έχουν προκαλέσει σημαντική μείωση

στον αριθμό των καινούργιων εναλλακτικών έντομοκτόνων τα οποία ανακαλύπτονται. Θα πρέπει να τονισω πάντως ότι από το 1977 ένας μικρός αριθμός έντομοκτόνων εντελώς νέων τρόπων δράσεως έχει ανακαλυφθεί και, όπως θα εξηγήσω αργότερα, έχει προκαλέσει ένταση της έρευναιτικής προσπάθειας προς την κατεύθυνση διασποράς νέων χρήσεως των ώστε να καθυστερείται ή να αποφεύγεται η ανάπτυξη ανθεκτικότητας.

Ακόμα μια προφανής συνέπεια της ανθεκτικότητας είναι η αυξημένη δαπάνη της καταπολέμησης που συνεπάγεται η αύξηση της δόσεως και ή πιο συχνή χρήση έντομοκτόνων. Σε μερικές τροπικές περιοχές οι βαμβάκοκαλλιέργειες ψεκάζονται περί τις 30 φορές κατά την εξιτητική περίοδο της ανάπτυξής τους. Όταν το έντομοκτόνο καταστεί άνοσητο και τελικά εγκαταλειφθεί, μια στροφή προς κάποιο καινούργιο φάρμακο, αν είναι διαθέσιμο, συνήθως σημαίνει υψηλότερο κόστος. Νέα παρασκευάσματα έντομοκτόνων αντιπροσωπεύουν πολύ μεγαλύτερη επενδυτική δαπάνη από τη βιομηχανία, που πρέπει να ανακτηθεί στο βραχύτερο δυνατό χρονικό διάστημα, κατά προτίμηση μέσα σε 5 το πολύ χρόνια, προτού δηλαδή αναπτυχθεί διαδεδομένη ανθεκτικότητα. Η λιανική τιμή πώλησεως των νέων πυρεθροειδών έντομοκτόνων με βάση το ένα κιλό είναι είκοσιπλάσια της τρέχουσας τιμής του DDT. Απτή ή αύξηση του κόστους δεν εξισορροπείται από την τριπλάσια μέχρι πενταπλάσια τοξικότητα των πυρεθροειδών και κατ' ακολουθίαν από την αντιστοιχώς μικρότερη δόση που απαιτείται κατά στρώμα.

Η μειωμένη διαθεσιμότητα νέων έντομοκτόνων έναντι ανθεκτικών φυλών και το σημαντικά ψηλότερο

κόστος τους έχουν προκαλέσει την εγκατάλειψη ωριμαμένων καλλιεργειών, ειδικότερα βαμβάκιου, σε μερικές περιοχές, όπως για παράδειγμα στο θαντανατολικό Μεξικό και νοτιοδυτικό Περσού. Παρόμοια προβλήματα σε πολλές άλλες περιοχές του κόσμου υπονομεύουν την γεωργική παραγωγή σε μιάν εποχή όπου οι ραγδαία αυξανόμενοι άνθρωποι πληθυσμοί απαιτούν ακόμα μεγαλύτερη παραγωγή τροφίμων.

Στον τομέα της δημόσιας υγείας, τις θανατικές επιτυχίες του αγώνα εξαιρέτως της ελονοσίας που επιτεύχθηκαν κυρίως στις πιο πλούσιες περιοχές κατά την περίοδο 1950 — 1970 έχει διαδεχθεί μία δεκαετία στασιμότητας λόγω της αναπτύξεως ανθεκτικότητας των ανθρωπλινών ζωνοειδών στα οικονομικά προσιτά έντομοκτόνα. Έτσι, ενώ πολλοί πληθυσμοί στον κόσμο αποτελούσαν τώρα ένα υψηλό επίπεδο αρτηνίας αγωγών, εκατομμύρια ανθρώπων σε άλλες περιοχές, στις τροπικές και ήμισυτροπικές χώρες, εξακολουθούν να ζουν κάτω από τη μόνιμη απειλή ασθενειών που οφείλονται σε έντομα. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Λιεθνούς Οργανώσεως Υγείας 450 εκ. ανθρώπων πεθαίνουν πρόωρα κάθε χρόνο από ελονοσία, 250 εκ. από μαλαρία και πολλά άλλα εκατομμύρια από άλλες ασθένειες που μεταδίδονται από έντομα.

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΕΡΕΤΝΩΝ

Το προσωπικό μου ενδιαφέρεται από θέμα της ανθεκτικότητας ξεκίνησε προς το τέλος της δεκαετίας του 50 όταν άρχισα τις έρευνές μου στο RIVERSIDE. Αυτό το ενδιαφέρον μετατράπηκε σε ολοκληρωμένη άρροσση μερικά χρόνια αργότερα καθώς γινώσκονα μάρτυρας της δυστυχίας που προκαλεί ή ελονοσία.

νοσία ἐνῶ ταξίδεμα ὡς σύμβουλος ἐπὶ τῆς ἀνθεκτικότητας ἐντόμων, τῆς Διεθνούς Ὁργανώσεως Ὑγείας.

Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος ἀνθεκτικότητας προϋποθέτει βασικές γνώσεις πάνω στό θέμα. Ὅτις ἀναδέρχονται τήν διεθνή βιβλιογραφία, μέ ἐκπληξη διαπίστωσα ὅτι μόνον ὁποσπασματικά συναντοῦσα τό θέμα τοῦ μηχανισμοῦ καί τῶν ἐπιπτώσεων τῆς ἀνθεκτικότητας καί πῶς μόνον ἕνας μικρός ἀριθμός ἐρευνητῶν ἀσχολεῖτο πάνω σ' αὐτό τό θέμα.

Ξεκίνησαμε ἴτσι ἕνα πρόγραμμα ἔρευνας πού ἔχει σταδιακά ἀναπτυχθεῖ ὥστε νά ἔχει περιλάβει σχεδόν δὴν τήν κάθε σημαντική πτυχὴ τοῦ θέματος. Ἐνῶ ἔχομε προχωρήσει στό βάθος καί στίς λεπτομέρειες τοῦ θέματος, ἔχομε ταυτόχρονα καταβάλλει σταθερή προσπάθεια νά μὴ μᾶς ξερύνει καί ἡ ὁλότητα τοῦ προβλήματος. Οἱ ἔρευνές μας διεξάγονταν πάνω στή κοινότητα καί στήν οικιακή μέγα λόγω τῆς σημασίας τους γιά τήν ὑγεία καί τῆς καταληλιότητάς τους ὡς πειραματόζωων. Ἀλλά ἔχομε συχνά ἐπεκτείνει τὰ ἐργαστηριακά ἀποτελέσματα σ' ἄλλα εἶδη ἐντόμων πού εἶναι σημαντικά τόσο σέ σχέση μέ τήν ὑγεία ὅσο καί τήν γεωργία.

Βασικά ἡ ἔρευνά μας ἔχει ἐξελιχθεῖ πρὸς τοὺς ἀκόλουθους κύριους στόχους:

Μέ κάθε κύριον τύπον ἐντομοκτόνου, διλ. DDT, κυκλοδιένια, ὁργανοφωσφορικά, καρβαμιδικά καί πυρεθροειδή, καθὼς καί μέ τὰ πῶς ἐξειδικευμένα τελευταία ἐντομοκτόνα ὅπως οἱ οὐσίες μιμητικές τῶν νεανικῶν ὁρμονῶν τῶν ἐντόμων, οἱ παρεμποδιστές τῆς συνθέσεως χιτίνης καί ἡ τοξίνη τοῦ ἐντομοπαθογόνου *BACILLUS PHURINGIENSIS*, ἔχομε μελετήσει σὺν τῷ χροῖνι τήν γενετική, βιοχημεία καί φυσιολογία τῶν ἀντιστοίχων μηχανι-

σμῶν ἀνθεκτικότητας. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐργασίας δὲν ἦταν μόνον ἡ ἀπόκτηση ἀπαρατήτων γνώσεων γιά τήν παρατέρα ἔρευνα πρὸς σύνδεση νέων παρασκευασμάτων πού θὰ ἦταν ἄφροτα στοὺς ὑπάρχοντες μηχανισμούς ἀνθεκτικότητας, ἀλλὰ ἐπίσης καί ἡ δημιουργία μᾶς πλήρους σὺλλογῆς ἀναφορᾶς μηχανισμῶν ἀνθεκτικότητας. Αὐτὴ ἡ ἐργασία εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά ὁρισθεῖ τὸ ἐργαστήριό μας ἀπὸ τὴν Διεθνή Ὁργάνωση Ὑγείας (W.H.O.) ὡς Διεθνὲς Κέντρον Ἀναφορᾶς γιά τὴν Ἀνθεκτικότητα. Κάθε νέο παρασκεύασμα μᾶς ἀποστέλλεται ἀπὸ τὴν ὁργάνωση αὐτὴ γιά συγκριτικὴ ἀξιολόγηση πάνω στίς διάφορες φυλές ἀναφορᾶς. Ὑπάρχει τεράστια ἀνάγκη ἐφαρμογῆς παρόμοιων προγραμμάτων γιά τὰ πῶς σημαντικά ἀπὸ τὰ ἐπιβλαβῆ στὴ γεωργία ἔντομα.

Μία ἄλλη ἐνασχόλησή μας πού εἶχε προσελκύσει ἐδρὺν ἐνδιαφέρον ἦταν ἡ προσπάθειά μας νά καταγράψουμε καί ταξινομήσουμε ὅλες τίς περιπτώσεις ἀνθεκτικότητας ἐντόμων ἀνά τὸν κόσμο. Μὲ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Διεθνούς Ὁργανισμοῦ Γροφίμων καί Γεωργίας (F.A.O.) ἤλθαμε σέ ἐπαφὴ μέ ἐρευνητὲς ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο καί βάλουμε σέ προγραμματισμένο κομπιούτερ ὅλες τίς περιπτώσεις ἀνθεκτικότητας ἔτσι πού αὐτὰ τὰ στοιχεῖα νά εἶναι τώρα διαθέσιμα σέ ἐρευνητὲς καί κυβερνητικὲς ὑπηρεσίες, γιά ἄμεση ἀνάκτηση καί χρῆση σύμφωνα μέ διάφορες παρამέτρους ὅπως τὸ εἶδος τοῦ ἀνθεκτικοῦ ἐντόμου, οἱ ξενιστές του, τὰ ἐντομοκτόνα ὅπου ἀνθίσταται, ἡ περιοχὴ στὴν ὁποία συναντᾶται κλπ. Αὐτὸ τὸ δυναμικὸ πολὺ χρήσιμο πλαίσιο ἀναφορᾶς ἔχει ὁδηγήσει στὴν ἀπὸ τὸν F.A.O. καθιέρωση τοῦ ἐργαστηρίου μας ὡς Διεθνὸς Κέντρον Πιστοποιήσεως Ἀνθεκτικότητας.

Γιὰ νά ἀναπτυχθεῖ ἕνα ἀσφατικό πρόγραμμα δράσεων τῆς ἀνθεκτικότητας εἶναι ἐπὶ καὶ ἀνάγκη νά ἐπάρχουν διάπρακτικά καί ἀξιοπιστα μέτρα νά ἐπιστημαίνουν τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀνάγκη καί νά ἐξελίξουν τὴν μετέπειτα ἐξελίξι τῆς τῆς ἔρευνάς μας πάνω στὸν πρῶτον ἀνθεκτικότητας στὰ κοινότητα ἔχομε ἐξελίξει ἕναν πλήρη πρὸς μετὰ τῆς ἀνθεκτικότητας ἀπὸ ὁργανοφωσφορικά καί πυρεθρίας μᾶς πολὺ δραστηριοποιήσεως ἐπιδιώξεως. Ἡ ἔρευνα μὲ ἀξιοπιστία νικηθεῖ καί προσδιοριστεῖ λεγροφόρηση. Σέ ἐπικολοῦν ἐργασία ἔχομε ἐπινοήσει μὲ καὶ πρᾶκτικὴ μέθοδο μέ τὴν ἡ παρουσία αὐτῆς τῆς ἐπὶ μὲν νά διαγνωσθεῖ σέ καὶ νοῦπι χωριστά. Ἡ μέθοδος αὐτὴν σὺν τὸ νά πιεσθεῖ τὸ πᾶν πᾶν σέ διηθητικὸ καὶ ὅτι οὗτο στὴ συνέχεια ἐμβαπτὶ ὁρισμένους χρωστικές. Ὑπάρχει ἀσχυρὲς ἐνδείξεις ὅτι αὐτὴ ἡ κασία μὲν νά ἐφαρμοσθεῖ ἄλλα εἶδη ἐντόμων καί ἔτσι ὅσοι νά ἀποδειχθεῖ μεγάλου σημασίας σὺν τὸ νά ἀναλυθεῖ ἔγκαιρη δράση ἐναντίον τῆς ἀνθεκτικότητας.

Ἐχοντας πάρε ἀρκετὰ διὰ πᾶν στοὺς γενετικούς, φυσιολογικούς καί βιοχημικούς μηχανισμούς τῆς ἀνθεκτικότητας μέτρησεν σὺν σπασμα χροῖνα, μᾶς ἔχει γίνε διακὰ φανερὸν ὅτι παρὰ τὸν ὅσο στὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀπὸ τῶν ἀντιμέτρων θὰ ἰσχυροῦν ἡ γνώση τῆς ἐξειδικευτικῆς τῆς ἀνθεκτικότητας σέ ἀσχυρὲς ἐντόμων στὴν ἐκπαιδευτικὴν εἶναι οἱ παράγοντες πού τὴν ἀνθεκτικότητα νά ἐξελίξεται μὲ γρήγορο ρυθμὸ σέ μερικὸ ὅσοι, μέ μέτριο σέ ἄλλοι.

μὲ μὴδαμὸν ἀκόμα σὲ ἄλλους;

Μὲ τὴν χρῆσιν ἀντιθέτων περιπτώσεων ἀνθεκτικότητας ὑπὸ διάφορες συνθήκες περιβάλλοντος, ἔχομε ἐπισημάνει τὶς γενετικές, ἱθολογικές καὶ πρακτικές παραμέτρους πού καθορίζουν τὸν ρυθμὸ ἐξελίξεως τῆς ἀνθεκτικότητας καὶ ἔχομε ποσοτολογήσει τὴν σχετικὴ σημασία τῆς καθὲ μᾶς παραμέτρου μὲ τὴν χρῆσιν μαθηματικῶν προτύπων σὲ κομπιούτερ. Τελικὰ, τὰ λαμβανόμενα ἀποτελέσματα χρησιμοποιήθηκαν στὴν ἀνάπτυξη ὁλοκληρωμένου μοντέλου γιὰ πρόγνωση τῆς δυνατῆς διαδρομῆς τῆς ἀνθεκτικότητας ὑπὸ πραγματικές συνθήκες σὲ πληθυσμούς τοῦ κοινουπιού *CULEX TAR SALIS*. Μεγάλον ἐνδιαφέρον καὶ ἀξίολογὴ πρόοδος ἔχει ἐπιδειχθεῖ σ' αὐτὸν τὸν τομέα τὰ λίγα τελευταῖα χρόνια. Προγράμματα τῆς (οὕτω καλουμένης) ὁλοκληρωμένης ἀντιμετώπισεως ἐντόμων σχεδὸν ἀπαρτίζονται τώρα προνοοῦν γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἀνθεκτικότητας ὡς ἐνὸς ἀπὸ τοὺς κυρίους στόχους των.

Τελικὰ ἡ συσσωρευθεῖσα γνώση πάνω στοὺς μηχανισμούς καὶ τὴν δυναμικὴ τῆς ἀνθεκτικότητας καὶ οἱ πρόσφατες συνθέσεις μικροῦ ἀριθμοῦ χημικῶν ἐνώσεων μὲ νέους τρόπους δράσεως ἔχουν ἐπαναφέρει τὸ ζήτημα τοῦ κατὰ πόσον ἡ ἀνάπτυξη ἀνθεκτικότητας μπορεῖ νὰ ἐπιβραδυνθεῖ ἢ νὰ ἀποφευχθεῖ μὲ τὴν χρῆσιν ὀρισμένων ἐντομοκτόνων σὲ μείγ-

ματα ἢ ἐκ περιτροπῆς. Τέτοιες ἐρευνες ἔχουν γίνει περισσότερον προσεγγίζοντες μὲ τὶς παρατηρήσεις μας μὴ ἀρνητικῆς συσχετίσεως μεταξὺ ἀνθεκτικότητας πρὸς τὰ πυρεθροειδῆ καὶ τὰ ὀργανοφωσφορικά παρασκευάσματα. Τὰ μέχρι σήμερα ἀποτελέσματα εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικά καὶ δικαιολογοῦνται βέβαια ἐλπίδες γιὰ τὸ ζωντὶνὸ μέλλον.

Γενικά, πρέπει ὅπως ὁρῶμεν νὰ τονίσω πὺς παρ' ὅλον ὅτι εἴμαστε σήμερα πολὺ καλύτερα ἐφοδιασμένοι μὲ περιστατικά καὶ γνώση, παρὰ στὸ παρελθόν, γιὰ νὰ ἐπιτελέσουμε πρόοδο στὴν δημιουργία ἀντιμέτρων κατὰ τῆς ἀνθεκτικότητας, τὸ πρόβλημα πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει ἐπιλυθεῖ. Στὴν πραγματικότητα ἡ μεγάλῃ ποικιλία ἐντόμων καὶ οἱ πολλαπλές διαφορὲς τοῦ οἰκολογικοῦ περιβάλλοντος στὸ ὅποιο χρησιμοποιοῦνται τὰ ἐντομοκτόνα καθιστοῦν βέβαιον ὅτι ἡ καθὲ σημαντικὴ περίπτωση θὰ πρέπει νὰ μελετηθεῖ ξεχωριστά. Ἡ κατάστασις αὕτη μᾶς κάνει νὰ προβλέψουμε ὅτι μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἐδικειμένων στὴν τοξικολογία καὶ τὴν ἀνθεκτικότητα θὰ ἀπαιτεῖται στὸ μέλλον.

Αὕτη θὰ ἦταν μιὰ καλὴ ἐνκαιρία νὰ δώσω μερικὲς συμβουλές στοὺς σπουδαστές καὶ στοὺς νέους ἐρευνητές: Ἐκλέξατε ἓνα ἐμπνέοντα τομέα γιὰ τὴν ἐρευνά σας. Ἄν γιὰ πρακτικὸν λόγον αὐτὸ πού κάνετε

τὴν τῶρα δὲν εἶναι ἡ καλύτερη ἐκλογὴ γιὰ σᾶς, κάμετέ το νὰ γίνῃ συναρπαστικόν. Ἐνὰ ἐνδιαφέρον θέμα θὰ σᾶς διημιουργήσει κίνητρα καὶ θὰ σᾶς ἀνταμείβῃ πλούσια μὲ ἱκανοποίησιν καὶ τὴν αἴσθησιν τῆς πληρότητας. Ἐπιμείνατε στὸ θέμα σας ἀλλὰ ταυτοχρόνως διατηρεῖτε ἐλαστικότητα ὥστε νὰ ἐκμεταλλευνεῖτε νέες καταστάσεις πού θὰ παρουσιασθοῦν. Ἐπενδύετε στὴν ἐιδικότητά σας. Γράφετε ἐπισκοπήσεις τοῦ θέματός σας σὲ ἀξιόλογα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ καταστήστε τὸν ἑαυτὸ σας ἀναγνωρισμένο πρωτοπόρον στὸν τομέα σας. Ἡ ἐπαγγελματικὴ πρόοδός σας θὰ εἶναι ἓνα φυσικὸ ἐπακόλουθον τῆς παραγωγικότητάς σας. Κάποτε στὴ διαδρομὴ σας ἴα συνειδητοποιήσετε ὅτι δὲν ὑπάρχει στὴν ζωὴ ἀσχολία πού νὰ διδῇ περισσότερη ἱκανοποίησιν ἀπὸ τὴν ἔρευνα καὶ τὴ μετὰδοσιν τῆς γνώσεως στοὺς ἄλλους.

Τελειώνοντας θὰ ἤθελα καὶ πάλιν νὰ σᾶς ἐνχαριστήσω γιὰ τὴν ἐνκαιρίαν πού μοῦ προσέφερα νὰ μοιρασθῶ τὶς σκέψεις μου μαζί σας καὶ γιὰ τὴν τιμὴ τῆς διακρίσεως. Αὕτῃ ἡ διάκρισις ἀποκτὰ μεγαλύτερη ἀξίαν γιὰ μένα γιατί προέρχεται ἀπὸ πυνεπιστήμιον τῆς πατρίδας. Μεγαλύτερη ἀξία γιατί προέρχεται ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης γιὰ τοὺς ὁποίους τρέφω μεγάλο σεβασμὸν τόσο γιὰ τὰ ἐρευνητικὰ τοὺς ἐπιτεύγματα ὅσο καὶ τὶς ἀνθρωπιστικὰς τοὺς ἀξίες.

Ἡ ἀξία τῶν λαχανικῶν στὴ δίαιτα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τεράστια.

Τὰ λαχανικὰ ἐφοδιάζουν τὸν ἄνθρωπο μὲ μερικὰ στοιχεῖα ποὺ ἀπουσιάζουν ἀπὸ ἄλλες τροφές. Οὐδετεροποιοῦν τὰ προϊόντα ὀξέων ποὺ παράγονται ἀπὸ τὴν πέψη τῶν κρεάτων, τυριῶν καὶ ἄλλων τροφῶν. Βοηθοῦν πάρα πολὺ τὴ χώνεψη καὶ θεραπεύουν τὴ δυσκοιλιότητα. Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντες πηγὲς ἀπὸ μεταλλικὰ στοιχεῖα ποὺ χρειάζεται τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Εἰδικότερα εἶναι πλούσια σὲ ἀσβέστιο καὶ σίδηρο καὶ πολὺ ὠφέλιμες πηγὲς σὲ βιταμίνες.

Τὰ λαχανικὰ γενικὰ δὲν μᾶς δίδουν σὲ μεγάλο βαθμὸ πρωτεΐνες ὕδατάνθρακες καὶ λίπη ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ξηρὰ ὀσπρία, φασόλια, μπιζέλια, φακὲς καὶ σόγια ποὺ εἶναι πλούσια σὲ πρωτεΐνες. Ἐνῶ οἱ πατάτες, γλυκοπατάτες, καρόττα καὶ τεύτλα εἶναι ἐνδιαφέροντα σὰν πηγὲς ὕδατανθράκων.

Δέκα μεταλλικὰ στοιχεῖα χρειάζεται τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ἐρευνες ἔδειξαν ὅτι τὸ ἀσβέστιο, ὁ φώσφορος καὶ ὁ σίδηρος ἐκτὸς ἀπὸ μικρὲς ἐξαιρέσεις εἶναι τὰ μόνα μεταλλικὰ στοιχεῖα ποὺ δὲν βρίσκονται στὶς τροφές σὲ ποσότητες ἱκανοποιητικὲς γιὰ τὸ σῶμα. Ἐνῶ τὰ πράσινα λαχανικὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσες πηγὲς ἀπὸ τὰ μεταλλικὰ αὐτὰ στοιχεῖα ὅπως καὶ ἀπὸ ἄλλα στοιχεῖα.

Συγκεκριμένες ποσότητες τροφῆς εἶναι χρήσιμες γιὰ τὸ γέμισμα τοῦ στομάχου καὶ μιὰ καλὴ ὑγεία. Τὰ περισσότερα λαχανικὰ (ὅπως τὰ φυλλώδη ὅπως τὰ σέλινα, τὰ λάχανα, τὸ σπανάκι, τὸ μαρούλι καὶ ἄλλα χαρακτηρίζονται ἀπὸ μεγάλη περιεκτικότητα νεροῦ καὶ σχετικὰ μεγάλη περιεκτικότητα σελοουλζης ἢ ἰνῶν. Λόγω τῶν μεγάλων κυττάρων καὶ τοῦ μεγάλου ὄγκου τους τὰ φυλλώδη λαχανικὰ καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ

ριζωματώδη βοηθοῦν τὴν πέψη καὶ πέπτονται εὐκολότερα ἀπὸ τὶς συμπακνωμένες τροφές.

ΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΑ ΣΑΝ ΠΗΓΕΣ ΒΙΤΑΜΙΝΩΝ

Τὸ ὄνομα βιταμίνη δόθηκε σὲ μιὰ ὁμάδα θρεπτικῶν ὑλικῶν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λίπη, τὶς πρωτεΐνες, τοὺς ὕδατάνθρακες καὶ τὰ ἄλατα, ποὺ βρίσκονται σὲ μικρὲς ποσότητες σὲ φυσικὰ θρεπτικὰ ὑλικά, καὶ σχετίζονται μὲ τὴν ἀνά-

Δρος Νικ. Ι. Σπάρτον καθηγητοῦ τῶν KATEE Θεσσαλονίκης

πτυξη, τὴν ἀναπαραγωγή καὶ τὴ διατήρηση τῆς ὑγείας.

Πράσινα καὶ κίτρινα λαχανικὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσες πηγὲς τῆς βιταμίνης Α ποὺ δίδουν οἱ κυριότερες ὁμάδες τροφῶν. Δίδουν ἐπίσης 25% ἀπὸ τὸ ἀσκορβικὸ ὀξύ καὶ ἀρκετὲς ποσότητες ἀπὸ θυαμίνη, νυασίνη καὶ φολικὸ ὀξύ. Οἱ πατάτες καὶ γλυκοπατάτες δίδουν 16% ἀπὸ τὸ ἀσκορβικὸ ὀξύ ἐνῶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ οἱ τομάτες δίδουν 34%. Λαχανικὰ μὲ μεγάλη περιεκτικότητα σὲ βιταμίνη Α εἶναι τὰ καρόττα, τὰ τάρνιπς, τὸ σπανάκι, οἱ γλυκοπατάτες, τὰ τεύτλα, ἡ πράσινη μουστάρδα (κάρδαμο), τὰ κολοκυθάκια καὶ τὰ μπρόκολα. Πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι οἱ ποσότητες βιταμίνης ἐκφράζονται σὲ χιλιοστὰ τοῦ γραμμαρίου.

Ἐνα λαχανικὸ μπορεῖ νὰ εἶναι πλούσιο σὲ βιταμίνες ἀλλὰ σὺν

Ἡ διαιτητικὴ ἀξία τῶν λαχανικῶν

τρώγεται σὲ μικρὲς ποσότητες ἀπὸ τὸν καταναλωτὴ τότε θὰ χρειαστοῦν καὶ ἄλλες πηγὲς ἐφοδιασμοῦ.

Ἐνα κιλὸ πράσινες πιπεριὲς περιέχει περίπου δεκατέσσαρες φορές περισσότερα χυλοστογραμμάρια ἀσκορβικοῦ ὀξέος ἀπὸ ἓνα κιλὸ πατάτες, ἀλλὰ ὁ μέσος καταναλωτὴς παίρνει περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι χρειάζεται ἀπὸ τὶς πατάτες παρὰ ἀπὸ τὶς πιπεριὲς γιατί καταλίσκει περισσότερες πατάτες.

Ἡ κατὰ κεφαλὴ κατανάλωση λαχανικῶν ἐκτὸς τῆς πατάτας ἔχει αὐξηθεῖ χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὸ 1910 καὶ πέρα. Ἡ μεγαλύτερη αὐξηση ὑπάρχει στὶς τομάτες καὶ ἐπὶ φυλλώδη πράσινα λαχανικὰ στὶς γλυκοπατάτες. Οἱ διαιτολόγοι πιστεύουν ὅτι θὰ αὐξηθεῖ ἀκόμη περισσότερο. Ἐτσι ἡ συνεισφορά αὐξηση λαχανικῶν κατὰ κεφαλὴ μαζί μὲ τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ αὐξάνει καὶ τὴν παραγωγή λαχανικῶν στὸν κόσμον.

ΘΡΕΠΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ

Σχετικὴ μὲ τὴ θρεπτικὴ ἀξία τῶν λαχανικῶν ἔγιναν ἐρευνες γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ ἡ ἐνέργεια ποὺ δίδουν στὸν ὀργανισμό. Ἡ ἐνέργεια αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὴν περιεκτικότητά σὲ πρωτεΐνη, ἀσβέστιο, σίδηρο, βιταμίνη Α, Β, Β2 καὶ νυασίνη. Οἱ περιεκτικότητες αὐτὲς ἐκφράστηκαν σὲ ἀναλογίες γιὰ τὴν ἡμερήσια κατανάλωση ἑνὸς μέτρου δραστήριου ἀνθρώπου ποὺ ζυγίζει 70 κιλά. Ἐτσι δοκιμάστηκαν οἱ πέ-

ριεκτικότητες αὐτῶν τῶν οὐσιῶν σὲ 31 ἀπὸ τὰ κυριώτερα λαχανικά. Σάν θάση πάρθηκε ἡ περιεκτικότητα τους σὲ ἓνα κιλὸ νωποῦ προϊόντος ἢ τίς ἀπαιτήσεις ἐνὸς ἀνθρώπου γιὰ μιὰ ὥρα. Ἐνας πῖνακας δείχνει τὴ μέγιστη καὶ ἐλάχιστη θρεπτικὴ ἀξία. Μὲ θάση τὴν περιεκτικότητά σὲ θρεπτικά στοιχεῖα ἐνὸς κιλοῦ νωποῦ λαχανικοῦ τὰ κρεμμύδια θρῖσκονται στὸ μέσο σχετικὸ μὲ τὰ 31 λαχανικά. Τὰ κρεμμύδια σὲ σύγκριση μὲ τὰ ἄλλα λαχανικά ἔχουν ὑψηλὴ τροφικὴ ἐνέργεια μέτρια σὲ περιεκτικότητα πρωτεΐνης καὶ πλούσια σὲ ἀσβέστιο καὶ ριβοφλαβίνη. Τὰ κρεμμύδια τρώγονται εἴτε μεγειρεμένα σάν μέρος τῆς διαίτας εἴτε σάν θελτιωτικά τῆς γεύσης τῶν φαγητῶν ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου. Στὴν Ἀμερικὴ ἢ κατὰ κεφαλὴ κατανάλωση κρεμμυδιῶν τὸ χρόνο εἶναι 80 κιλά δηλαδὴ λίγο μικρὴτερη ἀπὸ τίς τομᾶτες καὶ τὸ 60 μεταξύ τῶν λαχανικῶν. Στὴν Ἑλλάδα εἶναι 8,5 κιλά στὴν Ἰσπανία 7,2 κιλά στὸ Ἰσραὴλ 6,4, στὴν Τουρκία 6,15 κιλά, στὴν Αἴγυπτο 4,5, σ' αὐτές τίς ποσότητες δὲν περιλαμβάνονται τὰ κρεμμύδια ποὺ παράγονται στοὺς σπιτικούς λαχανόκηπους.

Ἡ μυρουδιά ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τρῶνε κρεμμύδια ἢ σκόρδα θγαίνει ἀπὸ μικροτεμαχίδια ποὺ μένουν στὸ στόμα καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀναπνοή. Ὅταν θουρτσίσει κανεὶς τὸ στόμα του μὲ σαπούνη ὁδοντόπαστας ἢ πλύνει τὸ στόμα του μὲ 30% οἶνονπνευμα τότε ἐξαφανίζεται ἡ μυρουδιά.

Απὸ ἔρευνες δείχτηκε ὅτι τὰ προϊόντα ἀποστάξεως κρεμμυδιοῦ

καὶ σκόρδου ἔχουν ἀντιβακτηριακές ιδιότητες. Αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὸ ὀργανικὸ θειάφι ποὺ περιέχουν τὸ ἴδιο καὶ ἡ μυρουδιά τους.

ΑΓΓΟΥΡΙΑ — ΚΟΛΟΚΥΘΑΚΙΑ ΠΕΠΟΝΙΑ — ΚΑΡΠΟΥΖΙΑ

Τὰ κολοκυθώδη (ἀγγούρια, κολοκύθια, πεπόνια, καρπούζια), ἔχουν ὅλα σχετικὰ μικρὴ θρεπτικὴ ἀξία εἰδικὰ σὲ πρωτεΐνη. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς θρεπτικῆς ἀξίας τους ὀφείλεται στὰ σάκχαρα καὶ τίς βιταμίνες. Σὲ σύγκριση μὲ τὰ φασόλια ἢ τὰ μπρόκολα τὰ ἀγγούρια καὶ τὰ κολοκυθάκια ἔχουν μικρότερη ἀξία σὲ ἐνέργεια ἐνῶ τὰ πεπόνια καὶ τὰ χειμωνιάτικα κολοκύθια ἔχουν μεγαλύτερη. Ἀπὸ πλευρᾶς θερμίδων σὲ 100 γραμμάρια ἢ ἀναλογίᾳ εἶναι 12 στὰ ἀγγούρια μέχρι 41 στὰ χειμωνιάτικα κολοκύθια καὶ τὰ πεπόνια.

Ἡ περιεκτικότητά σὲ πρωτεΐνες εἶναι μικρὴ σὲ σχέση μὲ τὰ ἡλιόσπορα καὶ τὰ ξηρὰ φασόλια. Τὰ κολοκυθάκια εἶναι μιὰ καλὴ πηγὴ ἀπὸ βιταμίνη Α ποὺ εἶναι ἴση μὲ τὴ βιταμίνη Α τῆς γλυκοπατάτας καὶ τῶν νωπῶν βερυκόκων.

ΛΑΧΑΝΑ — ΚΟΥΝΟΥΠΙΔΙΑ ΜΠΡΟΚΟΛΑ ΛΑΧΑΝΑ ΒΡΥΞΕΛΩΝ

Τὰ λάχανα, κουνουπίδια, μπρόκολα, λάχανα Βρυξελλῶν εἶναι καλλιέργειες ποὺ ἀναπτύσσονται εὐκολὰ σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ σὲ μεγάλες ποσότητες καὶ σὲ σχετικὰ χαμηλές τιμές. Σὲ πολλὲς περιοχὲς μὲ λίγη ἢ καθόλου παγωνιά τὰ λάχανα, κουνουπίδια, μπρόκολα καὶ λάχα-

να τῶν Βρυξελλῶν συλλέγονται ὅλο τὸ χρόνο σχεδόν.

Σὲ χώρες μὲ ὑψηλὸ θισικὸ ἐπίπεδο ἡ κατανάλωση τῶν λαχανικῶν αὐτῶν λιγοστεύει. Τὰ λαχανικά αὐτὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσες πηγὲς βιταμινῶν καὶ μεταλλικῶν στοιχείων. Τὰ τουρσιά τους γιὰ πολλοὺς αἰῶνες εἶχαν ἀποκτήσει μιὰ φήμη γιὰ τὴ θεραπεία τῆς ψώρας ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ ἔλλειψη βιταμίνης C. Τὰ κόλρημπι (εἶδος λάχανου μὲ σαρκώδη θάση) καὶ τὰ σγουρά λάχανα περιλαμβάνονται μεταξύ τῶν λαχανικῶν ποὺ ἔχουν μεγάλη περιεκτικότητά σὲ βιταμίνη C, προβιταμίνη Α καὶ ἀσβέστιο ἐνῶ τὰ λάχανα εἶναι ἐνδιαφέρουσες πηγὲς σὲ βιταμίνη C τὸ χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιξη.

Ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται ὕδατανθρακες, λίπη, πρωτεΐνες, βιταμίνες καὶ μεταλλικά στοιχεῖα. Τὰ 25% τῆς βιταμίνης C καὶ πάνω ἀπὸ 30% τῆς βιταμίνης Α ποὺ χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος τὰ δίδουν τὰ λαχανικά. Γιὰ τὴ βιταμίνη Β τὸ ποσοστὸ εἶναι 4—5%, ἐνῶ γιὰ τὸ ἀσβέστιο καὶ τὸ σίδηρο ἀπὸ 4—6% ποὺ δίδονται ἐπίσης ἀπὸ τὰ λαχανικά.

Ἐρευνα στὴν Ὁλλανδία ἀπέδειξε ὅτι ἀπὸ τίς βιταμίνες ἡ θουαμίνη καὶ ἡ ριβοφλαβίνη 17% καὶ 11% ἀντίστοιχα προέρχονται ἀπὸ τὰ λαχανικά ὅπως τὸ 6% ἀπὸ τὸ ἀσβέστιο, τὸ 4% ἀπὸ τὸ φωσφόρο καὶ τὸ 12% ἀπὸ τὸ σίδηρο.

Ἀπὸ τοὺς ὕδατανθρακες καὶ τίς πρωτεΐνες ποὺ χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος ὁργανισμὸς μόνον τὸ 2% προέρχονται ἀπὸ λαχανικά ἐνῶ τὰ λίπη σπάνια θρῖσκονται στα λαχανικά. Ἡ περιεκτικότητά τοῦ νεροῦ τῶν λαχανικῶν εἶναι μεγάλη ἐνῶ ἡ ἀξία τους σὲ θερμίδες εἶναι μικρὴ.

Οἱ ψεῖρες τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ καταπολέμησή του

Δ'

Ἡ ψείρα τῆς κεφαλῆς

Ἐπιστημονικὸ ὄνομα: PEDICULUS HUMANUS CAPITIS DE-GEER.

Ἐπιστημονικὰ συνώνυμα: P. CAPITIS, P. HUMANUS, BIOLOGIA, ΣΤΗΝΘΕΙΕΣ

Βρίσκεται κατὰ κανόνα στὸ μέρος τῆς κεφαλῆς ποὺ σκεπάζουν τὰ μαλλιά καὶ μάλιστα στὸ δέρμα τοῦ κρανίου καὶ μεταξὺ τῶν τριχῶν. Πιο συχνὰ βρίσκουμε τὴν ψείρα αὐτὴ καὶ τὰ αὐγά της στὰ πλάγια, πάνω καὶ πίσω ἀπὸ τὰ αὐτιά καὶ στὸ πίσω μέρος τῆς κεφαλῆς, ἀκόμη καὶ πρὸς τὸ λαιμὸ. Σπανιότερα μπορεῖ νὰ βρεθῇ καὶ σὲ ἄλλα τριχωτὰ μέρη τοῦ σώματος ὅπως στὰ φρύδια καὶ στὰ γένια.

Ἡ διάγνωση, δηλαδή ἡ διαπίστωση τῆς παρουσίας ψευῶν στὸ κεφάλι ἐνὸς ατόμου, δὲν εἶναι τόσο εἰκόλη ὅσο μερικοὶ νομίζουν. Ὅταν οἱ ψεῖρες εἶναι λίγες, χρειάζεται προσηκτικὸς ἐλεγχος κάθε τετραγωνικοῦ ἑκατοστοῦ, γιὰ νὰ δοῦμε ἔστω μερικὲς. Πιο εἰκόλη ἐπισημαίνουμε τὰ αὐγά τους καὶ μάλιστα ὅταν ἔχουν γεννηθεῖ πρὶν ἀπὸ ἑβδομάδες, ὅποτε βρίσκονται σὲ ἀρκετὴ ἀπόσπαση ἀπὸ τὴ βάση τῶν τριχῶν. Ἐὰν τὸ αὐγὸ γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ μῆνες, θὰ τὸ βροῦμε τόσα περίπου ἑκατοστάρια ἀπὸ τὴ βάση τῆς τρίχας, ὅσοι μῆνες ἔχουν περάσει. Τὰ αὐγά διακρίνονται εὐκολότερα σὲ μαλλιά σκούρα καὶ δυσκολότερα σὲ μαλλιά ἀνοιχτόχρωμα.

Ἡ ψείρα αὐτὴ εἶναι θρασυτέρα. Μετακινεῖται εὐκόλα ἀπὸ μία τρίχα

σὲ ἄλλη καὶ μπορεῖ νὰ μεταδοθεῖ ἀπὸ ἓνα κεφάλι σὲ ἄλλο ὅταν τὰ κεφάλια ἢ τὰ μαλλιά τους ἀκονμποῦν.

Μπορεῖ ἐπίσης νὰ μεταδοθεῖ ἀπὸ ἓνα σκούρο ἢ καπέλλο σὲ ἓνα ἄλλο διπλανό, ὅπως συμβαίνει σὲ ὁμαδικὲς κρεμάστρες στὰ σχολεῖα. Τρίχες μαλλίων μὲ ψεῖρες ἢ αὐγά, μπορεῖ νὰ πέσουν στὰ ρούχα ἀμόλυντου ατόμου καὶ νὰ τὸ μολύνουν. Τὰ ψευριασμένα ἄτομα ξόνουν τὸ κεφάλι τους συχνὰ. Αὐτὸ αὐξάνει τὴν πιθανότητα νὰ πέσουν τρίχες μὲ κόνι-

Τοῦ Μ.Ε. Τζανακάκη Ἐντομολόγου καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσ/νίκης

δες σὲ κάθε εἶδους ἀντικείμενα ἀπὸ ὅπου μπορεῖ νὰ μολυνθεῖ ἓνα ἄλλο ἄτομο. Συνεπῶς, ἡ ψείρα τῆς κεφαλῆς μπορεῖ νὰ μεταδοθεῖ σὲ ἀμόλυντα ἄτομα μὲ πολλὰ καὶ ποικίλα μέσα καὶ σὲ ποικίλες θέσεις: προσωπικὴ ἐπαρὴ, σκούροι, καπέλλα, χτένια ἢ βουρτσες ποὺ δανειζόμαστε, καθίσματα ἢ μαξιλάρια ἡλιασφινάκια (γκαρταρόμπες) καὶ μάλιστα ὅταν τὰ ρούχα ἐκεῖ εἶναι στρωγμένα. Ἡ δοκιμὴ (πρόβα) ἀντικειμένων ποὺ φοριοῦνται στὸ κεφάλι (περοῦκες, μαντήλια, σκούριες, καπέλλα κ.ἄ.) στὰ καταστήματα ποὺ πωλοῦν τὰ εἶδη αὐτά, μπορεῖ νὰ μᾶς ἐροδιάσει μὲ μία θηλυκὴ ψείρα, ἀρκετὴ γιὰ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ ἀποικία στὸ κεφάλι μας. Ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἔπιπλα στὰ ὅποια ἀκοιμποῦν ἄτομα ἢ πέφτουν μαλλιά τους μπορεῖ νὰ πιάνουμε ψεῖρες. Τὰ μολυσμένα ρούχα καὶ ἡ συχνὴ συναναστροφή μὲ ἄτομα ποὺ ἔχει ψεῖρες,

ὅπως συχνὰ συμβαίνει στὸ στὸ γυμναστήριο, στὴν ἐστὴν ἐκμουνδιά, στὶς αἰθουσὲς μονῆς σταθμῶν σιδηροδρομικῶν ὁροφείων, στὰ μεταφορικὰ γενικά (λακτοροεῖα, τραίνα, ἀεροπλάνα), μεταξὺ στενῶν ἢ μεταξὺ μελῶν μιᾶς οἰκίας εἶναι οἱ συνηθέστεροι τρόποι διάσεως τῆς ψείρας τῆς κεφαλῆς μάλιστα σὲ κρεβάτια, σενμαξιλάρια καὶ ὅποια κομψευριασμένα ἄτομα.

Σὲ φυσικὲς συνθήκες, σὲ συνθήκες ποὺ ἰσχύουν γὰρ καὶ ποὺ ζεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐρο ὅτι δὲν ἔχομε ταυτόχρονα ἀξιόλογη προσβολὴ ἀπὸ τὴν τοῦ σώματος, ἡ ψείρα τῆς δὲν μεταδίδει οὔτε τὸν ἐξωτερικὸ τίτλο, οὔτε τὸν ὑπόστυρετό (10). Συνεπῶς ἡ ὑγεσσημασία τῆς ψείρας αὐτῆς ζεταὶ στὶς ἀμεσες ἀντιδράσεις προκαλεῖ τὸ νόγμα της, στὴν ῥα ποὺ συνεπάγεται καί, σποὺ ἔχουν πολλὲς ψεῖρες ἐκαίρὸ καὶ ἀμελοῦν νὰ τίς κμήσουν, σὲ δευτερογενεῖς μὲ ὅπως ἤδη ἀναφέραμε στὸ πμενο καφάλαιο.

Τὴν ψείρα τῆς κεφαλῆς τνοῦμε πολὺ πιο συχνὰ ἀπὸ ῥα τοῦ σώματος. Ψεῖρες τῆς βρίσκουμε συχνὰ σὲ ἄτομα ἄκόμα καὶ σὲ ἀνεπτυγμένους.

Ἀντίθετα μὲ τὴν ψείραματος, ποὺ συχνὰ τὴ βρίσκῃλικιωμένα καὶ ὄχι καθαρὴδηλὰδὴ σὲ ἄτομα ποὺ ζοῦνποδὴ μὴ ὑγιεινὲς συνθήκες, τῆς κεφαλῆς ἔχει τὴν τάσησβάλλει νεαρά ἄτομα, ἰδιαίτε

καὶ καὶ μάλιστα κορίτσια, σὲ ποσο-
στό μεγαλύτερο ἀπ' ὅτι τοὺς ἐνήλι-
κους καὶ τοὺς ἡλικιωμένους ἀνθρώ-
πους. Ἐπίσης προσβάλλει τὶς γυναί-
κες συχνότερα ἀπὸ τοὺς ἀνδρες. Ἐ-
κτός ἀπὸ ὀρισμένες περιπτώσεις χρο-
νίας, δηλαδή μακροχρόνιας προσβο-
λῆς ἀπὸ ψεῖρες, τὰ προσβεβλημένα
ἄτομα εἶναι συνήθως καθαρὰ ἀπὸ
ἄλλης πλευρᾶς. Ἄτομα μὲ ἄρθρα
μαλλιά εἶναι πῶς ἐπιδεκτικὰ στὸ νὰ
πάσθουν ψεῖρες τῆς κεφαλῆς ἀπὸ ὅ-
τι ἄτομα μὲ ἀραιὰ μαλλιά. Μὲ βάση
τὴν παρατήρηση αὐτή, πολλοὶ νόμι-
ζαν ὅτι ἡ μόνη ἐξήγηση τῆς μεγα-
λίτερης συχνότητος τῆς ψείρας αὐ-
τῆς σὲ κορίτσια καὶ γυναῖκες ἀπ' ὅ-
τι σὲ ἀγόρια καὶ ἀνδρες, ἦταν ἀκρι-
βῶς τὸ ὅτι εἶχαν μακρὰ μαλλιά.
Ἐν τούτοις, ἡ μόδα τῶν μακρῶν
μαλλιών στὰ ἀγόρια καὶ στοὺς νεα-
ροὺς, δὲν εἶχε ὡς συνέπεια νὰ προ-
σβιῶνται ἀπὸ τὶς ψεῖρες τῆς κε-
φαλῆς σὲ ὅσο ποσοστὸ μὲ τὰ κορί-
τσια. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι καὶ ἄλλοι
ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ φύλο
τοῦ ἀνθρώπου, κάνουν τὰ κορίτσια
νὰ εἶναι πῶς κατὰλληλα γιὰ τὴν ἐγ-
κατάσταση καὶ εἰδοκίμηση ψειρῶν
στὸ κεφάλι τους. Ἡ προτίμηση τῆς
ψείρας αὐτῆς γιὰ τὰ παιδιά καὶ τὶς
γυναῖκες εἶναι γνωστὴ ἀπὸ χρόνια
(20).

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ

Τὸ συχνὸ βοήθησισμα, χτένισμα
καὶ λούσιμο τῶν μαλλιών περιαί-
ρουν τὶς ψεῖρες, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρ-
κετὰ γιὰ νὰ τὶς ἐξαλείψουν. Μὲ ἰ-
δικὸ ὅμως πικρὸ χτένι (ψεϊροχτέ-
νο) εἶναι δυνατόν, ἐάν ἔχοιμε ὑπο-
μονή καὶ χτενιστοῦμε πολλὰς φορὲς
προσεκτικά, νὰ τὶς ἐξαλείψουμε.

Σήμερι, τὸ κατὰλληλότερο μέσο
γιὰ τὴν καταπολέμηση τῆς ψείρας
τῆς κεφαλῆς εἶναι ἓνα λούσιμο, μού-
σισμα, ψεκασμὸς, σκόνησιν ἢ ἐπά-
λειψη τῆς κεφαλῆς μὲ ἓνα ἀπὸ τὰ
ψευροκτόνα φάρμακα ποὺ ἀντιφάρα-

με...

Σὲ τρεῖς περιπτώσεις χοιριτῶν
σχολικῆς ἡλικίας, τὸ 1975, ἐπιμε-
σαμε τὸν ἐξῆς τρόπο καὶ τὰ ἀποτε-
λέσματα ἦταν πολὺ καλὰ:

Τὸ ἀπόγευμα ἢ τὸ βράδυ ἀραιώ-
σαμε, μὲ νερὸ τῆς βρύσης, ἓνα γα-
λακτωματοποιήσιμο σκεύασμα μαλα-
θεῖον ὥστε, τελικὰ, τὸ ἀραιωμένο
γαλάκτωμα νὰ περιέχει 0.10% (ἓνα
στὰ χίλια) δραστηριῆς οὐσίας. Πῆρα-
με δηλαδή μισὸ λίτρο νεροῦ (μισὸ
κιλό), ρίξαμε μέσα 0.8 κυβικά ἐκα-
τοστά περίπου μαλαθεῖο 6000 γα-
λακτωματοποιήσιμο καὶ ἀνακατέψα-
με καλὰ. Χωρὶς νὰ καθυστερήσουμε
πολύ, μουςζέψαμε καλὰ τὰ μαλλιά
τῶν χοιριτῶν ὡς τὴ βάση τους,
χύνοντας σιγά - σιγά τὸ ἐντομοκτό-
νο ὑγρὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μὲ τὸ
ἓνα χερί καὶ μὲ τὸ ἄλλο μαλάσσον-
τας τὸ κρανίον (κάνοντας ἐλαφρὸ
μασάζ) ὥστε τὸ ὑγρὸ νὰ πάει παν-
τοῦ καὶ πρὸ παντός στὸ δέρμα τοῦ
κρανίου. Τὸ κεφάλι ἦταν σκουμένο
πάνω ἀπὸ τὸ νιπτήρι καὶ προσέξα-
με νὰ μὴν πάει ἐντομοκτόνο ὑγρὸ
στὰ μάτια. Συνήθως χρειάζεται λι-
γότερο ἀπὸ μισὸ λίτρο ὑγροῦ γιὰ τὸ
μούσισμα τῶν μαλλιών καὶ τῆς κε-
φαλῆς. Ἀμέσως μετὰ, ἔγινε χτένι-
σμα τῶν μαλλιών μὲ χτένι καὶ ἐλα-
φρὸ σποῦνισμα τῆς ἄκρης τῶν μαλ-
λίων ὥστε νὰ μὴ στάζει ὑγρὸ ἀπὸ
τὰ μαλλιά. Τὸ χτένισμα ἐξασφαλι-
ζει καλύτερη κατανομή καὶ ἐπαρῆ
μὲ τὰ ἔντομα, συνεπῶς καλύτερο ἀ-
ποτέλεσμα. Κατὰ τὸ χτένισμα ἀρκε-
τὲς ψεῖρες εἶχαν ἤδη ἐγκαταλείψει
τὸ δέρμα καὶ παρασύρονταν ἀπὸ τὸ
χτένι ἢ ἔπεσαν στὸ νιπτήρι. Ἐν
συνεχείᾳ, σκεπάζτηκε τὸ κεφάλι μὲ
ἓνα πλιστικὸ σκούρο, ἀπ' αὐτοῦς
ποὺ φοροῦν οἱ γυναῖκες στὸ λουτρό,
καὶ τὰ ἄτομα κοιμήθηκαν.

Τὸ ἐπόμενο πρωὶ ἀραιώθηκε ὁ
σκούρος καὶ τὰ μαλλιά λούστηκαν
μὲ σαποῦνι καὶ ξεπλόθηκαν ὥστε νὰ
πέσουν οἱ φάρμες ψεῖρες. Ἐν συνε-
χείᾳ στεγνώθηκαν καὶ χτενίστηκαν.

Ἡ κάπως δυσάρεστη μυρωδιά τοῦ
μαλαθεῖου δὲν ἦταν αἰσθητὴ σὲ ἀπο-
στεινισμένη μεγαλύτερη τῶν 30 ἐκατο-
στῶν καί, ὡς τὸ βριδν, ἡ μυρωδιά
δὲν ἦταν αἰσθητὴ σὲ ἀπροειδοποίη-
τα ἄτομα. Εἶναι βέβαια προτιμότε-
ρο νὰ χρησιμοποιήσουμε ἀποστεινί-
μενο μαλαθεῖο, γνωστὸ στὴν ἀγορὰ ὡς
«ἄσπιμο» ποὺ μυρίζει πολὺ λιγότερο.

Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ διαλέξαμε τὸ
Σάββατο βράδυ, ὥστε νὰ ὑπάρχει
χρόνος τὴν Κυριακή, χωρὶς σχολεῖο,
γιὰ τὸ λούσιμο τῶν μαλλιών καὶ τὴν
ἐξασπένηση τῆς μυρωδιάς τοῦ ἐν-
τομοκτόνου. Ἐπαναλάβουμε τὴν ἐφαρ-
μγὴ τὸ ἐπόμενο Σάββατο βριδν.

Ἀντὶ τοῦ μαλαθεῖου μποροῦμε νὰ
χρησιμοποιήσουμε ὅποιοδήποτε ἄλ-
λο ἀπὸ τὰ ἐντομοκτόνα ποὺ ἀντιφά-
ρουμε στὸ κεφάλαιο «Ψευροκτόνα
φάρμακα» ἢ καὶ ἄλλο ποὺ θὰ μᾶς
συστήσουν οἱ εἰδικοί.

Εἶναι ἀναγκαῖο, 10 περίπου μέ-
ρες μετὰ τὴ δεύτερη ἐπέμβαση, νὰ
ἐλέγξουμε τὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ γιὰ
νὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι ἡ καταπολέμη-
ση πέτυχε. Ἐάν διαπιστώσουμε ζων-
τανὲς ψεῖρες, ἴσως οἱ ψεῖρες νὰ ἦ-
ταν ἀνθεκτικὲς στὸ ἐντομοκτόνο ποὺ
χρησιμοποιήσαμε, νὰ ἦταν δηλαδή
ἐθισμένες σ' αὐτό. Τότε θὰ ἐπανα-
λάβουμε τὴν προσπάθεια μὲ ἓνα ἄλ-
λο ἐντομοκτόνο, ὅπως τονίσαμε στὸ
σχετικὸ μὲ τὸν ἐθισμὸ μέρος.

Κατὰλληλα ἐντομοκτόνα θὰ βροῦ-
με κατὰ κανόνα στὸ φαρμακεῖο ἢ
σὲ καταστήματα γεωργικῶν φαρμά-
κων ἢ ἀποθήκη τῆς Ἀγροτικῆς Τρα-
πέζης ἢ γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ.
Θὰ προτιμήσουμε γαλακτωματοποι-
ήσιμο σκεύασμα ἢ γαλάκτωμα. Στὴν
ἀνάγκη θὰ πάρουμε βρέξιμη σκόνη
ἢ πικρὸ αἰθέριμα καὶ τέλος σκόνη
ἐπιπάσεως. Ἀλοιφεῖς δὲν ἔχουν ἀκό-
μα κυκλοφορήσει στὴ χώρα μας καὶ
δὲν γνωρίζουμε τὴν ἀποτελεσματι-
κότητά τους.

Οἱ STMES καὶ συνεργάτες (11)

Συνέχεια στὴν σελίδα 148

Διατροφή των αγελάδων

Μέσα στα πολλά προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει ο Έλληνας κτηνοτρόφος είναι και το πρόβλημα της διατροφής των αγελάδων.

Δυστυχώς από το ένα μέρος μας λείπουν οι γνώσεις επάνω στα θέματα της ζωοτεχνίας και από το άλλο μας λείπουν τα χωράφια (λειβάδια) και οι βροχές το καλοκαίρι.

Η Έλληνική κτηνοτροφία με άλλα λόγια βρίσκεται στη χώρα μας σε χαμηλά επίπεδα.

Οι προοπτικές όμως να αναπτύξουμε και εμείς την κτηνοτροφία μας είναι πολλές.

Γιὰ να λύσουμε το πρόβλημα της διατροφής δεν μπορεί κανείς να μας δώσει μία συνταγή ή συνταγές. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κτηνοτρόφοι είναι διαφορετικά από χώρα σε χώρα και από τόπο σε τόπο. Π.χ. ενώ οι Δυτικοευρωπαίοι κτηνοτρόφοι σιτίζουν το πρόβλημα της ποιότητας των τροφών εμείς πρέπει να λύσουμε πρώτα το πρόβλημα της ποσότητας των τροφών.

Συχνά άκουσε πως τον χειμώνα όρισμένα χωριά αποκλείστηκαν από τα χιόνια και κινδυνεύουν τα ζωντανά τους.

Το κακό όμως δεν σταματά εδώ, πολλοί κτηνοτρόφοι την Άνοιξη ελαττώνουν τις τροφοές γιατί κοντεύουν να τελειώσουν.

Ακούω να μου λένε οι κτηνοτρόφοι για φέτος δεν αγοράζουν άλλες συμπυκνωμένες τροφοές (σιτηρά).

Εύκολα όμως αλλάζουν γνώμη όταν τους εξηγήσω πως ταΐζοντας 1 κιλό σιτηρά στην αγελάδα παίρνουμε 2,5 κιλά γάλα.

Από άγνοια και δήθεν οικονομία (έλλειμματική διατροφή) προφερόμε ζηνία για ζωα και ανεβάζουμε το κόστος παραγωγής.

Τα συμπτώματα μιας έλλειμματικής διατροφής μπορούν να είναι:

1) Πτώση της ανθεκτικότητας των ζώων.

2) Πτώση της γαλακτοπαρα-

γωγής.

3) Κακή γονιμότητα (οι αγελάδες δεν σέρνουν και αν σέρνουν δεν πίνουν πάντα).

4) Διαταραχή του μεταβολισμού. Παρουσιάζονται συνήθως ανωμαλίες στο πεπτικό σύστημα μετά ή πριν την γέννα, όπως είναι η κέτωση, γνωστή στους κτηνοτρόφους μας σαν δξοναιμία.

Τα παραπάνω έχουν φυσικά δυσμενείς επιπτώσεις και στο κόστος παραγωγής.

Πολλές φορές όχι μόνον δουλεύουμε με κέρδος μηδέν αλλά με ζημία. Κανένας μικρέμπορος δεν θα αγόραζε π.χ. τα ροδάκινα 25 δρχ. και θα τα πουλούσε πάλι

Δρ. Ίωάννης Ξαντινίδης Γεωπόνος Ινστιτούτου Κτηνοτροφίας Ειδικός Διατροφής Ζώων

25 δρχ. ή 20 δρχ. Μπορεί κανείς δικαιολογημένα να ρωτήσει «τι σχέση έχει το παραπάνω παράδειγμα των ροδακίνων με εμάς τους κτηνοτρόφους - γαλακτοπαραγωγούς;». Δυστυχώς, από άγνοια, ενώ το ένα κιλό γάλα μας στοιχίζει 20 δρχ. εμείς το πουλάμε γύρω στις 15 δρχ.

Το παρακάτω παράδειγμα μας δίνει όρισμένα στοιχεία επάνω στο κόστος του γάλακτος και των παράδειγμα παίρνουμε την περίπτωση που η αγελάδα μας δίνει ημερησίως 10 κιλά γάλα και την ταΐζουμε μόνον τριφύλλι.

Μία αγελάδα μέσου ζωντανού βάρους (η500 κιλά περίπου) χρειάζεται να φάει μόνον για συντήρηση 10 κιλά τριφύλλι ημερησίως. Γιὰ να μας δώσει όμως τα 10 κιλά γάλα, πρέπει να φάει άλλα 10 κιλά τριφύλλι περίπου ημερησίως. Έτσι βλέπουμε πως για να πάρουμε 10 κιλά γάλα ξοδεύουμε 20 κιλά τριφύλλι.

Κάνοντας έναν υπολογισμό βλέπουμε πως κάθε κιλό γάλα μας

στοιχίζει 20 δρχ. (20 κιλά τριφύλλι επί 10 δρχ. 200 δρχ.).

Αν μας άκουγαν οι οίκοι, οι λόγοι θα θύμωναν μαζί μας για το αυτό θα ανεβάζαν με τους το κόστος για κάθε κίλο γάλα 30 δρχ. Έργασία, ζωοφάλο, κτηριακές έγκετα μηχανικός έξαπλισμός και ανεβάζουν το κόστος του κίλου.

Έχει υπολογισθεί πως η απόδοση είναι 50% του κόστους παραγωγής του γάλακτος, πως όσο μπορούμε να κατέβουμε το κόστος της διατροφής μπορούμε να ανεβάσουμε το δικό μας.

Η γαλακτοπαραγωγή είναι από το ένα μέρος με να εξασφαλίσουμε φθηνότερα και από το άλλο μέρος με αγελάδες υψηλής απόδοσης.

Σχετικά με τις τροφοές να ξέρουμε πόσο γάλα θα δώσει η αγελάδα με την α ή β τροφοή.

Όπως είδαμε στο παραπάνω παράδειγμα το τριφύλλι δίνει και τόση ενέργεια από κάθε κιλό τριφύλλι ή γάλα μας δίνει 1 κιλό γάλα που.

Αντίθετα ένα μίγμα που περιέχει πάνω από την δέκα ενέργεια του τριφυλλίου από κάθε κιλό συμπυκνωμένης που ταΐζουμε παίρνουμε κιλά περίπου γάλα. Όσο πιο γάλα που μας δίνει ή δα, δηλαδή αν από μία δα παίρνουμε 2.000 κιλά γάλα την άλλη 4.000 όπου οδήγησε την πρώτη αγελάδα με 5 κιλά γάλα τον χρόνο μόνον έχουμε.

Μόνον υψηλές αποδόσεις γάλα μας εξασφαλίζουν οικονομικό κέρδος. Σαν προφανές το κοινό μας πρέπει να έχουμε τις καλύτερες αγελάδες. Σε μία μελέτη που έκανε το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης το 1981 με 90 αγελάδες κτηνοτροφίας και παραγωγής γαλακτοπαραγωγού βοοειδών.

παρατηρούν μείωση των συνολικών δαπανών κατά 30% όταν διατηρούνται ζώα ύψηλης γαλακτοπαραγωγής.

Πάντοτε πρέπει να προσέχουμε το ζώο μας να μην υποσιτίζονται αλλά ούτε και να υπερσιτίζονται. Και οι δύο περιπτώσεις είναι ασύμφορες. Άγελάδες που βάζουν πολλά κιλά μετά την γέννα χωρίς να φθάνουν τα 20 κιλά γάλα ημερησίως πρέπει να τις πωλάμε. Τέτοια ζώα δεν μετατρέπουν την τροφή σε γάλα αλλά σε κρέας πρόκειται δηλαδή για κρεοπαραγωγή τύπου. Οι καθαρά γαλακτοπαραγωγικές άγελάδες, άσπράμαυρες, Σβίτες και Σήμενταλ όταν εκτρέφονται κανονικά αποδίδουν ύψηλες ποσότητες γάλακτος. Οι ράτσες αυτές επικράτησαν στην Ευρώπη γιατί εκτός από την ύψηλή υπόδοσή τους σε γάλα τα άρσενικά τους μοσχάρια μπορούμε να τα παχαίνουμε με πολύ καλά αποτελέσματα.

Τι πρέπει όμως να προσέθουμε ακόμη για να αυξήσουμε την γαλακτοπαραγωγή, δηλαδή να δουλεύουμε με κέρδος και όχι με ζημία;

1) Να αυθήσουμε τις άγελάδες μας αλλά παράλληλα να αυξηθεί και η απόδοση της κάθε μίας άγελάδας.

2) Αν με την βελτίωση της τροφής και εκτροφής (καλός ένσιταυλισμός) δεν αυξάνεται το γάλα μερικών άγελάδων, αυτές τις άγελάδες πρέπει να τις δίνουμε για σφάξιμο. (να μην τις πουλάμε σε άλλους κτηνοτρόφους όμως).

3) Από τις τροφές που δίνουμε εξαρτάται με τι κέρδος θα δουλεύουμε. Για άγελάδες μέσης απόδοσης (20 κιλά γάλα ημερησίως) πρέπει να ταΐζουμε στην άγελάδα 10 κιλά συμπικνωμένη τροφή ημερησίως συν 5 κιλά τριφύλλι και άλλα τόσα άχυρο ή χόρτο.

4) Το μίγμα που θα ταΐζουμε να αποτελείται:

Από 35 κιλά σιτάρι ή καλαμπόκι
» 35 » κριθάρι ή »
» 10 » πίτυρα
» 20 » βαμβάκοπιτα
Σύνολο 100 κιλά

Τα πίτυρα και η βαμβάκοπιτα σκοπό έχουν να αυξήσουν την περιεκτικότητα της πρωτεΐνης του σιτηρεσίου.

Χωρίς την προσθήκη της βαμβάκοπιτας π.χ. το σιτηρέσιο θα είναι φτωχό σε πρωτεΐνες με αποτέλεσμα η απόδοση των ζώων να είναι χαμηλή.

Η χώρα μας παράγει μεγάλες ποσότητες βαμβάκοπιτας ή δε τιμή του σε σύγκριση με τα σιτηρά είναι σχεδόν χαμηλή.

5) Οι τροφές που ταΐζουμε πρέπει να είναι πολύμορφες. Παραπάνω ανάφερα πώς πρέπει να προσθέσουμε π.χ. πίτυρα και βαμβάκοπιτα στο σιτηρέσιο σκόνη μπορούμε να προσθέσουμε και

ξηρή πούλπα ζαχαροτεύλων (10 στα 100) Έτσι επιτυγχάνουμε δύο σκοπούς, από το ένα μέρος αυξάνουμε την ποιότητα και από το άλλο μέρος την γευστικότητα.

6) Στις συμπικνωμένες τροφές πρέπει να προσθέτουμε και αλάτια (άνόργανες ουσίες όπως Ασβέστιο, Φωσφόρο, Μαγνήσιο και Νάτριο) και όχι μόνο μαγειρικό άλας (δηλαδή χλωριούχο Νάτριο). Είναι ανάγκη να προσθέσουμε γύρω στα 2 κιλά επί τοίς 100 από τις παραπάνω ανόργανες ουσίες.

7) Η αύξηση του ποσοστού των χονδρεϊδών τροφών στο σιτηρέσιο κατεβάζει το κόστος παραγωγής. Όταν δεν τις ενοικιώνουμε αυτές τις τροφές (καλαμπόκι, τριφύλλι, κορυφές ζαχαροτεύλων και άλλες) ανεβάζουμε και την θρεπτική τους αξία και φυσικά τα καθαρά μας κέρδη.

Ζωγραφικός πίνακας του Δ. Σκουπερ που βρίσκεται στο Έργατικό Κέντρο Ναούσης

Όδηγίες για τήν άσβέστωσιν των όξινων έδαφών

Τά όξινα έδάφη στή χώρα μας άπαντούν κυρίως σέ όρεινές ή λοφώδεις περιοχές και προέρχονται από όξινα πετρώματα π.χ. γρανίτες, γνεύσιους, μαρμαρυγιακούς σχιστόλιθους, φυλλίτες ή άκόμα και από βασικά πετρώματα π.χ. άσβεστόλιθους στίς πολύ ύγρές περιοχές. Έπειδή δέ στίς άνωτέρω περιοχές, ιδιαίτερα στίς όρεινές, τό ύψος των καταρτηνισμάτων είναι μεγάλο, ένώ ή εξάτμιση είναι μικρή, ή όξινισή (έκπλυσι) του έδάφους παρουσιάζεται έντονη μέ αποτέλεσμα ή τιμή του pH του έδάφους νά είναι συχνά μικρότερη από 5,5 ή και από 5,0. Σ' αυτές τίς περιπτώσεις χρειάζεται όπωσδήποτε νά γίνει διόρθωση του pH δηλ. διόρθωση τής όξύτητας του έδάφους.

Στίς πεδινές περιοχές τά όξινα έδάφη καταλαμβάνουν πολύ μικρή έκταση και εμφανίζονται συνήθως υπό μορφή διάσπαρτων μικρών νησίδων εκεί όπου τά έδάφη είναι πολύ άμμώδη και τό άνιγλυρο είναι επίπεδο (συνήθως πού εύνοούν τήν έκπλυσι). Σέ όρισμένες όμως περιπτώσεις εμφανίζονται και υπό περισσότερο έκτεταμένη μορφή σέ πολύ παλιές άλλοιδιακές αποθέσεις (διολιθία), όταν ή προσέλευσι των τελευταίων είναι από όξινα πετρώματα.

Η γεωργική σημασία του προβλήματος των όξινων έδαφών στίς όρεινές περιοχές δέν είναι βέβαια πολύ μεγάλη. Έτσι, ή σημασία του περιορίζεται κυρίως στίς λοφώδεις περιοχές και περισσότερο μάλιστα σέ όρισμένες χαμηλές λοφοειδείς πε-

ριοχές πού άποτελούν παλιές ταράτσες ποταμών, ή σέ όρισμένα ένσπεδα πού άπαντούν σέ τριτογενείς ή παλιούς τεταρταγενείς σχηματισμούς του άναγλύρου.

Η διόρθωση τής όξύτητος γίνεται όπως είναι γνωστό μέ άσβέστωσι του έδάφους. Όμως, για τή σωστή εφαρμογή τής άσβεστώσεως ώ-

**Υπό Νικ. Σ. Κοροξενίδη
και Νίνας Παπαδοπούλου
Άνδρουλιδάκη**

στε νά άπαρευχθούν λάθη, θα πρέπει νά σάς γνωρίσουμε σχετικά υπό μορφή οδηγιών τά εξής:

1) Η άπαιτούμενη ποσότητα κατ'άστρέμμα από τά διάφορα ύλικά άσβεστώσεως (γνωπτών συλλήβδην σάν «άσβεστος») για νά ανεβάσουμε τό pH του έδάφους στήν OPTIMUM περιοχή, πού για τό σύνολο σχεδόν των κοινών καλλιεργειών είναι μεταξύ 6,5—7,0, καθορίζεται μετά από ειδική άνάλυσι του έδάφους (καμπύλες όγκομετρήσεως) γιατί ή ποσότητα αυτή τής άσβέστου δέν εξαρτάται μόνο από τή τιμή του pH αλλά και από τό ποσοστό και τό είδος τής άργίλλου καθώς και από τό ποσοστό τής οργανικής ουσίας (δηλ. από τή «ρυθμιστική ικανότητα» του έδάφους). Πολλές φορές έδάφη μέ τό ίδιο pH

χρειάζονται διαφορετικές ποσότητες άσβέστου γι νά άνέβει τό pH τους στήν OPTIMUM τιμή.

Έξ άλλου, προσθήκη στο έδαφος ποσότητας άσβέστου μικρότερης από αυτή πού χρειάζεται δέν θα άνεβάσει τό pH στήν επιθυμητή τιμή και δέν θα έχουμε τήν άναμενόμενη ώφέλεια, ένώ πάλι προσθήκη μεγαλύτερης ποσότητας άσβέστου, δηλ. «υπερασθέστωσι», θα άνεβάσει τό pH σέ τιμή μεγαλύτερη τής OPTIMUM (πολύ πού εύκολα μάλιστα σέ έδάφη μέ μικρή ρυθμιστική ικανότητα, όπως είναι τά άμμώδη) έλαττώνοντας έτσι τή διαλυτότητα πολλών θρεπτικών στοιχείων και κυρίως ίχνοστοιχείων μέ αποτέλεσμα τήν διχνοουρία σχετικών έλλείψεων στα φυτά.

2) Σάν ύλικά άσβεστώσεως χρησιμοποιούνται τό άνθρακικό άσβέστιο (άσβεστόλιθοι, «μαρμαρύσκοι»), τό όξειδίο του άσβεστίου («καμμένη άσβεστος»), τό ύδροξείδιο του άσβεστίου («σβησμένη άσβεστος») και ύδράσβεστος (60% ύδροξείδιο του άσβεστίου και 25% άνθρακικό άσβέστιο). Μπορεί επίσης νά χρησιμοποιηθεί και ή ιλύς άσβέστου των έργοστασίων τής Βιομηχανίας Ζαχάρεως. Η ιλύς άσβέστου περιέχει 70% περίπου άνθρακικό άσβέστιο, διατίθεται δέ δωρεάν στον τόπο των έργοστασίων τής Β. Ζ. Έπειδή όμως είναι σέ κατ'άστασι

πολύτιμο. Είναι απαραίτητο πρό του χρησιμοποιηθεί να στεγνώσει και να λειοτριβηθεί.

3) Προκειμένου για έτησιες καλλιέργειες τα υλικά ασβεστόσεως προ σίθονται στο έδαφος αρκετά πριν από τη σπορά (το καλοκαίρι ή έστω νωρίς το φθινόπωρο) ενώ για μόνιμες καλλιέργειες όπωσδήποτε πριν από τη σπορά.

Το όξειδιο του ασβεστίου και το υδροξείδιο του ασβεστίου έπειδή ανυψοϋν στο έδαφος σχετικά γρήγορα μπορούν να προστεθούν το αργότερο 1 μήνα πριν από τη σπορά. Το ανθρακικό ασθέσιο σάν λιγότερο διαλυτό από τα προηγούμενα χρειάζεται αρκετό χρονικό διάστημα για να αντιδράσει στο έδαφος και επομένως θά πρέπει να προστεθεί πολύ πιο μπροστά, τουλάχιστο 3 μήνες πριν από τη σπορά.

Έπειδή η επίδραση της ασβεστόσεως διαρκεί όρισμένα χρόνια (7—8 περίπου) θά πρέπει μετά τον πέμπτο χρόνο να ξετιάζεται ξανά το pH του εδάφους, ώστε σε περίπτωση που αυτό πέσει πάλι χαμηλά να γίνει φανασθέτωση.

4) Όποιοδήποτε υλικό ασβεστόσεως και αν χρησιμοποιηθεί θά πρέπει να είναι καλά λειοτριβημένο, δηλ. σε κατάσταση ξηρής σκόνης για να γίνεται καλύτερα η διασπορά του.

Η διασπορά γίνεται με ειδικούς διανομείς ή με κοπροδιανομείς ή ελλείνει αυτών, με υποινδύηποτε άλλο τρόπο π.χ. διασκορπίζοντας το μέσα από μιὰ πλατφόρμα με ένα ριτάρι. Έκείνο που έχει σημασία είναι να γίνει όσο το δυνατό πιο καλή διασπορά του υλικού ώστε με την όρμηση ή το ρυεζάρισμα που θά ακολουθήσει να ενσωματωθεί αυτό ομοιόμορφα στο έδαφος.

5) Στα όξινα εδάφη, ακόμα και μετά την ασθέτωσή τους, δεν θά

πρέπει οπωσδήποτε την όξυτητα του εδάφους όπως π.χ. η θειική άμμωνία, ή φωσφορική άμμωνία (16—20—0 και 20—10—0) ή νιτρική άμμωνία, ή ανυδρη άμμωνία και η ούρία που κατά την νιτροποίησή τους αυξάνουν την όξυτητα του εδάφους. Αντί αυτών θά πρέπει να χρησιμοποιείται η ασβεστούχος νιτρική άμμωνία (σάν βασικό και σάν επικρυνειακό λίπασμα) ή

πωρικό (0—21—0).

6) Τέλος, θά πρέπει να τονισθεί ακόμα ότι η προσθήκη στο έδαφος της ασβεστούχου νιτρικής άμμωνίας δεν αντικαθιστά στην ασθέτωση του εδάφους, αλλά απλώς παρεμποδίζει τη χειροτέρευση της όξυτητάς του ή βοηθάει στη διατήρηση του pH που έχει διορθωθεί με την ασθέτωση επί μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Οί επικονιαστές της κερασιās

Του Οδυσσέα Ντινόπουλου

Τεύχος 14 σελ. 37).

Παρακάτω δημοσιεύουμε τους συνδυασμούς μερικων αξιόλογων ποικιλιών κερασιās.

Η επιλογή των καταλλήλων επικονιαστών είναι βασική προϋπόθεση για την καρπόδεση και παραγωγικότητα των κερασιών (Δές Γιαν. Χατζηχαρίση Νιάουστα

ΒΑΣΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ

- 1) Τραγανά Έδέσης.
- 2) Μπιγκαρό Μπουρλά.
(Ώριμάζει ένα μήνα νωρίτερα από την Τραγανά Έδέσης).
- 3) Μπιγκαρό Στάρκ "Αρντου Τζιάν.
(Ώριμάζει 15 μέρες νωρίτερα από την Τραγανά Έδέσης).
- 4) Βάν.
(Ώριμάζει μαζί με την προηγούμενη).
- 5) Λάμπερτ.
(Ώριμάζει μαζί με την Τραγανά Έδέσης περίπου έως πέντε μέρες το αργότερο).
- 6) Ρέβερσον.
(Ώριμάζει μαζί με την Τραγανά Έδέσης).
- 7) Χεντελφίγκεν.
(Ώριμάζει μαζί με την Τραγανά Έδέσης).
- 8) Μπίνγκ.
(Ώριμάζει μαζί με την Τραγανά Έδέσης).

ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΕΣ

- α) Ναπολέον, β) Λάμπερτ, γ) Ρέβερσον, δ) Μαρμότ.
- α) Μαρμότ, β) Λάμπερτ, γ) Βάν, δ) Μπιγκαρό Στάρκ "Αρντου Τζιάν.
- α) Βάν, β) Λάμπερτ, γ) Ρέβερσον, δ) Μπιγκαρό Μπουρλά.
- α) Μπίνγκ, β) Ρέβερσον, γ) Μπιγκαρό Μπουρλά, δ) Λάμπερτ.
- α) Ναπολέον, β) Βάν, γ) Τραγανά Έδέσης, δ) Μπιγκαρό Στάρκ "Αρντου Τζιάν.
- α) Λάμπερτ, β) Μπιγκαρό "Αρντου Τζιάν.
- α) Ναπολέον, β) Ρέβερσον, γ) Μπιγκαρό Μπουρλά.
- α) Βάν, β) Μπιγκαρό Μπουρλά, γ) Μπιγκαρό Στάρκ "Αρντου Τζιάν.

Δύο άξιόλογες ποικιλίες μηλιάς

Οι Μουτσοῦ και Τζόναγκολντ είναι δύο καινούργιες ποικιλίες Μηλιάς. Στη χώρα μας είναι σχεδόν άγνωστες. Οι ποικιλίες αυτές παρουσιάζουν ένα ξεχωριστό ενδιαφέρον από δεινροκομικής πλευράς. Αξίζει ο κόπος να γραφτούν λίγα λόγια, μερικές χρήσιμες πληροφορίες για την παραγωγικότητά τους, την συμπεριφορά τους, στην συντήρηση, τις γευστικές ιδιότητες του καρπού κλπ. Ας πάρουμε τα πράγματα με την σειρά τους.

Η Μουτσοῦ (MUTSU) είναι Ἰαπωνική ποικιλία. Προήλθε από διασταύρωση των ποικιλιών GOLDEN DELICIOUS X INDO (Γκόλντεν Ντελίτσιους X Ἴντο).

Η Τζόναγκολντ (JONAGOLD) είναι Ἀμερικανική ποικιλία. Προήλθε από διασταύρωση των ποικιλιών GOLDEN DELICIOUS X JONATHAN (Γκόλντεν Ντελίτσιους X Τζόναθαν).

— Και οι δύο ποικιλίες είναι τριπλοειδείς (51 χρωμοσώματα στα σωματικά κύτταρα.) Και οι δύο ποικιλίες είναι άκατάλληλες για «έπικονιαστές». Γι' αυτό σ' ένα μηλέωνα που θα φυτευθεί μία από τις παραπάνω τριπλοειδείς ποικιλίες απαιτούνται ακόμα άλλες δύο διπλοειδείς ποικιλίες (34 χρωμοσώματα στα σωματικά κύτταρα). Ένα παράδειγμα: Φυτεύουμε έστω τις εξής ποικιλίες, Στάρκριμσον, Γκράννη Σμιθ και Μουτσοῦ. Τι θα συμβεί:

α) Η Στάρκριμσον θα γονιμο-

ποιήσει την Γκράννη Σμιθ.

β) Η Γκράννη Σμιθ θα γονιμοποιήσει την Στάρκριμσον και

γ) Οι παραπάνω δύο ποικιλίες θα γονιμοποιησουν επίσης και την Μουτσοῦ.

— Η Μουτσοῦ και η Τζόναγκολντ άνθιζουν περίπου με τις άλλες γνωστές ποικιλίες, ομάδα Ντελίτσιους, Γκράννη Σμιθ, Τζόναθαν

των Ἡλ. Σαζακλίδη και Ὁδ. Ντινόπουλου

κλπ. Και κάτι ακόμα. Η Γκόλντεν Ντελίτσιους δεν πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως έπικονιαστής για τις ποικιλίες Μουτσοῦ και Τζόναγκολντ, επειδή είναι «κακός έπικονιαστής» στις δύο αναφερόμενες ποικιλίες. Αυτό εξηγείται γιατί έχουν «στενή γεννητική συγγένεια» με την Γκόλντεν. Κοι οι δύο ποικιλίες έχουν «αίμα» της Γκόλντεν Ντελίτσιους είναι «παιδιά της».

— Η Μουτσοῦ είναι μία ζωηρή ποικιλία. Μπολιασμένη επί σποροφύτου άργει να μπει στην καρποφορία. Αντίθετα μπαίνει ένωρίς στην καρποφορία όταν μπολιαστεί επί νάνων υποκειμένων (M9, M26) ή επί ήμιάνων (M7 και MM106). Είναι δέντρο παραγωγικό.

— Ο καρπός της Μουτσοῦ είναι πολύ μεγάλος, όγκώδης, Μέσο θά-

ρος καρπού 300—350 γραμ. Όμοιάζει στο σχήμα με την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Διαφέρει όμως στο μέγεθος. Ο καρπός έχει ωραία εμφάνιση. Η επιδερμίδα είναι σιλήπην υποπράσινη χωρίς επίχρωμα. Η σάρκα είναι τραγανή υπόκεινται πολύ χυμώδης και όλιγο άρωματική. Συγκομίζεται μία έβδομάδα μετά την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Διατηρείται στα ψυγεία ως τον Μάη.

Συγκριτικά με την Γκόλντεν Ντελίτσιους υπερέχει στα εξής χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

α) Δεν παρουσιάζει εύαισθησία στις σκουριές.

β) Είναι πιο παραγωγική από την Γκόλντεν Ντελίτσιους και

γ) Συντηρείται περισσότερο καιρό στα ψυγεία.

— Η Τζόναγκολντ είναι μία παραγωγική ποικιλία. Ο καρπός της είναι αρκετά μεγάλος με πολύ ωραία εμφάνιση. Μέσο θάρος καρπού 250—280 γραμ. Η επιδερμίδα καλύπτεται από ένα έλκυστικό κόκκινο επίχρωμα. Το επίχρωμα στις πεδινές περιοχές μπορεί να φθάσει τα 2)3 της έφάνειας του καρπού (Μακροχώρι Βέροιας). Ο καρπός έχει εξαιρετικές γευστικές ιδιότητες. Πολύ χυμώδης άρωματώδης τραγανός και λίγο υπόξεινος. Τρώγεται με ιδιαίτερη ευχαρίστηση. Συγκομίζεται την ίδια περίοδο με την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Διατηρείται στα κοινά ψυγεία ως τον Ἀπρίλη.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΝΙΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

Μερικά πράγματα χρειάζεται να επαναλαμβάνονται.

Για πολλά είδη φυτών (όπωροφόρα και μη) ο ρόλος της μέλισσας στη γονιμοποίηση των ανθέων είναι πρωταρχικός. Εφέτος ιδιαίτερα που οι καιρικές συνθήκες στη περίοδο της ανθοφορίας σε πάρα πολλές περιοχές ήταν άσχημες (Κρύο, βροχές, χαμηλές θερμοκρασίες, συννεφιές) οι μέλισσες δεν μπόρεσαν να πετάξουν όσο έπρεπε. Έτσι λοιπόν τα όπωροφόρα δέντρα που έχουν ανάγκη από σταυρογονιμοποίηση (μηλιές άχλαδιές, κερασιές, αμυγδαλιές, δαμασκηνιές, ποικιλία χάλ ροδακινιάς) πλήρωσαν την νύφη.

— Η μέλισσα πετώντας από άνθος σε άνθος για να μαζέψει γύρη ή νέκταρ, άθελα βοηθάει στη γονιμοποίηση των ανθέων των δέντρων μας. Έχουν υπολογίσει ότι από κάθε κυψέλη μεσαίας δυναμικότητας μπορούν να εξέλθουν μέλισσες για διάφορα ταξίδια βοσκής συνολικά 4.000—5.000 ημερησίως. Κάθε μέλισσα μπορεί να κάνει 4 ή 5 ταξίδια βοσκής ημερησίως και σε κάθε ταξίδι μπορεί να επισκεφθεί εκατοντάδες άνθη. Κάθε μέλισσα μπορεί να κουβαλήσει στο σώμα της που είναι αρκετά τριχωτό μέχρι 100.000 γυρεοκόκκους μηλιάς. Όταν διαθέτει κανείς στο κτήμα του αρκετό αριθμό κυψελών (μία κυψέλη σε 4 στρέμματα) μπορεί να υπολογίζει σε μία καλή επικονίαση των ανθέων και εφόσον υπάρχουν καλοί και πολλοί επικονιαστές και σε κανονικές αποστάσεις και αναλογίες προς την βασική ποικιλία τότε θα περιμένει και μία καλή γονιμοποίηση των ανθέων.

— Το νέκταρ είναι φυτικός χυμός που περιέχει πολλά συστατικά και κυρίως σάκχαρα σε πυ-

κνότητα από 10 έως 78%. Το σάκχαρο που περιέχεται στα διάφορα άνθη των γνωστών όπωροφόρων ποικίλλει από είδος σε είδος. Είναι περισσότερο στα άνθη της μη-

Του Οδυσσέα Ντινόπουλου

λιάς και λιγότερο στα άνθη της άχλαδιές. Συγκεκριμένα η πυκνότητα του νέκταρος σε σάκχαρα είναι η εξής:

Μηλιά	35—55%
Κερασιά	20—50%
Αμυγδαλιά	20—40%
Ροδακινιά	20—25%
Δαμασκηνιά	10—40%
Βερυκοκκιά	5—25%
Άχλαδιά	2—15%

— Γενικώς οι άχλαδιές δεν προσελκύουν τις μέλισσες λόγω της μικρής περιεκτικότητας των ανθέων σε σάκχαρα. Για τον λόγο αυτό συνιστάται η τοποθέτηση κυψελών στον άχλαδεώνα να πραγματοποιείται παραμονή της ανθοφορίας. Επίσης συνιστάται η κοπή των χόρτων που βρίσκονται στον άχλαδεώνα, για να εξασφαλισθεί μεγαλύτερος αριθμός επισκέψεων των μελισσών στα άνθη της άχλαδιές.

— Διαπιστώθηκε ότι η απόδοση των φρούτων εξαρτάται από την απόσταση κυψέλης και φυτού. Η καρπώδωση είναι αντίστροφως ανάλογη με την απόσταση. Σε σχετικό πείραμα που πραγματοποιήθηκε από ειδικούς έρευνητές διαπιστώθηκαν τα εξής:

Απόσταση σε χιλόμετρα	Παραγωγή σε χιλιόγραμμα
0,3	5.100
0,9—1,2	2.700
1,5—1,9	2.300

— Εφέτος που ήταν δύσκολη

άνοιξη φάνηκε καθαρά πόσο χρήσιμοι είναι οι επικονιαστές. Δεν χρειάζεται να είναι κανείς σοφός για να διαπιστώσει ότι οι μηλιές, οι άχλαδιές ή οι κερασιές, για να αναφέρουμε τρία τοπικά είδη δέντρων, που καρπώδωσαν, οφείλεται γιατί είχαν δίπλα τους άλλες ποικιλίες συνανθοώδεις. Είναι να λυπάται κανείς και να άγανακτεί ακόμη για την αμέλεια και την αδιαφορία πολλών παραγωγών που ακόμα δεν φρόντισαν να φυτέυσουν ή να μπολιάσουν μία δεύτερη ποικιλία στον όπωρώνα τους. Μας δόθηκε η ευκαιρία να επισκεφθούμε αρκετούς όπωρώνες μηλιάς που ήταν στην ίδια περιοχή άλλοι με επικονιάστρια ποικιλία και άλλοι χωρίς επικονιάστρια ποικιλία. Περίπτωση όπωρώνα Ν. Σαμαρά στην περιοχή Έπισκοπή Ναούσης. Ο όπωρώνας του Ν. Σαμαρά καρπώδωσε ικανοποιητικά επειδή είχε αρκετά άνθη της επικονιάστριας ποικιλίας, προερχόμενα από τα δέντρα επικονιαστές του όπωρώνα και συμπληρωματικά, από άνθη ανθισμένων κλάδων της επικονιάστριας ποικιλίας που τοποθετήθηκαν σε σακκούλες νάυλον με νερό.

— Δεν χρειάζεται να τονισθεί ότι στην περίοδο της ανθοφορίας των δέντρων δεν πρέπει να ψεκάζουμε πρό παντός με έντομοκτόνα. Δεν υπάρχουν άθωα έντομοκτόνα ή ολιγώτερο βλαβερά. Πολλοί μελισσοκόμοι έχουν χάσει τα μελίσσια τους εξ αιτίας ψεκασμού πάνω στην ανθοφορία των δέντρων. Από μία καλή συνεργασία μελισσοκόμων και δενδροκαλλιεργητού μπορούν να ωφεληθούν και οι δύο με τον καλύτερο τρόπο. Ο πρώτος θα εξασφαλίσει το μέλι και ο δεύτερος μία πλούσια καρπώδωση των δέντρων του.

Γεωργικές ειδήσεις

ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΜΗΛΙΑΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε. Ο. Κ.

Στις χώρες της Ε.Ο.Κ. ή GOLDEN DELICIOUS (Γκόλντεν Ντελίτσιους) είναι η πιο διαδομένη ποικιλία μηλιάς. Η G.D. άφ' ότου έκανε την πρώτη παρουσία της στην Εύρώπη εκτόπισε πολύ ένωρίς όλες τις ποικιλίες και κυριάρχησε απόλυτα στην Ευρωπαϊκή αγορά. Από την όρμητικότητά αυτή δέ γλύτωσε ούτε η STARKING (Στάρκινγκ). Στόν πίνακα που δημοσιεύουμε πιο κάτω φαίνεται συνοπτικά η συνολική παραγωγή μήλων των κυριότερων ποικιλιών στο χώρο της Ε.Ο.Κ. για τα έτη 1980 και 1981. Το έτος 1980 θεωρείται έτος υπερπαραγωγής. Αντίθετα το 1981 είναι έτος εξαιρετικά μειωμένης παραγωγής. Η GOLDEN DELICIOUS καλλιεργείται κυρίως στη Γαλλία (50% και πλέον της συνολικής παραγωγής για επιτραπέζια χρήση) και την Ιταλία. Δεύτερη σε διάδοση ποικιλία έρχεται η ομάδα DELICIOUS (Ντελίτσιους, Ρουαγιαλ, Στάρκινγκ, Στάρκρινσον κλπ). Οι παραπάνω ποικιλίες είναι Αμερικάνικες. Η Γκόλντεν άρχισε να διαδίδεται το 1916, ή δέ Ντελίτσιους το 1895. Η ομάδα Ντελίτσιους καλλιεργείται στην Ιταλία και Γαλλία. Άλλες αξιόλογες ποικιλίες που καλλιεργούνται σε σημαντική έκταση είναι ή IMPERATORE (Ίμπερατόρε). Είναι έντοπισμένη στην Ιταλία. Στη Μεγάλη Βρετανία κυριαρχεί ή COX'S ORANG (Κόξ Όρανζ). Στη χώρα αυτή όπως και σε άλλες χώρες της Εύρώπης βρίσκει τις κατάλληλες κλιματικές συνθήκες. Η GRANNY SMITH (Γκράννυ Σμιθ) άρχισε να διαδίδεται τώρα τελευταία με γοργό ρυθμό στη Γαλλία και Ιταλία. Όψιμη ποικιλία ταιριάζει σε κλίματα που έχουν ξηρό και ζεστό Καλοκαίρι και προπαντός φθινόπωρο με ύψηλή θερμοκρασία και μεγάλη ήλιοφάνεια. Η JONATHAN (Τζόναθαν) καλλιεργείται στην Ιταλία και BOSKOOP (Μποσκόφ) κυρίως στην Ολλανδία. Στη Γερμανία καλλιεργούνται ντόπιες ποικιλίες. Οι ποικιλίες που αναφέραμε αποτελούν τη βάση της μηλοπαραγωγής στο χώρο της Ε.Ο.Κ. και είναι όλες παλιές. Όλες θρέθηκαν τυχαία σε διάφορες όπωρώνες πριν από πολλά χρόνια.

Παραγωγή μήλων σε τόννους κατά ποικιλία

	1980	1981
GOLDEN DELICIOUS	2.644.000	2.169.000
Όμάδα DELICIOUS	667.000	507.000

IMPERATORE	280.000	310.000
COX'S ORANG	296.000	210.000
GRANNY SMITH	164.000	148.000
JONATHAN	93.000	120.000
BOSKOOP	301.000	88.000
REINETTES CANADA	84.000	70.000
Διάφορες ποικιλίες	2.609.000	1.590.000
Σύνολα	7.138.000	5.212.000

Η Δενδροκομική έρευνα έχει δημιουργήσει καινούργιες ποικιλίες, πολύ αξιόλογες. Οι νέες ποικιλίες παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον επειδή έχουν όρισμένα βασικά πλεονεκτήματα. Λόγου χάρη: Άριστες γευστικές ιδιότητες, παραγωγικότητα, πρωιμότητα, άντοχή στις ασθένειες, συντηρησιμότητα κ.ο.κ. Αναφέρουμε μερικές: την JO-NAGOLD (Τζόνανγκόλντ), PRIMA (Πρίμα), MEL-ROZE (Μελρόζε) κ.λ.π.

ΤΟ ΚΙΝΗΤΟ ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ ΑΠΕΝΤΟΜΩΣΕΩΣ ΔΕΝΔΡΥΛΛΙΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

του Κώστα Άντωνιάδη

Κατά την τρέχουσα περίοδο 1981—1982 (23-11-81 έως 31-3-82) το κινητό συνεργείο απεντομώσεως που ήταν έγκατεστημένο στο άγροκτημα του Ίστιτούτου Φυλλοβόλων δέντρων παρουσίασε αξιόλογη κίνηση. Σχεδόν όλα τα δενδρύλλια που διακινήθηκαν προέρχονται από τους φυτωριούχους της περιοχής μας (Μονόσπιτα). Στόν παρακάτω πίνακα παραθέτουμε συγκριτικά στοιχεία των δενδρυλλίων που απεντομώθηκαν κατά τις φυτευτικές περιόδους 1980—1981 και 1981—1982. Από τα στοιχεία αυτά φαίνεται καθαρά ή νέα τάση των δενδροκαλλιεργητών προς τα είδη εκείνα των όπωρφόρων δείχνουν, τουλάχιστο προς τόν παρόν, ότι είναι πιο κερδοφόρα.

Κατάσταση απεντομοθέντων δενδρυλλίων

Είδος απεντομοθέντων δενδρυλλίων	Αριθμός δενδρυλλίων Περίοδος	
	1980-1981	1981-1982
1. Ροδακινίες	196.265	109.051
2. Μηλιές	89.509	36.956
3. Άχλαδιές	61.783	53.321
4. Άμυγαλιές	111.791	29.879
5. Κυδωνίες	15.340	8.300
6. Κερασιές	5.091	11.247
7. Βερυκκοκίες	1.300	1.515
8. Δαμασκηνίες	1.430	1.900
9. Καρυδιές	864	369
10. Άμυγαλοροδακινίες	—	94
11. Φουντουκίες	—	280
12. Έμβόλια διάφορα	—	31

Ὁ Βορδιγάλλειος πολτός

Ὁ Βορδιγάλλειος πολτός ἂν καὶ παλαιὸ μυκητοκτόνο παραμένει πάντοτε στὰ χέρια τοῦ παραγωγοῦ ἓνα ἰσχυρὸ ὄπλο. Ὑπάρχουν ἀκόμα ἀσθένειες πρὸς μόνον τὰ χαλκοῦχα μυκητοκτόνα πῆς καταπολεμοῦν καὶ κυρίως ὁ βορδιγάλλειος πολτός. Τέτοιες ἀσθένειες εἶναι οἱ βακτηριώσεις καὶ οἱ διάφοροι καρκίνοι πρὸς προξενοῦν πολλές ζημιές στὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἐχει ὅμως φασαρίες στὴν παρασκευὴ του. Αὐτός ἦταν ὁ λόγος πρὸς ἀρκετοὶ παραγωγοὶ ἐγκατέλειψαν τὸν βορδιγάλλειο πολτό μὲ ἀποτέλεσμα σὲ λίγα χρόνια οἱ βακτηριώσεις νὰ ἐξαπλωθοῦν ἐπικίνδυνα στοὺς ὀπωρῶνες. Ἐπίσης ἡ αὔξησιν τῆς παθήσεως Μπίτερ Πίτ (πικρὴ κηλίδωση) ἐφείλεται κατὰ μέγα μέρος στὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ βορδιγάλλειου πολτοῦ ἀπὸ τὰ προγράμματα ψευκασμοῦ τῶν μηλοδένδρων.

Κρίνεται ἀπαραίτητο μία ἢ δύο φορές τὸν χρόνον (φθινόπωρον ὅταν πέφτουν τὰ φύλλα, καὶ ἔνωρίς τὴν Ἄνοιξιν πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τῆς βλάστησης ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποικίλιν τοῦ δένδρου) ἓνα λούσιμον τῶν δένδρων μὲ βορδιγάλλειο πολτό γιὰ μίαν πιὸ ἀποτελεσματικὴν προστασίαν ἐναντίον πολλῶν ἀσθενειῶν (βακτηριώσεις, φουζικλάδιον, ἐξώασκο κορύνες κλπ)

Ὁ Βορδιγάλλειος πολτός εἶναι ἀρκετὰ τοξικός γιὰ αὐτὸ δὲν χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴν βλαστικὴν περίοδον τῶν δένδρων (Ἄνοιξιν ἕως φθινόπωρον). Ὁ βορδιγάλλειος πολτός ὅπως καὶ τὰ ἄλλα χαλκοῦχα μυκητοκτόνα δημιουργοῦν ἐπίσης ἐκφυριές στὴν ποικιλίαν Γκόλντεν Ντελίταις ὅταν χρησιμοποιεῖται γιὰ ψεκασμὸν κοντὰ στὴν ἀνθοφορίαν (βλαστικὸ στάδιον ὀφθαλμῶν, κόκκινη κορυφή)

Ὁ Βορδιγάλλειος παρασκευάζεται μὲ τὴν χρησιμοποίησιν δύο ὑλικῶν α) τῆς γαλαζόπετρας (θεικός χαλκός) καὶ β) τῆς σβυσμένης ἀσβέστου (ὑδροξειδίου τῆς ἀσβέστου) Κατὰ τὸ φθινόπωρον χρησιμοποιοῦμε βορδιγάλλειο πολ-

τὸ πυκνότητος 20)ο (γαλαζόπετρα 20)ο) Κατὰ τὴν Ἄνοιξιν χρησιμοποιοῦμε βορδιγάλλειο πολτό 10)ο.

Ἡ δραστηριότης τοῦ πολτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀναλογία πρὸς προστέθησαν ἢ γαλαζόπετρα καὶ ὁ ἀσβέστης καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον πρὸς ἔγινε ἢ ἀνάμιξιν τους.

Οἱ βορδιγάλλειοι πολτοὶ διακρίνονται σὲ ὀξείνους, οὐδέτερους καὶ ἀλκαλικούς. Οἱ ὀξείνοι ἔχουν λιγώτερον ἀσβέστη ἀπὸ τὴν καθορίζουμένη ἀναλογία, οἱ οὐδέτεροι κανονικὴ, καὶ οἱ ἀλκαλικοὶ περισσότερον. Οἱ οὐδέτεροι καὶ ὀξείνοι πολτοὶ δὲν ἔχουν μεγάλη διάρκεια ζωῆς, ἔχουν ὅμως δραστηριότητα ἄμεση. Χρησιμοποιοῦνται, ὅσες φορές ἢ ἐπέμβαση πραγματοποιεῖται ἐναντίον παθήσεων πρὸς βρίσκονται σὲ ἐξέλιξιν. Οἱ ἀλκαλικοὶ πολτοὶ ἔχουν βραδείαν δραστηριότητα, ἀλλὰ μεγάλη διάρκεια ζωῆς (δὲν ἐξαπλώνονται) Τέτοιους πολτοὺς χρησιμοποιοῦνται κατὰ τοὺς φθινοπωρινούς καὶ χειμερινούς ψεκασμούς τῶν ὀπωροφόρων.

Γιὰ νὰ προσδιορίσουμε ἐπακριβῶς ἐάν ἔσινας πολτός πρὸς παρασκευάζεται εἶναι ὀξείνος (λίγη ἀσβέστη) οὐδέτερος (κανονικὴ ἀναλογία ἀσβέστη) ἢ ἀλκαλικός (περίσσεια ἀσβέστη) χρησιμοποιοῦμε τὸ εἰδικὸ χαρτὶ (χαρτὶ τοῦ ἡλιοτροπίου) τὸ ὁποῖον βαπτίζουμε στὸ διάλυμα τοῦ πολτοῦ καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ χρῶμα πρὸς παίρνει τὸ χαρτὶ ἀποδεικνύεται τί εἶδος πολτοῦ παρασκευάσαμε. Ἐστὶν προσθέτουμε ἂν θέλουμε καὶ ἄλλη ἀσβέστη (ἀσβεστόνερο) γιὰ νὰ μετατρέψουμε ἓνα πολτό ὀξείνον πρὸς οὐδέτερον καὶ ἓνα οὐδέτερον πολτό σὲ ἀλκαλικόν.

Σημείωσιν. Ὅταν λέμε βορδιγάλλειο πολτό πυκνότητος 10)ο ἐννοοῦμε ὅτι στὰ 100 κιλά βορδιγάλλειου πολτοῦ ὑπάρχει ἓνα κιλό γαλαζόπετρα (θεικός χαλκός). Δὲν ὑπελογίζε-ται ἢ ἀσβέστη πρὸς χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν παρασκευὴν του.

“Τότερα από πολύ καιρό συναντι-
ώνται δύο γίλοι και τὰ κουθεντιά-
ζονν.

Γιώργος: Έμμεδς τὰ νέα μου.
Παντρεύθηκα.

Δημήτρης: Αυτό είναι εὐχάριστο.

Γιώργος: Δέν είναι και τόσο εὐ-
χάριστο γιατί παντρεύτηκα μία πολύ
ἀσχημη γυναίκα.

Δημήτρης: Αυτό είναι δυσάρεστο.

Γιώργος: Δέν είναι και τόσο δυ-
σάρεστο γιατί πήρα προίκα μία με-
γάλη πολυκατοικία 10 ὁρόφων τῶν
5 διαμερισμάτων.

Δημήτρης: Αυτό είναι εὐχάριστο.

Γιώργος: Δέν είναι και τόσο εὐ-
χάριστο γιατί κήκε ἡ πολυκατοι-
κία.

Ανέκδοτα

Δημήτρης: Αυτό είναι δυσάρεστο.

Γιώργος: Δέν είναι και τόσο δυ-
σάρεστο γιατί κήκε και ἡ γυναί-
κα μου.

Δημήτρης: Αυτό είναι εὐχάριστο.

Με τὴν λήξη τοῦ Β' παγκοσμίου
πολέμου, ἓνας Εὐρωπαῖος κάνει θε-
ωρία στὸν συμπολεμιστή του Ἀφρι-
κανό, και τοῦ ἀναπτύσσει με ἐπιχει-
ρήματα τὴν ἀξία τῆς Χριστιανικῆς
θυρησκίας και τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Εὐρωπαῖος (Λευκός): «Ἄκουσε
φίλε μου. Τώρα πού θά πᾶς στήν
Ἀφρική νά ἐξηγήσεις και νά πεί-
σεις τοὺς σηπιατριώτες σου, ὅτι
δέν είναι σωστό νά σκοτώνετε τοὺς

ἀνθρώπους και νά τοὺς τρώτε. Ἀπὸ
τὸ εἶναι ἀπάνθρωπο».

Ἀφρικανός (Μαῦρος): Ἔχω αἰ-
εγὼ μία ἀπορία φίλε μου. Ἐσεῖς οἱ
Ἀσπροι ἀποῦ δέν τοὺς τρώτε τοὺς
ἀνθρώπους γιατί τοὺς σκοτώνετε;

Ὁ Μπίρμπι Δημητρώς διηγεῖται
σὲ μία παρέα ἀπὸ νέους και πιτσιρι-
κάδες τὰ διάφορα στάδια τῆς παν-
τρεῖας πὺν πέρυσε ἀρχίζοντας ἀπὸ
τὸν ἀρραβῶνα.

«Ὅταν εἵμασταν ἀρραβωνιασμέ-
νοι μιλοῦσα ἐγὼ και ἄκουγε ἡ γυ-
ναίκα μου».

«Στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ γάμου μι-
λοῦτε ἡ γυναίκα μου και ἄκουγα ἐ-
γώ».

«Τώρα τελευταία μιλοῦμε και οἱ
δὺο και ἀκούει ἡ γειτονιά».

Η ΨΕΙΡΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΗΣ

ἀναφέρουν ὅτι σὲ ὁρισμένες χώρες
ἔπουν τὸ λάδιωμα τῶν μαλλιῶν ἀπο-
τελεῖ παραδόση ἢ θεωρεῖται ὡραῖο.
χρησιμοποιοῦν κατὰ τῆς ψείρας τῆς
κεφαλῆς λάδι κοκκοροῖνικα με 0,2%
λιντέν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πολὺ
κινό. Καὶ ἄλλα λάδια εἶναι κατὰ-
λληλα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό.

Σὲ χώρους πὺν ὑπάρχουν πολλὰ
ψειρισμένα ἄτομα, ὡρελεῖ νά ψε-
κάσουμε ἢ νά σκονίσουμε και τὰ κα-
θίσματα, ἔπιπλα, κρεβάτια και ἄλ-
λα ἀντικείμενα στὰ ὅποια μπορεῖ νά
πέσουν ψεῖρες ἢ μαλλιά με ψεῖρες
ἢ κόνινες. Αὐτὸ θά μειώσει τὴν πι-
θανότητα μεταδόσεως τῆς ψείρας.

Ἄλλα κατὰλληλα ὀλικά γιὰ ἐπά-
λειψη και ἐντριβή τῆς κεφαλῆς εἶ-
ναι ἡ βαζελίνη, τὸ βιαιθακέλαιο, δι-
αίλημα βύρακα με σαπὺν κ.ἄ. (βλέ-
πε ψειροκτόνα φάρμακα).

Ἐάν ἔχουμε σχετικὰ λίγες ψεῖρες
στὸ κεφάλι, μποροῦμε νά τις ἀραι-
ώσουμε με εἰδικὸ πηχτὸ χτένι (ψει-

ροχτένο ἢ κονιδόχτενο), χωρὶς νά
καταρύνουμε σὲ ψειροκτόνο φάρμα-
κο. Τὸ ψειροχτένο, ὅταν εἶναι ὅσο
πηχτὸ πρέπει, ἀραιρεῖ και τις κό-
νινες. Ἀποῦ λούσουμε τὸ κεφάλι,
χτενίζουμε προσεχτικὰ τὰ μαλλιά ἀρ-
χίζοντας ἀπὸ τὸ δέμα τῆς κεφα-
λῆς, χωρὶς νά ἀρήσουμε μέρος ἀ-

Τὸ μονοτονικὸ σύστημα

γραφίας ἐδειξε ὅτι δέν υπάρχουν
ἐρευνες που να αξιολογοῦν τὸ ρόλο
του διακριτικοῦ σημαδιού, τὸ ὁποῖο
χρησιμοποιεῖται στις περισσότερες ι-
σπανικές λέξεις. Ἐρευνητές ὅμως
που μελέτησαν τις δυσκολίες ἀνάγνω-
σης των ισπανόγλωσσων παιδιῶν
(TESCHNER 1971) δέχονται τὸ
λειτουργικὸ ρόλο που διαδραματίζει
ἡ ὑπαρξη του σημείου τονισμοῦ
στην ἀπόκτηση τῆς ἀναγνωστικῆς
δεξιότητος και στη διαφοροποίηση
του νοήματος των λέξεων.

Συνεχίζεται

χτένιστο. Ἐνα καλὸ χτένισμα ἔπι-
τεῖ 20 τοιυάχιστον λεπτά. Ἐξισυ-
κούεται ὅτι τις ψεῖρες και Κόνινες
πὺν ἀραιροῦνται τις τοποθετοῦμε ἀ-
μέσως σὲ κατὰλληλο μέρος και στὸ
τέλος τις σκοτώνουμε ἢ τις καίμε.

Τὸ χτένισμα πρέπει νά ἐπαναληφθεῖ
μετὰ 2-3 μέρες γιὰ νά εἵμαστε βέ-
βαιοι ὅτι ἀραιρώσαμε ὅλες τις ψεῖ-
ρες και κόνινες. Ὅσο πὺν κοντὰ τὰ
μαλλιά, τόσο πὺν εἴκολο και ἀποτε-
λεσματικὸ εἶναι τὸ ξεψείρισμα με
χτένισμα. Τὰ παλιά χρόνια, ὅταν οἱ
ψεῖρες ἦταν πολλές, χρειάζοταν νά
ξυριστεῖ τὸ κεφάλι ἢ νά κοποῦν τὰ
μαλλιά πολὺ κοντὰ, πρὶν γίνει τὸ
χτένισμα ἢ χρησιμοποιηθεῖ ψειρο-
κτόνο φάρμακο. Πάντως, τὸ χτένι-
σμα εἶναι ἀναγκαῖο και ἀποῦ χρη-
σιμοποιήσουμε δραστηκὰ ψειροκτό-
να φάρμακα, γιὰ νά ἀραιρώσουμε
τις ἄδειες ἢ νεκρὲς κόνινες ἀπὸ τὰ
μαλλιά. Διαφορετικὰ, πρέπει νά τις
ἀραιρώσουμε με τὸ χέρι.

Ὁ «Πυρσός» στὰ Εὐρωπαϊά

Ανάμεσα στις πολλές και διάφορες εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στις Βρυξέλλες στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών ήταν και μια φολκλορική εκδήλωση στην οποία πήρε μέρος ο ΠΥΡΣΟΣ Ναούσης.

Η εκδήλωση αυτή ήταν από τις πετυχημένες των Ευρωπαϊκών γιατί θα πρέπει να λεχθεί ότι κάποιες εκδηλώσεις δεν μπορούσαν να πιάσουν και κάποιες άλλες που αναμένονταν να πιάσουν υστέρησαν σε επιτυχία από δευτερότερες εκδηλώσεις.

Πάρα πολύ έπιασε η έκθεση που οργάνωσε η κ. Νανά Παπατωνίου γύρω από τη ζωή του Έλληνα. Εξαιρετική επιτυχία επίσης είχε η Βυζαντινή χορωδία του κ. Αγγελόπουλου για την οποία ενδιαφέρθηκε η Βελγική και Γερμανική τηλεόραση και η μουσική του κ. Ξενάκη.

Λάθος ήταν η παρουσίαση του 'Αξιον εστί από τον Θεοδωράκη με χορωδία Σουηδική. Σφάλμα ασυγχώρητο για τα Ευρωπαϊκά δεδομένα ήταν ακόμη η ασυνέπεια στην ώρα και η κακοποίηση του προγράμματος από κάποια κομπανία ρεμπέτικου τραγουδιού.

Παρ' ότι γενικά ο σχεδιασμός από Ελληνικής πλευράς ήταν νομίζω σωστός, η οργάνωση που θάρυνε τους Βέλγους υστέρησε σε πολλούς τομείς. Δεν είχαν χωνέψει οι Βέλγοι οργανωτές τις εκδηλώσεις και ιδιαίτερα δεν μπόρεσαν να μπουν στο μεδούλι της ιδιαιτερότητας του Ελληνικού πολιτιστικού δυναμικού. Ίσως δεν είχαν τον καιρό.

Βασικά σφάλματα ήταν η απουσία ενός οδηγού των Ευρωπαϊκών. Μιάς εκδόσεως δηλαδή που θα περιείχε όλες τις εκδηλώ-

Σημείωμα του κ. Μανώλη Βαλσαμίδη

σεις, τα προγράμματα και τα κείμενα σε κάποιες περιπτώσεις, όπως στον Καραγκιώζη και το σύγχρονο Ελληνικό θέατρο.

Αφίσες υπήρχαν πολλές. Οι Βρυξέλλες ήταν γεμάτες. Όχι όμως από όλες τις εκδηλώσεις. Για τη δική μας εκδήλωση π.χ. δεν είδαμε καμία αφίσα.

Παρά ταύτα η Φολκλορική ομάδα έκανε το «μπουμ». Κέρδησε για τρεις βραδιές στις Βρυξέλλες το Βελγικό κοινό τραγουδώντας και χορεύοντας στο Παλαί ντε Μποζάρτ στην αίθουσα «Μ» δυο φορές και στο Γκράντ Τεάτρ μία.

Ανάλογες ήταν οι παραστάσεις και έξω από τις Βρυξέλλες με ξεχωριστή την παράσταση στο υπερσύγχρονο θέατρο της Αμβέρσας ντε Σίγκελ. Η παράστασή μας μεταφέρθηκε από το μικρό ντε Σίγκελ (1000 θέσεις) στο μεγάλο (2500 θέσεις) και έμειναν και 500 τουλάχιστον άτομα χωρίς θέση.

Ο Πρόξενος της Αμβέρσας κ. Κωστούλας, ένας φοβερά δραστήριος άνθρωπος, ένωθε και πριν και μετά την παράσταση πανευτυχής.

Το Φολκλορικό γκρουπ αποτελούσαν 39 άτομα. Η κ. Δόμνα Σαμίου με τους μουσικούς της και οι χορευτικές ομάδες Καρπάθου, Πόντου και Ναούσης. Γράφονται

με τη σειρά που παρουσιάζονταν κάθε βράδυ.

Την ευθύνη είχε η κ. Δόμνα Σαμίου και ο Λευτέρης Δρανδάκης, γνώστης όσο λίγοι του Ελληνικού Φολκλόρ.

Με τον Λευτέρη Δρανδάκη ο «ΠΥΡΞΟΣ» συνεργάστηκε και στο Λονδίνο. Όταν παρουσιάσαμε Δημοτικούς χορούς και μουσικά όργανα από την Ελλάδα με καταπληκτική επιτυχία στα πλαίσια του 'Ιγκλινς Μπαχ Φεστιβάλ στο Ρυοαγιαλ Χωλ του Λονδίνου με Διευθυντή την κ. Λίνα Λαλάντη.

Με την κ. Δόμνα Σαμίου συνεργαστήκαμε πρώτη φορά. Μπράβο της. Μπράβο, για την υπευθυνότητά της, την υπευθυνότητα της δουλειάς της.

Κλείνοντας το σημείωμά μου αυτό θα ήθελα να ξανθυμηθώ τα λόγια του Λευτέρη Δρανδάκη με το κλείσιμο των υποχρεώσεών μας στο Βέλγιο: «Παιδιά ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους. Κάτι προσφέραμε και πάλι στην Ελλαδίτσα μας».

Εγώ θα ήθελα να ευχαριστήσω γι' άλλη μιά φορά τα παιδιά του ΠΥΡΞΟΥ που πήραν μέρος στην εκδήλωση και να τα συγχαρώ γιατί και πάλι έβγαλαν τη Νάουσα ασπροπρόσωπη.

Σημ. «Νιάουστα».

Οι φωτογραφίες είναι από το πρόγραμμα των Ευρωπαϊκών και της Εφημερίδας «LE SOIR» του Βελγίου. Σημειώνεται η πληροφορία ότι στο πρόγραμμα των Φολκλорικών εκδηλώσεων δημοσιεύονται μόνον φωτογραφίες του Πυρσού, και της Δόμνας Σαμίου. Η φωτογραφία της «LE SOIR» είναι πρωτοσέλιδη και τρίσηλη.

Κοινή εμφάνιση της Χορωδίας Ναούσης και της Πλανινάρεσκα Πέζεν στην Σόφια

ΙΔΡΥΣΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΝΑΟΥΣΗΣ

Το Πολιτιστικό Κέντρο Ναούσης στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του, για την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης μας, αποφάσισε την ίδρυση και

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΘΩΜΑ ΑΛΔΑΚΟΥ

την λειτουργία Μουσικής Σχολής στο νέο Δημοτικό κτίριο της Έστιας Μουσών.

Η Μουσική Σχολή θα είναι αναγνωρισμένη από το Κράτος, με δικαίωμα χορήγησης πτυχίου για πιάνο, βιολί και κιθάρα.

Η Μουσική Σχολή θα λειτουργήσει από 1ης Νοεμβρίου 1982 και θα έχει τρία τμήματα μουσικής.

1. Τμήμα Μουσικής πιάνου
2. Τμήμα Μουσικής βιολιού
3. Τμήμα Μουσικής κιθάρας.

Στο κτίριο της Έστιας Μου-

σών επίσης, θα επαναλειτο-
γήσει η Παιδική Χορωδία
Πολιτιστικού Κέντρου Ναού-

Τέλος στο ίδιο κτίριο το
Πολιτιστικό Κέντρο, θα λειτο-
γήσει και σχολή ρυθμικής
ναστικής και Κλασσικού Χο-

Το Διοικητικό Συμβούλιο
Πολιτιστικού Κέντρου Ναού-
μέ απόφαση του, ώρισε 3,
Διοικούσα Έπιτροπή της Μ-
σικής Σχολής, άπαρτίζομεν-
πό τους 1) Δημήτριο Κατα-
'Οφθαλμίατρο, 2) 'Αλέξαν-
Οικονόμου 'Αρχιτέκτονα, κα-
Νοκόλαο Τσούλα 'Υπάλλη-
Δ.Ε.Η..

“Όλοι όσοι ενδιαφέροντα
έγγραφοῦν στην Μουσική
λή, για να παρακολουθή-
μαθήματα μουσικής πιάνου,
λιού και κιθάρας, ή επιθυ-
να παρακολουθήσουν μαθή-
ρυθμικής και Μπαλλέτου, η
έγγραφοῦν στην Παιδική Χο-
δία, να το δηλώσουν στην
μοτική Βιβλιοθήκη Ναούσης
λέφωνο 24-102 (υπεύθυνος
Θωμάς 'Αλδάκος).

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό επιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τὰ κοκκοειδῆ (ψῶρες) καὶ πῶς καταπολεμοῦνται
Δὲν πρέπει νὰ λείψει ἀπὸ κανένα ἀγροτικό σπίτι

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορεῖτε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα
τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ

"Έκδοση συλλόγου «Μπούλες — Γενίτσαροι»

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΤΟ

Βασιλέως Κωνσταντίνου (Νέα διεύθυνση)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας